

TAULI UNIVERSITETAS
SOCIALINIS GEROVIS IR NEGALIS STUDIJŲ FAKULTETAS
SPECIALIOSIOS PEDAGOGIKOS KATEDRA

Specialiosios pedagogikos (specializacija - logopedija) magistrantūros studijų programa

Asta Maziliauskienė

**LOGOPEDINĖS PAGALBOS TEIKIMAS X RAJONO UGDYMO
ĮSTAIGOSE UGDYMO(SI) PROCESO DALYVIŲ VERTINIMU**

Magistro darbas

*Magistro darbo vadovė -
prof. dr. Regina Ivoškuvienė*

2013

Turinys

Magistro darbo santrauka	3
Įvadas	4
1 skyrius. LOGOPEDO FUNKCIJŲ NAGRINĖJIMAS MOKSLINĖJE LITERATŪROJE IR JURIDINIUOSE DOKUMENTUOSE	8
1.1. Logopedinės pagalbos veiksmingumą galinantys modeliai ir strategijos	8
1.2. Logopedinės pagalbos teikimo reglamentuojantys teisiniai dokumentai	11
2 skyrius. UGDYMO(SI) PROCESO DALYVIŲ NUOMONĖ APIE LOGOPEDINĖS PAGALBOS TEIKIMĄ X RAJONE	16
2.1. Tyrimo metodika	16
2.2. Tiriamieji	19
2.3. Rajono –vietimo sistema 2012 ó 2013 mokslo metais	25
2.3.1. Rajono –vietimo staigų tinklo pertvarka	26
2.4. Kalbėjimo ir kalbos (komunikacijos) sutrikimų turintys mokiniai ugdymo staigose	29
2.5. Tyrimo tikslas savo vaikų kalbėjimo ir kalbos sutrikimus	35
2.6. Rajono savivaldybės PPT logopedo pagalba ugdymo proceso dalyvių vertinimu	38
2.7. Logopedinės pagalbos teikimas rajono ugdymo staigose	44
2.7.1. Logopedo kompetencijų vertinimas	47
2.7.2. Logopedų profesiniai (kompetencijų) gilinimo būdai ir formos	48
2.8. Ugdymo staigų vadovų ir logopedų nuomonė apie specialiosios pedagoginės pagalbos organizavimą (planavimą) ugdymo staigose.....	50
2.9. Ugdymo proceso dalyvių nuomonė apie logopedinės pagalbos teikimą ugdymo staigose	51
2.9.1. Logopedo pagalba vertinimo ir ugdymo(si) procese	53
2.9.2. Logopedo pagalba bendruomenės nariams traukiant juos ugdymo(si) procesą	55
2.9.3. Mokyklos bendruomenės narių požiūris bendrąjį veiklą su logopedu	56
2.9.4. Logopedinės pagalbos poreikis, padedantį veikti mokiniams, turintiems kalbėjimo ir kalbos, rašymo ir skaitymo sutrikimų, mokymosi bei emocines problemas	58
Išvados	67
Literatūra	69
Summary	73
Priedai	74

Asta Maziliauskienė

LOGOPEDINĖS PAGALBOS TEIKIMAS X RAJONO UGDYMO ĮSTAIGOSE UGDYMO(SI) PROCESO DALYVIŲ VERTINIMU

Santrauka

Nagrinėjama tema itin aktuali tyrimo autorei, dirbančiai X rajono savivaldybės PPT logopede ir analizuojančiai realią logopedinės pagalbos teikimo situaciją rajone bei ieškančiai logopedinės veiklos funkcijų veiksmingo realizavimo galimybių.

Tyrimo uždaviniams spręsti derinti kiekybiniai ir kokybiniai tyrimo metodai.

Nagrinėjant LR Kultūros ir mokslo ministerijos konceptualius dokumentus, buvo indentifikuoti esminiai pokyčiai, susiję su specialiojo ugdymo teisiniu reglamentavimu. Mokslinės literatūros, empiriniai tyrimų rezultatų teorinis analizavimas ir apibendrinimo metodas leido gauti naujos informacijos apie tyrimo objektą, suflinoti apie naujausius kitų specialistų darbus, koncentruojantis ties esminiu tyrimo dalyku – tobulintinomis logopedinės pagalbos teikimo sritimis.

Tyrimas vyko X rajono ugdymo įstaigose. Empiriniai duomenai analizei rinkti taikytas anketinis apklausos metodas, padėjęs atskleisti logopedinės pagalbos bendrojo ir ikimokyklinio ugdymo įstaigose turimą situaciją ir logopedinės pagalbos poreikį steigėjų, mokytojų, mokinių tėvų, mokinių bei logopedų vertinimu. Didžioji dalis anketinių klausimų (diagnostiniai blokai ir poįvyki) identiški visiems tyrimo dalyviams, atspindintys statyminiai reglamentuotus logopedo veiklos komponentus ir galinimo teorijos metodologines nuostatas.

Remiantis autentiškais tyrimo duomenimis, daroma išvada: ugdymo(si) proceso dalyviai neabejoja logopedinės pagalbos prasme ir svarba, tačiau pripažįsta, kad teikiamos pagalbos veiksmingumas esamomis sąlygomis yra nepakankamas. Manoma, jog specialiojo ugdymo(si) poreikio tenkinimui rajone dar nesudarytos pakankamai geros sąlygos dėl per menko finansavimo, reikiamo specialistų skaičiaus bei nedarnaus visų ugdymo(si) proceso dalyvių bendradarbiavimo. Poreikio logopedinės pagalbos stiprinimui išreikšė visi dalyvavusieji tyrime asmenys, tačiau teigiamą pokyčių srityje specialios pedagoginės pagalbos teikimo srityje labiausiai tikisi tėvai.

Raktažodžiai: Logopedinė pagalba, specialieji ugdymo(si) poreikiai, bendradarbiavimas.

IVADAS

Mokslinė problema ir tyrimo aktualumas. Pastaruosius dešimtmečius vyko ir tebevyksta didžiuliai pokyčiai –vietimo sistemoje. Lietuva, orientuodamasi Europos Sąjungos –vietimo politiką, bando pereiti prie sisteminio ugdymo modulio, raginančio vaiko ugdymą išvystyti holistiniu požiūriu. Nuo orientacijos siaurą pagalbą vaikui, grindžiamą tradicine institucine specialistų pagalba ugdymo staigoje, raginama pereiti prie visų ugdymo(si) procese dalyvaujančių asmenų bendradarbiavimo, daug dėmesio skiriant tėvų traukimui bei skatinimui tarpusavio santykių skatinimo.

2011 metais Lietuvoje šio naujo didžiojo reformų specialiajame ugdyme metais. Panaikintas Specialiojo ugdymo statymas; po ilgų diskusijų patvirtintas naujasis *Švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas*, tvirtinantis specialiojo ugdymosi poreikį turintiems mokiniams ugdymą ir daugelį –vietimo pagalbą suteikti. Pagaliau sulaukta gerokai vėluojanti specialiojo ugdymo reglamentuojanti dokumentacija, o tuo pačiu šio prietaringo vertinimo, sukūrusi nemažai diskusijų specialistų tarpe.

Per daug nepaliestos esminės permainos, pedagoginės psichologinės tarnybos logopedai bei bendrojo ugdymo staigoje dirbantys logopedų funkcijos ir toliau išlieka tos pačios, jų veiklą reglamentuojantys formalūs dokumentai nepasikeitė, tačiau bendrame pokyčių kontekste permainos pareigoja ieškoti naujų pagalbą teikiančių galinantiems bendradarbiauti, kurie užtikrinti kvalifikuotą logopedo pagalbą visiems kalbos ir kalbėjimo sutrikimais turintiems asmenims bei su jais ugdymu susijusiems ugdymo proceso dalyviams.

Naujasis specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos aprašas pareigoja mokyklose, kuriose nėra pagalbą teikiančio specialisto, pagalbą teikimą užtikrinti savivaldybės administracijos padaliniui ar (ir) Tarnybai. Tame pačiame statyme nurodoma, jog pagalba namuose teikiama vaikams nuo gimimo, o pagalbą teikimą skiria Tarnyba bei kartu su tėvais (globėjais, rūpintojais) sudaro ugdymo programą, lavina gebėjimus ir konsultuoja tėvus (globėjus, rūpintojus). Kaip ši sistema turėtų funkcionuoti be trikdžių, kol kas retorinis klausimas. Pedagoginėje psichologinėje tarnyboje dirba tik viena logopedė, o viso rajono bendrojo ugdymo staigose šio 15 (9,48 etato). Keliose ugdymo staigose, kuriose statymo numatyta tvarka gali būti steigiamas logopedo etatas, jo nėra, ir vaikai (mokiniai) būtinos pagalbą negauna.

Pedagoginėje tarnyboje specialistė (tame tarpe šio ir logopedė) veiklos veiksmingumą, realizuojant pagrindines funkcijas (vertinimo, konsultavimo, pagalbą vaikui individualizavimo ir organizavimo, santykių su tėvais ir mokykla realizavimo ir kt.) tyrė Aliuškas, Ruškus, Tūpelytė (2006). Aliuškas, Aliuškienė, Gerulaitis, Melienė, Miltenienė, Tūpelytė (2007)

analizavo specialiosios pedagoginės pagalbos poreikį ir tenkinimo lygį ugdymo proceso dalyvių vertinimu. Makauskienė (2008) disertaciniame tyrime atskleidė aktyvaus mokytojų ir tėvų dalyvavimo logopedinės pagalbos procese svarbą, akcentuodama aktyvų tėvų dalyvavimą, būtį kelti specialistų kvalifikaciją. Nuo specialistų gebėjimo teikti kvalifikuotą logopedinę pagalbą ir tėvų pasitenkinimo teikiama pagalba fonekliai dalimi priklauso ne tik tėvų sitraukimas ugdymo procese ir vaikų ugdymo(si) motyvacijos skatinimas, bet ir specialistų pasitikėjimas savo teikiamos pagalbos prasmingumu. Prieš penkerius metus Lietuvoje –vietimo ir mokslo ministerijos ufsakymu vykdyto tyrimo ataskaitoje X* rajonas buvo minimas tarp tų, kuriuose logopedinė pagalba teikiama pakankamai gerai. Mokslininkų tyrimų išvadų analizę paskatino atlikti tyrimą ir išsiaiškinti, kokia tikroji logopedinės pagalbos teikimo situacija rajono ugdymo staigose, kaip jį vertina patys logopedai, ugdymo staigų vadovai, mokytojai, tėvai bei kalbėjimo, kalbos bei su jais susijusi mokymosi sutrikimų turintys mokiniai. Tokie tyrimai rajone dar nebuvo atliekami, nors problema aktuali, seniai reikalaujanti tiek išsamios analizės, tiek teigiamų pokyčių logopedinės pagalbos teikimo srityje.

Tikimasi, kad autorės šie tyrimai atlikto tyrimo pagrindu bus naudingi ne tik jai asmeniškai, bet ir ugdymo staigų bendruomenėms, ugdymo staigų steigėjui efektyvinant logopedinės pagalbos teikimo kiekybę ir kokybę, analizuojant, vertinant ir planuojant pagalbos teikimo būklę ir garantuojant vis mokiniams teisę specialią pedagoginę pagalbą bei jų ugdymo(si) poreikį tenkinimą.

Tyrimo objektas – logopedinės pagalbos teikimas X rajono ugdymo staigose ugdymo(si) proceso dalyvių vertinimu.

Tyrimo tikslas – atskleisti, kaip ugdymo(si) proceso dalyviai – logopedai, ugdymo staigų vadovai (direktoriai ir pavaduotojai), mokytojai, tėvai ir mokiniai vertina logopedinės pagalbos teikimą X rajone ir kokį poreikį jai išreiškia.

Uždaviniai:

1. Išanalizuoti mokslinę literatūrą, teisinių duomenų bazę, reglamentuojančią vaivius logopedinės pagalbos teikimo aspektus.
2. Nustatyti, koks vis ugdymo(si) proceso dalyvių požiūris rajone teikiamą logopedinę pagalbą.
3. Palyginti logopedų, mokyklų vadovų, mokytojų, tėvų nuostatas teikiamą logopedinę pagalbą skirtumams.
4. Atskleisti PPT ir ugdymo staigų logopedų veiklos funkcijų realizavimo, ugdymosi proceso dalyvių poreikį logopedinei pagalbai tenkinimo aspektus.

---

* *Rajono ir ugdymo įstaigų pavadinimai neminimi, laikantis etikos reikalavimų.*

Tyrimo dalyviai. Tyrimas vyko X rajono ugdymo staigose. Dalyvavo 3 gimnazijos, 5 vidurinės mokyklos, 4 pagrindinės mokyklos, progimnazija, 2 vaikų darželiai ir lopėliai ir darželis mokykla. Anketinėje apklausoje rašė dalyvavo 15 rajono bendrojo ir ikimokyklinio ugdymo staigų logopedai, 37 ugdymo staigų vadovai (direktoriai ir pavaduotojai), 98 mokytojai, 75 mokinių tėvai, 55 mokiniai, turintys kalbėjimo ir kalbos, komunikacijos ir (ar) mokymosi sutrikimų, buvo apklausti rašė atsakymus fiksuojant klausimynė. Tyrimas pradėtas 2012 metų spalio mėnesį, baigtas 2013 metų kovo mėnesį.

Tyrimo metodologija ir metodai. Tyrimas atliktas vadovaujantis trianguliacijos principu, derinant kiekybinius ir kokybinius metodus (Merkys, 1999; Kardelis, 2002). Tokiu pasirinkimu tyrimo objekto ypatumas yra logopedo teikiamos pagalbos vertinimo vaidumas (logopedai, vadovai, mokytojai, tėvai, mokiniai). Respondentams apklausti buvo sukurta anketa, atspindinti statymiškai reglamentuotus logopedo veiklos komponentus ir galinimo teorijos metodologines nuostatas. Prieš anketos sudarymą vyko grupinės diskusijos (angl. *Focus group research*), padedančios patikslinti probleminius klausimus. Mokinių apklausai pasirinktas individualus tiriamasis interviu rašė, padedantis atskleisti jo nuostatas teikiamai pagalbei patiriamus ugdymosi sunkumus.

Tyrimė taikyti teoriniai (mokslinės literatūros, dokumentų, antrinių dokumentų analizės ir apibendrinimo), empiriniai (anketinė apklausa, interviu) ir statistiniai metodai. Duomenų apdorojimui daugeliu atvejų taikyti prastiniai aprašomosios statistikos metodai (vidurkiai, procentai, absoliutiniai ir santykiniai daiktai). Duomenys apdoroti SPSS ir Excel programomis.

Pagrindinės sąvokos

Bendradarbiavimas - specifinis bendravimas, kurio metu patenkinami susivienijusių asmenų poreikiai. (Sociologijos rašė, 1993)

Holistinis; holizmas (gr. *holos – visas*)- pažiūra, reikalaujanti suvokti reikškimą kaip tam tikrą visumą. (Tarptautinė rašė rašė, 1985). Holistinės tikrovės sampratos pagrindu remiasi pertvarkomos –vietimo ugdymo samprata ir visuminė (holistinė) ir grindžiama konceptualiomis nuostatomis: žmogaus galios yra integralios ir puoselėtinės visomis kryptimis. (Zaleskienė, rašė; 2012)

Invariantiškumas – visiškai arba dalinai nepriklausomybė nuo aplinkos veiksmų (triktai) (Tarptautinė rašė rašė, 1985)

Komunikacijos sutrikimas – santykinai nuolatinis nukrypimas nuo priimtų kalbėjimo, kalbos ir bendravimo normų. Kalbėjimo, kalbos ir kai kurie komunikacijos sutrikimai gali sukelti rimtesnius mokymosi sunkumus (Specialiojo ugdymo pagrindai, 2003)

Logopedas - asmuo, gijęs specialiojo pedagogo profesin kėvalifikacij ir baigęs logopedo specializacij , vertinantis ir specialiomis priemonimis –alinantis ar su–velninantis vaik bei suaugusi j kalb jimo, kalbos, balso, rijimo ir komunikacijos sutrikimus. (Lietuvos medicinos norma MN 136:2005 Logopedas. Teis s, pareigos, kompetencija ir atsakomyb , 2005)

PPT (Tarnybos) logopedas ó asmuo, vertinantis mokini (vaik) kalbos raid , nustatantis kalbos ir kitus komunikacijos sutrikimus, konsultuojantis j –alinimo, prevencijos bei –i sutrikim turin i mokini (vaik) ugdymo klausimais. (Savivaldyb s pedagogin s psichologin s tarnybos logopedo pavyzdinis pareigyb s apra–ymas, 2004)

Logopedin s pagalbos tikslas ir ufdaviniai ó gerinti speciali j ugdymo(si) poreiki vaik ugdymo(si) kokyb , teikti korekcin logopedin pagalb mokiniams, turintiems kalbos ir komunikacijos sutrikim , vykdyti kalbos ir komunikacijos, ra–ymo ir skaitymo sutrikim prevencij (Logoped , dirban i mokyklose, bendrieji pareiginiai nuostatai, 2006)

Mokyklos bendruomenė ó mokyklos mokytojai, mokiniai, j t vai (glob jai, r pintojai) ir kiti asmenys, vienijami mokymo santyki ir bendr –vietimo tiksl . (Lietuvos Respublikos –vietimo statymas, 2011)

Veiksmingumas (angl. *effectiveness*), arba *veiksmingumas esant realioms slygoms* (siekiant atskirti nuo veiksmingumo esant idealioms slygoms, vadinamo *efektingumu*) ó tai rodiklis, kuris rodo taikom priemoni veiksmingum tam tikrai populiacijai neatsiŖvelgiant tai, ar visi jos nariai laikosi patarim . Prieiga internete <http://lt.wikipedia.org/wiki/Veiksmingumas> (flir ta 1013-03-23).

Specialieji ugdymo(si) poreikiai (SUP) – pagalbos ir paslaug ugdymo procese reikm , atsirandanti d l i–skirtini asmens gabum , gimt ar gyt sutrikim , nepalanki aplinkos veiksniai (Lietuvos Respublikos –vietimo statymas, 2011)

Magistro darbo struktūra. ^{TM} magistro darb sudaro: santrauka lietuvi kalba, vadas, 2 skyriai, i–vados, naudotos literat ros s ra–as (48 –altiniai). Tyrimo duomenis iliustruoja 13 lenteli , 27 paveikslai. Prieduose pateikiami anket logopedams, ugdymo staig vadovams, mokytojams, t vams pavyzdfliai (1 - 4 priedai), strukt ruoto interviu mokiniams klausimai (5priedas). Darbo apimtis ó 71 puslapis.

1 skyrius. LOGOPEDO FUNKCIJŲ NAGRINĖJIMAS MOKSLINĖJE LITERATŪROJE IR JURIDINIUOSE DOKUMENTUOSE

1.1. Logopedinės pagalbos veiksmingumą įgalinantys modeliai ir strategijos

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje (1992) aiškiai pripažįstama atvira naujovėms demokratinėmis nuostatomis grįsta humaniška visuomenė, kurios kiekvienas pilietis, nepaisant jo tautybės, rasės ir gebėjimų, yra vertingas. Konstitucijoje teigiama, kad visiems asmenims iki 16 metų amžiaus mokslas yra privalomas.

2002 m. lapkričio 12 d. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu patvirtintoje 2003-2012 metų švietimo strategijos⁴⁴ nuostata kryptiškai numatyta pereiti prie lanksniomis programomis ir įvairiais moduliais, o ne uždariais mokyklų tipais grindžiamos struktūros; padidinti mokinių mobilumą renkantis vairius mokyklų tipus ir programas; išplėtoti bendrojo lavinimo, profesinio ir ypač aukštojo mokyklų lygmenio mokymosi paslaugas jaunimui ir suaugusiesiems. Tai turėtų būti suprantama kaip kiekvieno individo galimybė laisvai pasirinkti ir gauti kokybiškas švietimo paslaugas. Platesne prasme: nepriklausomai nuo to, kokioje vietoje (kaime ar mieste gyvena, yra itin gabus ar yra ypatingas specialiojo ugdymo(si) poreikiu.

Lietuvos Respublikos valstybės ilgalaikės raidos strategijoje, Lietuvos Respublikos valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatoje⁴⁷, Lietuvos Respublikos švietimo statyme¹⁸ deklaruojama *Mokyklos visiems*¹ koncepcija. Ši koncepcija jau daug metų yra šalinama ir Skandinavijos šalyse, daugelyje Vakarų Europos šalių laikoma vertybe ir siekiamybe. *Mokykla visiems* – tai mokykla, kurioje kiekvienam mokiniui skiriama pakankamai dėmesio ir teikiama paslauga, priklausomai nuo jo individualių ugdymosi poreikių. Tokioje mokykloje mokinių skirtumai suprantami kaip norma ir manoma, kad visiems mokiniams naudinga mokytis drauge, mokiniai praturtina vienas kitą dėl to, jog yra skirtingi. Mokiniai gali pasirinkti skirtingą mokymosi stilių ir tempą, ugdymo kokybę užtikrinama tinkamai pritaikius programas, teikiant specialistų paslaugas, tinkamai organizuojant ugdymo procesą. Gyvendinant Lietuvos Respublikos valstybinės švietimo strategijos nuostatas siekiama sukurti vairius poreikių asmenims pritaikytą ugdymo(si) aplinką ir išplėtoti švietimo formų vairovę bei paramos vairius gebėjimų asmenims sistemas. Specialiųjų poreikių asmenų ugdymui palankios aplinkos sukūrimas, mokytojų pasirengimas ugdyti vairaus amžiaus specialiuoju poreikių asmenis užtikrins kokybiškesnį integracijos procesą.

⁴⁴ Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatos (fiin., 2003.07.18, Nr.: 71)

¹⁸ Lietuvos švietimo statymas (Nr. XI-1281, 2011-03-17, Žin., 2011, Nr. 38-1804 (2011-03-31))
Teisingumo švietimo vizija – mokykla visiems Teresa Aidukienė (2009). Prieiga internete

http://www.smm.lt/strategija/docs/vssi/090219/2%20sekcija/taidukiene_2009-02-19_VPU.pdf [fiirta 2012-12-12]

Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūros iniciatyva atlikti socialiniai tyrimai variose Europos valstyse atskleidė, jog egzistavo ir tebeegzistuoja didžiulė įvairių įvairių finansavimo modelių vairovė.

2010 m. kovo 11-12 dienomis Madride vykusios konferencijos *Inkliuzinis ugdymas: būdas skatinti socialinę sanglaudą*¹³ dalyviai pabrėžė, kad pokyčiai ir pažanga siekiant gyvendinti įvairių visiems, bus gyvendinami, jeigu bus lanksios įvairių sistemų, vairovė laikoma vertybe; pašalinti visi barjerai (bet pritaikyta fizinė aplinka, pritaikytos programos ir mokymosi medžiaga, išnyktos skeptiškos nuostatos, bet pakankamai rangos ir techninės pagalbos priemonės, pagerintos socializacijos, bendravimo sąlygos, gestų kalbos ir kitų fizinės komunikacijos priemonės prieinamumas); teikiama pagalba mokytojams ir mokykloms; dirbama komandose; stipri lyderystė mokyklose; harmonija mokinių tarpe; bendradarbiavimas tarp tėvų, profesionalų ir savanorių.

Ali-Ausko (2011) nuomone, teigiamoms permainoms specialiajame ugdyme didelį tak turi ir Lietuvoje vykdomi taikomieji tyrimai, suteikiantys visapusiškumą, platesnį finansavimą ir leidžiantys įvairių politikų grįsti ne mechaniku ufsienio valstybių patirties perkėlimu, o lyginamąją analize. Tyrimai yra įvairių strategijų bei koncepcijų (įvairių pagalbos teikimo, specialiųjų ugdymosi poreikių tenkinimo, inkliuzinio ugdymo, specialiojo ugdymo ir kt.) kūrimo pagrindas. Moderni strategijų ir koncepcijų kūrimas grindžiamas moderni tyrimų metodologija (traukimo, bendradarbiavimo, socialinio dalyvavimo, galinimo, inkliuzinio ugdymo nuostatos ir kt.). Taikomieji tyrimai sudaro galimybes įvairių politikų specialiojo ugdymo ir įvairių pagalbos SUP turintiems vaikams srityse grįsti ne epizodine empirine patirtimi, bet fėlymiai patikimesne ir visapusiška mokslinė savosios edukacinės patirties analize (egzistuojančia unikalia pozityvia ir negatyvia patirtimi), kuri atliekama per taikomuosius tyrimus².

Struktūrinis ó funkcinis analizė kelias turi galimybes atidengti skirtingas socialines realybes ir kartu negali į socialines integracijos struktūras, modelius, diskursus ir net praktikas. Tai teigdamas, Ruškus (2007) iliustruoja atliktu tyrimu, kurio duomenys net atskleidė logopedinės pagalbos mikiojantiems modelius ir praktikas, bet ir į tarpusavio santykį, per jį i-vieno modelio ir praktikos kitas galimybes.

Makauskienė (2008) daktaro disertacijoje *Logopedinės pagalbos mikiojantiems moksleiviams modeliavimas į vaiką orientuoto ugdymo paradigmoje* analizuodama sudėtingas mikiojimo fenomeną, nagrinėja vairius pagalbos aspektus.

¹³ *Inkliuzinis ugdymas: būdas skatinti socialinę sanglaudą. Tarptautinės konferencijos Madride išvados (2010)*. Prieiga internete <http://www.european-agency.org/publications/flyers/madrid-international-conference-conclusions/Madrid-Extracts-LT.pdf> [fėlyrta 2012-02-04]

² Ali-Auskas (2011) *Taikomųjų tyrimų įtaka edukacinėse realybėse kaitai*. Pranešimas konferencijoje., Vilnius, SPPC. Prieiga internete <http://www.sppc.lt/index.php?-1898805855> [fėlyrta 2013-02-04]

Akcentuojamas vaik orientuotas individualizuotas ugdymas, aktyvus –imos dalyvavimas, svarstomi specialist kvalifikacijos k limo klausimai, nagrin jami logopedin s pagalbos mik iojantiesiems modeliai ir strategijos, aptariami veiksmingiausi logopedin s pagalbos teikimo atvejai. Remdamasi tyrimo rezultatais bei i–vadamis, autor pateikia racionalias ir naudingas rekomendacijas t vams, mokiniams, logopedams, mokytojams, mokslininkams. Autor teigia , kad pagalba mik iojan iajam bus veiksminga tik tuomet, jei visi komunikacin s sistemos nariai s veikaus kaip lygiaver iai partneriai.

Lietuvos ir mokslo ministerijos ufsakymu 2007 metais TMauli universiteto mokslininkai (Ali–auskien , Ali–auskas, Melien , TMpelyt , Miltenien , Gerulaitis) atliko tyrim *Psichologin s, specialiosios pedagogin s ir specialiosios pagalbos bendrojo lavinimo mokyklų mokiniams (mokyklos bendruomenei) lygis*⁷, kuriuo buvo siekiama atsakyti TMvietimo ir mokslo ministerijos probleminius klausimus. Koks yra psichologin s, specialiosios pedagogin s ir specialiosios pagalbos bendrojo lavinimo mokyklose poreikis (pedagog , mokini t v , mokini) poffi riaais? Kiek –is poreikis tenkinamas? Kokiais b dais, formomis –i pagalba teikiama? Koks teikiamos pagalbos veiksmingumas (ar pagalbos gav jai liko patenkinti ja?) Kaip j b t galima apskai iuoti ir registruoti?

Apibendrinus min t autori surinktus tyrimo rezultatus paai–k jo, kad specialioji pedagogin pagalba (tiek logopedo, tiek specialiojo pedagogo) veiksmingiausia indentifikavimo, vertinimo, tiesiogin s pagalbos vaikui veikloje, ta iau i–rei–kiamas poreikis stiprinti tokias inkliuziniam ugdymui svarbias veiklas kaip specialist pagalba –imai, partneryst tarp ugdymo proceso dalyvi , visos mokyklos bendruomen s traukimas.

Ru–kus, Mafleikis (2007) teigia, jog turi b ti atsisakoma tarpinstitucinio ir tarpasmenini santyki hierarchi–kumo, o vis labiau pereinama prie tarpinstitucin s ir tarpasmenin s partneryst s santyki . Partneryst gali b ti kuriama tik esant supratimui, kad sistema susidaro i–skirting resurs (kompetencij), o ne i– ekspert ir klijent . Autori teigimu, partneryst atsiranda tuomet, kai pradeda realiai veikti resurs mainai, t.y., kai visi dalyviai traktuojami kaip galintys ne–ti savo na– bendram tikslui pasiekti.

Bitinas (1996) ra– , jog kiekvienas visuomen s pokytis mokyklai palieka skausmingus p dsakus. Autorius numat , kad XXI amfliaus pradflia atne– dar didesni netik tum , tod l ragino ie–koti pastovi , invarianti–k veiklos komponent , kurie, nepriklausomai nuo socialini poky i , sustiprint mokykl kaip visuomen s tobulinimo priemon .

---

⁷ Psichologin s, specialiosios pedagogin s ir specialiosios pagalbos bendrojo lavinimo mokykl mokiniams lygis. Tyrimo ataskaita, 2007. Prieiga internete http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/tyrimai/sb/SMM_ATASKAITA_pagalbos%20lygis_2007.pdf [ff r ta 2012-02-04]

Reikia pripažinti, kad nieko pastovesnio ufl poky ius Lietuvos Respublikos –vietimo sistemoje nuo nepriklausomyb s atk rimo n ra.

1.2. Logopedinės pagalbos teikimą reglamentuojantys teisiniai dokumentai

Lietuvos –vietimo sistemoje 2011 m. vykdyta dar viena esmin pertvarka, palietusi specialiojo ugdymo statymin baz . Didffiausia naujiena - *Lietuvos Respublikos Švietimo pakeitimo įstatymas*¹⁹ , kuriame Specialiojo ugdymo statymo nuostatos integruotos Tšvietimo statym .

Naujoji –vietimo statymo redakcija teisinga –vietimo program vairov s princip , j prieinamum , sudaro daugiau veikimo galimybi –vietimo staig steig jams, pa ioms mokykloms, bendruomen ms. Inovacijos –vietime, ugdymo turinio vairov ir kokyb kiekvienam besimokan iajam tampa naujais Lietuvos –vietimo prioritetais.

Viena iš sud tinių –vietimo sistemos dali ó –vietimo pagalba mokytojui ir mokyklai. Pagalbos esm ó teikiant specialist pagalb mokiniams, j t vams (glob jams, r pintojams), mokytojams ir –vietimo teik jams padidinti –vietimo veiksmingum . Sud tin –vietimo pagalbos dalis yra specialioji pedagogin pagalba, kuri teikia logopedas, specialusis pedagogas, tiflopedagogas, surdopedagogas.

*Specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos apraše*²⁴ išpl stas specialios pagalbos teikimas vis tip mokyklose, išskyrus auk–t sias ir formal j –vietim papildant ugdym . apra– integruota *Specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo specialiujų poreikių ikimokyklinio amžiaus vaikams namuose tvarka*²² siekiant gerinti vaik nuo gimimo iki privalomojo mokymo pradffios gyvenimo ir ugdymo s lygas, uftikrinti kompleksin s pagalbos veiksmingum .

Tame pa iame sakyme nurodoma, kad logopedo etatas gali b ti steigiamas mokykloje, vykdan ioje ikimokyklinio ir prie–mokyklinio ugdymo programas, jei joje mokosi 25630 specialij ugdymosi poreiki turin i mokini , kuriems reikalinga logopedo pagalba; mokykloje, vykdan ioje pradinio ugdymo programas, jei joje mokosi 40645 specialij ugdymosi poreiki turintys mokiniai, kuriems reikalinga logopedo pagalba; mokykloje, vykdan ioje pagrindinio ir/ar vidurinio ugdymo bei profesinio mokymo programas, jei joje mokosi 55660 specialij ugdymosi poreiki turin i mokini , kuriems reikalinga logopedo pagalba. Specialiojo pedagogo (tiflopedagogo, surdopedagogo), logopedo etatas, turint finansini galimybi , gali b ti steigiamas ir esant mafesniam mokini skai iui.

---

¹⁹ Lietuvos Respublikos Tšvietimo pakeitimo statymas (Nr. XI-1281 2011-03-31, fiin., 2011, Nr.: 38 -1804), ²⁴ Specialiosios pedagogin s pagalbos teikimo tvarkos apra–as (2011 m. liepos 8 d. Nr.V-1228, fiin.: 2011-07-20 Nr.92-4395), ²² Specialiosios pedagogin s pagalbos teikimo specialij poreiki ikimokyklinio amffiaus vaikams namuose tvarka (2009 m. lapkri io 11d. Nr.1509, fiin., 2009.11.21, Nr.: 138)

Ugdymo staigose, kuriose nėra pagalb teikianio specialisto, pagalb teikim uftikrina savivaldyb s administracijos –vietimo padalinys ir/ar pedagogin psichologin tarnyba. Taip pat nurodoma, jog pagalba teikiama, kai j skiria Mokyklos vaiko gerov s komisija ar Tarnyba, t v (glob j , r pintoj) sutikimu. Mokyklos vaiko gerov s komisijos paskirtos Pagalbos gav j s ra–, komisijos pirmininko suderint su Tarnyba, tvirtina mokyklos direktorius. Pagrindin logopedo, specialiojo pedagogo (tiflopedagogo, surdopedagogo) darbo forma yra pratybos: individualios, pogrugin s (2 ó 4 mokiniai), grupin s (5 ó 8 mokiniai); mokyklos Vaiko gerov s komisijos sprendimu pagalba speciali j ugdymosi poreiki turintiems mokiniams teikiama pamok arba ne pamok metu. (Ankstesni dokumentai reglamentavo specialiojo pedagogo pagalb teikti pamok metu, o logopedin pagalb - po pamok .)Pagalba turi b ti derinama su psichologine, socialine pedagogine ir speciali ja pagalba. Mokyklos logopedas, specialusis pedagogas (tiflopedagogas, surdopedagogas) pareigybi apra–ymuose numatytas funkcijas vykdo bendradarbiaudamas su Tarnybos ir kit institucij specialistais.

Pedagogin s psichologin s tarnybos ir mokyklos logopedo veikl reglamentuoja formal s dokumentai^{20,21}. Bendrieji pareiginiai nuostatai reglamentuoja logoped , dirban i mokyklose, vykdan iose ikimokyklinio, prie–mokyklinio, pradinio, pagrindinio, vidurinio, adaptuot pradinio, pagrindinio, vidurinio, pradinio ir pagrindinio specialiojo ugdymo bei profesinio mokymo programas, veikl . Logopedai teikia speciali j pedagogin pagalb mokiniams, turintiems kalbos ir kit komunikacijos sutrikim , taip pat kochlearini implant naudotojams. *Savivaldybės pedagoginės psichologinės tarnybos logopedo pareigybės aprašymas* reglamentuoja logopedo, dirban io savivaldyb s pedagogin je psichologin je tarnyboje profesin veikl . Tarnybos logopedas ó *asmuo, vertinantis mokinių (vaikų) kalbos raidą, nustatantis kalbos ir kitus komunikacijos sutrikimus, konsultuojantis jų šalinimo, prevencijos bei šių sutrikimų turinčių mokinių (vaikų) ugdymo klausimais.*

Tiek pedagogin s psichologin s tarnybos, tiek mokyklos logopedo pagalba apima tokias svarbiausias veiklos sritis: vertinimo ir speciali j ugdymo(si) poreiki nustatymo, skirtos specialiosios pedagogin s pagalbos strategij k rimo, ir j gyvendinimo, pagalb mokytojams pritaikant mokymo priemones, ugdymo turin speciali j ugdymo(si) poreiki turintiems vaikams; konsultavimo ir bendradarbiavimo su kitais ugdymo proceso dalyviais; mokyklos bendruomen s –vietimo.

---

²⁰ Savivaldyb s pedagogin s psichologin s tarnybos logopedo pavyzdnis pareigyb s apra–ymas: LR –vietimo ir mokslo ministro sakymas 2004 m. rugpj io 20d. Nr. ISAK-1304 (fiin., 2004-08-26, Nr.132-4772.)

²¹ Logoped , dirban i mokyklose, bendrieji pareiginiai nuostatai: LR –vietimo ir mokslo ministro sakymas 2006 m. kovo 31 d. Nr. ISAK-614 (fiin., 2006-04-08, Nr.39-1421)

2011 m. rugsėjo 30 d. Įsakymas Nr: V-1775 Dėl mokinio specialiųjų ugdymosi poreikių (išskyrus atsirandančius dėl išskirtinių gabumų) pedagoginiu, psichologiniu, medicininiu ir socialiniu pedagoginiu aspektais įvertinimo ir specialiojo ugdymosi skyrimo tvarkos aprašo patvirtinimo²⁶ apjung du: –vietimo ir mokslo, sveikatos apsaugos, socialin s apsaugos ir darbo ministr sakym *Dėl asmens specialiųjų poreikių įvertinimo tvarkos* bei –vietimo ir mokslo ministro sakym *Specialiojo ugdymo skyrimo tvarka*. Aprašas nustato mokini speciali j ugdymosi poreiki (i–skyrus atsirandan ius d l i–skirtini gabum) pedagoginiu, psichologiniu, medicininiu ir socialiniu aspektais vertinimo ir specialiojo ugdymosi ir (ar) specialiosios pedagogin s, psichologin s, socialin s pedagogin s, specialiosios pagalbos skyrimo mokiniams (vaikams) nuo gimimo iki 21 met tvark bei dokumentacij . Apraše nurodoma, jog mokinio (vaiko) pirmin vertinim atlieka mokyklos vaiko gerov s komisija. Komisijos veiklos paskirt , principus, sudarym , funkcijas, teises ir darbo organizavimo tvark reglamentuoja *Mokyklos vaiko gerovės komisijos sudarymo ir jos darbo organizavimo tvarkos aprašas*²³ Pasikeitus speciali j ugdymo(si) vertinimo ir skyrimo tvarkai, Vaiko gerov s komisija gali skirti tik –vietimo pagalb ó logopedo bei nustatyti mokymosi sunkumus.

Pedagogin psichologin tarnyba (ar vietimo pagalbos tarnyba) vertina mokinio specialiuosius poreikius (i–skyrus atsirandan ius d l i–skirtini gabum) pedagoginiu, psichologiniu, medicininiu ir socialiniu pedagoginiu aspektais ir special j ugdym (si) skiria pedagogin s psichologin s tarnybos vadovas (atskirais atvejais ó mokyklos vadovas) su t v (glob j , r pintoj) sutikimu.

2011m. rugsėjo 30 d. Įsakymas Nr: V-1795 Dėl mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymo organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo²⁷ nustato vaik /mokini , turin i speciali j ugdymosi poreiki , ugdymo/mokymo organizavim ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo mokyklose, profesinio mokymo staigose, teikian iose pirmin profesin mokym , auk–tosiose mokyklose ir kito neformaliojo vaik –vietimo programas vykdan iose staigose. Apraše nurodoma, jog savivaldyb s vykdomoji institucija uftikrina kiekvienam savivaldyb s teritorijoje gyvenan iam vaikui/mokiniui, turin iam speciali j ugdymosi poreiki , ugdymo prieinamum ir kokyb .

---

²⁶ 2011 m. rugsėjo 30 d. Įsakymas Nr: V-1775 Dėl mokinio specialiųjų ugdymosi poreikių (išskyrus atsirandančius dėl išskirtinių gabumų) pedagoginiu, psichologiniu, medicininiu ir socialiniu pedagoginiu aspektais įvertinimo ir specialiojo ugdymosi skyrimo tvarkos aprašo patvirtinimo (Žin., 2011-10-11, Nr.: 122-5769)

²³ Mokyklos vaiko gerovės komisijos sudarymo ir jos darbo organizavimo tvarkos aprašas (2011 m. balandžio 11 d. Įsakymas Nr. V-579; Žin., 2011-04-13, Nr. 45-2121)

²⁷ 2011m. rugsėjo 30 d. Įsakymas Nr: V-1795 Dėl mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymo organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo (fiin., 2011-10-11, Nr.: 122- 577)

Mokiniui ar jau jo gyvenamosios vietos esanti ikimokyklinio ar bendrojo ugdymo mokyklai, profesinio mokymo staigai, atsivertus mokinio specialiuosius ugdymosi poreikius ir mokyklos galimybes uftikrinti ugdymo kokybą, rekomenduoja pedagogin-psichologiną tarnybą arba –vietimo pagalbos tarnybą. Mokyklos, atsivertus mokinio specialiuosius ugdymosi poreikius, uftikrina ugdymą (si) pritaikytoje ugdymosi aplinkoje, reikiamos –vietimo pagalbos teikimą, aprašymą specialiosiomis mokymo priemonėmis ir ugdymui skirtomis techninėmis pagalbos priemonėmis mokykloje.

2011 m. liepos 22 d. Įsakymas Nr. V-1396 Dėl Pedagoginių psichologinių tarnybų darbo organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo²⁵ reglamentuoja pedagoginių psichologinių tarnybų veiklos principus, sudėtį ir darbo organizavimą. Pedagoginių psichologinių tarnybų paskirtis – vertinti mokinių (vaikų) specialiuosius ugdymosi poreikius ir nustatyti jų lygį, skirti specialią ugdymą (si), koordinuoti ir teikti –vietimo pagalbą. Mokinio (vaiko) specialią ugdymosi poreikį (išskyrus atsirandančius iš lišmintinių gabumų) pedagoginiu, psichologiniu, medicininiu, socialiniu pedagoginiu aspektais vertinimas, vaiko brandumo mokyklai nustatymas, prireikus specialiojo ugdymosi skyrimas atliekamas ir –vietimo pagalba teikiama Tarnyboje, prireikus – artimiausioje mokinio (vaiko) gyvenimo ar ugdymosi aplinkoje. Tik tuomet, kai kada abi specialią ugdymą (si) poreikį padidinti suinteresuotos institucijos (pedagogin-psichologiną tarnybą ir mokyklą) savo misiją atliks neformaliai, bus gyvendinamas vienas pagrindinių darnaus vystymosi –vietimo principų – bendradarbiavimo ir partnerystės principas. Krankalio, Kablo (2010) teigimu, –i principai, nuostatai suvokimas, jų taikymas kasdienėje praktikoje esmingai gerinti specialią poreikį asmenims teikiamą paslaugą kokybą, efektyvinti pačių mokinių veiklą, prasminti vis ugdymą (si) proceso dalyvių aktyvų bendradarbiavimą.

Visos Lietuvos mokytojų suvažiavimo (2012) rezoliucijoje²⁸ teigiama, kad dėl nustatyto per didelio specialią poreikį mokinių skaičiaus ugdymo staigose mokiniams nepakanka teikiamos specialiosios pedagoginės pagalbos. Specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos apraše reikia maffinti mokinių skaičių, kuriam esant staigose steigiami specialią pedagogai, logopedai etatai tam, kad geriau būtų patenkinti pagalbos gavėjų poreikiai. Vietoje to pakeistame dokumente ši–nykoš sutrikimų sra–as, kuri turintys vaikai (mokiniai) buvo prilyginami dviems. Buvęs toks sra–as leido specialistams atitinkamai maffinti vaikų skaičių, kuriems teikiama pagalbą, ir daugiau darbo laiko skirti vaikams (mokiniam), kuriems labiausiai to reikia.

---

²⁵ 2011 m. liepos 22 d. Įsakymas Nr. V-1396 Dėl Pedagoginių psichologinių tarnybų darbo organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo (Žin., 2011-07-28 Nr.97-460)

²⁸ Lietuvos mokytojų suvažiavimo (2012-03-21) rezoliucija. Prieiga internete. http://www.lsdps.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=1309:lietuvos-mokytoju-suvaivavimo-2012-03-31-rezoliucijos&catid=34:teisina-informacija [fif r ta2012-09-29]

2011 metais pasikeitusi specialieji ugdymą reglamentuojanti teisinė bazė, nustačius pereinamojo laikotarpio ir nesuderinus kitais teisės aktais, neišsprendė buvusi problema, nepagerino –vietimo pagalbos mokiniams kokybės. Netgi atvirkščiai – kai kuriems mokiniams ji dabar nebeteikiama.

Lietuvos mokytojų suvafliavimo dalyviai konstatuoja, kad būtina priimti dokumentų pakeitimus, kurie realiai sumažintų vaikų skaičių, kuriems esant steigiami/i-laikomi specialieji pedagogai, logopedai ir t. t. –vietimo staigose; uftikrinti specialiojo pedagogo, logopedo pagalbą tiems mokiniams, kuriems ji buvo teikta iki 2011 m. liepos mėnesio: galint mokiniams specialiojo pedagogo pagalbą teikti į paskyrus mokyklos Vaiko gerovės komisijai iki kol mokinio specialieji ugdymosi poreikiai bus vertinti PPT bei teikti logopedo pagalbą mokiniams, turintiems rašymo sutrikimų. Rezoliucijoje taip pat teigiama, jog svarbu priimti Mokytojų ir pagalbos specialistų (įskyrus psichologus) atestacijos nuostatų pakeitimus, kurie leistų objektyviai vertinti specialieji pedagogų veiklą bei atstatyti sumažintus specialieji pedagogų atlyginimų koeficientus.

Levin (2008) manymu, nemažai pokyčių, turėjusių pagerinti –vietimo rezultatus, paprasčiausiai nebuvo gyvendinta ir daugelis pagrindinių mokyklų sistemos ypatybių nepakito, nors –vietimui skiriama vis daugiau lėšų ir buvo gyvendinta daugybė reformų, vos keletas –vietimo sistemų veikia išties gerai. Aptardamos vis pasikartojančios klaidos prielastis, Harris ir Jones (2011) akcentuoja, jog daugelis reformų ir pokyčių diegimo metodika yra šnuleidžiamos iš viršaus apačiai. Jos tiesiog primetamos mokykloms, visiškai neatsižvelgiant tai, kad mokyklos turi uftitikrinti reikiamus pajūgumus, padėsiančius diegti pokyčius, ir nemstant apie pat reformų gyvendinimo procesus.

Norėtis tikėti, kad paskutiniai –vietimo reforma Lietuvoje bus sėkminga ir pagerins ne tik –vietimo finansinį būklį, bet ir specialieji ugdymo(si) poreikį turinčių asmenų ugdymo kokybę, kuri išties bus grindžiama bendradarbiavimu, bendru vadovavimu, vieninga vizija, nuosekliu planavimu, pakankamai ištekliais, pagalbos teikimu, nuolatiniu vertinimu ir tobulinimu*.

---

*Walther ó Thomas ir kt. (cit. Ali-auskienė, Miltenienė, 2004)

2 skyrius. UGDYMO(SI) PROCESO DALYVIŲ NUOMONĖ APIE LOGOPEDINĖS PAGALBOS TEIKIMĄ X RAJONE

2.1. Tyrimo metodika

Tyrimu buvo siekiama išsiaiškinti, kaip specialiosios pedagoginės (logopedinės) pagalbos teikimą vertina ir kokių poreikių išreiškia visi ugdymo(si) proceso dalyviai – mokyklų vadovai, mokytojai, mokiniai tėvai, mokiniai ir logopedai.

Tyrimo uždaviniams spręsti derinti kiekybiniai ir kokybiniai tyrimo metodai (Merkys, 1999, Kardelis, 2002).

Mokslinės literatūros, empirinių tyrimų rezultatų teorinį analizę ir apibendrinimo metodus leido gauti naujos informacijos apie tyrimo objektą, sufinuoti apie naujausius kitų specialistų darbus, rasti savo tyrimui faktus patvirtinančius arba prieštaraujančius jiems medžiagas. Pradiniam tyrimo etapui šis metodas padėjo rasti nuorodas kitų tyrimų ir hipotezes, koncentruojantis ties esminiu tyrimo dalyku – tobulintinomis specialiosios pedagoginės (logopedinės) pagalbos teikimo sritimis.

Nagrinėjant LR Ūkietimo ir mokslo ministerijos konceptualius dokumentus, buvo identifikuoti esminiai pokyčiai, susiję su specialiojo ugdymo teisiniu reglamentavimu.

Analizuojant X rajono ūkietimo sistemos būklę, bendradarbiauti sutiko rajono savivaldybės ūkietimo ir sporto skyriaus specialistai. Buvo surinkta oficiali informacija apie ugdymo staigas, jose dirbantius vadovus, mokytojus, specialistus, mokinius; analizuoti oficialūs dokumentai: administracijos direktoriaus sakymai, Tarybos sprendimai, mero potvarkiai, susiję su ūkietimo organizavimu, pedagoginės psichologinės tarnybos 2012 metų veiklos ataskaita bei ugdymo staigų Vaiko gerovės komisijai pateikti duomenys apie specialiojo ugdymo(si) poreikius turinčius mokinius.

Prieš pradėdant sudaryti anketas, vyko diskusijos, pokalbiai su mokyklų vadovais (dažniausiai – vaiko gerovės komisijų pirmininkais), mokytojais, tėvais ir vaikais, atvykusiais pedagoginės tarnybų kompleksiniam vertinimui ar susitikus su jais ugdymo staigose.

Su rajono logopedais vykusio grupinio diskusija (dalyvaujant 12-ai) padėjo atskleisti, patikslinti problemas, kylančias jiems dirbant su kalbos ir kalbėjimo sutrikimų turinčiais mokiniais, bendradarbiaujant su vaikų tėvais (globėjais, rėpintojais), su mokytojais, Vaiko gerovės komisija, mokyklos administracija, su PPT logopede ir kt. Remiantis logopedų išsakytomis mintimis, buvo formuluojami anketų klausimai tyrimo dalyviams.

Tyrimo duomenų analizei rinkti buvo pasirinktas anketinis apklausos metodas, padėjęs atskleisti specialiosios pedagoginės (logopedinės) pagalbos bendrojo ir ikimokyklinio ugdymo staigose turinčias situacijas ir logopedinės pagalbos poreikius staigų vadovų, mokytojų, mokiniai tėvų, mokinių bei logopedų vertinimu.

Didžioji dalis anket klausimų (diagnostiniai blok ir poflymi) identiki visiems tyrimo dalyviams, atspindintys statymiškai reglamentuotus logopedo veiklos komponentus ir galinimo teorijos metodologines nuostatas. Tai leido ne tik išsiaiškinti respondent nuomones, vertinimus logopedin s pagalbos teikimo pofli riu, bet ir tarpusavyje juos palyginti.

Atsakymams konkrečiai suformuluotus klausimus flym ti naudotos trijų - keturi bal rangin s skal s. Atviruose apklausos ra-tu klausimuose buvo pra-oma pareik-ti ir savo nuomon . Anketos buvo anonimin s, tikintis didesnio respondent atvirumo (1- 4 priedai).

Logopedžių apklausa ó plačiausia. Be bendr klausim visiems respondentams, j pra-yta vertinti specialiosios pagalbos priefli ros planavim bei organizavim ugdymo staigoje (mokykl vadov atffvilgiu), sivertinti savo flinias (remiantis pareiginiais nuostatais) ir atsakyti, kokiais b dais ir formomis tai daro, bendraudamos su skirtingais ugdymo(si) proceso partneriais ir kam teikia prioritet . Logopedffli buvo pra-oma nurodyti, kaip jos planuoja pratyb laik ir pob d , kokiais kriterijais remiasi sudarydamos pratyb tvarkara- ius. Du klausimai su laisvai formuluojamais atsakymais buvo skirti problem vardijimui, pra-ant nurodyti sunkumus, susijusius su kalb jimo ir kalbos bei ra-ymo ir skaitymo sutrikim turin i j ugdymu, taip pat pasi lymai ir pastabos PPT logopedei.

Vadovų ir mokytojų anketose ó tik vienas esminis skirtumas. Apklaustieji mokykl direktoriai ir pavaduotojai tur jo pareik-ti savo subjektyvi nuomon apie specialiosios pedagogin s pagalbos lyg mokykloje (ar planuoja specialiosios pedagogin s pagalbos priefli r , ar patenkinti jos organizavimu; buvo teiraujamasi, kaip vertina ugdymo s lygas speciali j ugdymo(si) poreiki turintiems mokiniams, kokie veiksniai pad t -i pagalb sustiprinti. Mokytoj anketoje -io klausimo nebuvo. (Tyrimo apsiribota tik vadov ir logopedffli vertinimais).

Tėvų apklausoje ó daugiau asmenini , tik j vaikus lie ian i klausim . Ar jie pasteb jo vaiko kalb jimo ir kalbos sutrikimus prie- jam pradedant lankyti mokykl ? Kokios prieflastys, j manymu, tur jo takos j atsiradimui? Patys band pad ti vaikui ar kreip si logoped ? Jei neie-kojo, kokios prieflastys tam tur jo takos? T v amfflius, gyvenamoji vieta ir i-silavinimas buvo svarb s analizuojant, koks yra j santykis su geb jimui laiku indentifikuoti savo vaiko raidos sutrikimus bei laiku jam suteikti reikaling pagalb prie- pradedant lankyti mokykl ir v liau ó bendradarbiaujant su pagalb teikianiais specialistais.

Mokiniams buvo parengtas klausimynas strukt ruotam interviu flodffliu (5priedas). Daugum klausim sudaro fiksuoti atsakymai, kuriuos lengviau koduoti. Keletu laisvai formuluojam atsakym mokiniams suteikiama galimyb i-reik-ti savo nuomon apie mokymosi sunkum prieflastis, pasidffiaugti s km mis, ta iau -iame tyrimo mokini pofli ris mokymosi

sunkum prieflastis nebuvo išsamiai analizuojamas. Esminis apklausos tikslas – išsiaiškinti, kaip kalbėjimo ir kalbos sutrikimų turintys mokiniai vertina logopedo pagalbą.

Apibendrinant rezultatus, mokinių apklausos rezultatai analizuojami, į nuomonėmis teikiant išskirtinai dėmesį atskirame skyriuje.

Tyrimas vyko rajono bendrojo ir ikimokyklinio ugdymo staigose. Dalyvavo 3 gimnazijos, 5 vidurinės mokyklos, 4 pagrindinės mokyklos, progimnazija, 2 vaikų darželiai – lopėliai ir darželis mokykla. Tyrimas nebuvo traukta specialioji mokykla, besiskirianti iš kitų mokyklų savo darbo specifika. Tyrime taip pat nedalyvavo A gimnazija bei M profesinio rengimo skyrius. Tyrimo ugdymo staigų vadovų teigimu, jie vadovaujamose mokyklose nėra kalbėjimo ir kalbos sutrikimų turintys mokiniai. Be to, jose nėra specialiųjų pedagogų etatų.

Pirmiausiai buvo gauti ugdymo staigų (mokyklų ir vaikų darželių) vadovų sutikimai dalyvauti tyrime. Anketos ugdymo staigas buvo pristatomos asmeniškai susitarus su vadovais. Susitikimuose su mokytojais paaiškinta, koks apklausos tikslas, sutartas anketų grąžinimo terminas. Mokytojais tyrimas buvo traukta paprastos atsitiktinės atrankos būdu.

Su visomis logopedėmis buvo tariamasi asmeniškai. Visos (15) rajono ugdymo staigų logopedės ne tik sutiko dalyvauti apklausoje, bet ir geranoriškai padėjo anketuojant tėtis (globėjus, rėpintojus), kuriems vaikai turi kalbos ir kalbėjimo bei kompleksinius sutrikimus, dėl kurių vaikai patiria vairių mokymosi (skaitymo, rašymo ir kt.) sunkumų.

Planuota tyrimo imtis - 295 suaugusių ugdymo proceso dalyviai: 15 rajono logopedų, 40 mokyklų vadovų (direktorių, pavaduotojų), 120 mokytojų, 120 tėvų ir 100 vaikų, turintys kalbėjimo ir kalbos sutrikimus. Iš 295 logopedams, mokyklų vadovams, mokytojams ir tėvams išplatintų anketų sugrąžino 238, 13 iš jų buvo sugadintos (12 sugadintų – iš tėvų, 1 iš mokytojų). Duomenims analizei naudojami 225 anketos. Jos sudaro 76,3% visų išplatintų anketų.

Tyrime dalyvauja 37 ugdymo staigų vadovai (direktoriai ir pavaduotojai), 98 mokytojai, 75 tėvai ir 55 mokiniai (tyrime ir ikimokyklinio amžiaus vaikai, lankantys ugdymo staigas vadinami mokiniais)

Atliekant mokinių apklausą tikėjosi paaiškinti, kad atsakymai dažnai kartojasi nepriklausomai nuo jų amžiaus (–iek tiek skiriasi tik formuluotais). Apklausus 55 mokinius, nuspręsta atsisakyti tolimesnės apklausos. Apibendrinant rezultatus, mokiniai ne traukiami bendrų respondentų skaičių, kadangi jų apklausa iš esmės skyrėsi nuo suaugusiųjų ugdymo(si) procese dalyvaujančių (logopedų, mokyklų vadovų, mokytojų, tėvų); atsakymų rezultatai analizuojami atskirai.

Kiekybinis tyrimas – logopedų, mokyklų vadovų (direktorių ir pavaduotojų), mokytojų ir tėvų apklausa: N = 225; kokybinis tyrimas – struktūruotas interviu mokiniams: N = 55.

Tyrimo duomenys buvo apdoroti SPSS (Statistical Package For Social Science) programine ranga ir Excel programa. Daugeliu atvejų taikyti prasti aprašomosios statistikos metodai (absoliutiniai ir santykiniai dažniai), t.y. analizuojami kiekvieno atsakymo anketos klausimus varianto dažnis ir kiekvieno atsakymo procentinis dažnis, kuris gaunamas kiekvieno atsakymo varianto skaičių dalijant iš bendro apklaustųjų skaičiaus.

Anketos atvirą klausimą ir mokinių interviu duomenims apdoroti buvo pasirinktas turinio (content) analizės metodas. Turinio elementai buvo grupuojami kategorijas pagal semantinę panašumą ir reikšmes (Kardelis, 2006; Kaffemanienė, 2006), išminti kategorijų ir leksinių semantinių vienetų sudarytos lentelės; lentelės pateikti tikslūs respondentų atsakymai.

Kiekybinio ir kokybinio tyrimo rezultatų pagrindu parengtos išvados.

2.2. Tiriamieji

Dauguma tyrimo dalyvių – mokytojai ir mokiniai tėvai. Mažiausi tyrimo dalyvių sudaro logopedai, tačiau jų nuomoniame tyrime labai svarbi: nuo jų profesionalumo ir patirties savo vykdomas funkcijas didelė dalimi priklauso teikiamos specialiosios pedagoginės pagalbos veiksmingumas.

Logopedės. Rajono bendrojo ir ikimokyklinio ugdymo staigose 1012 mokslo metais dirba 15 logopedė; 8 iš jų dirba ir specialiosiomis pedagogėmis. 2012 m. rugsėjo 30 d. duomenimis, buvo 9,48 logopedo ir 6,25 specialiojo pedagogo etatai. Specialistė neturi 3 rajono ugdymo staigos: A gimnazija, L vidurinė mokykla ir vaikų darželis E. Tyrime sutiko dalyvauti visos logopedės, dirbančios bendrojo ir ikimokyklinio ugdymo staigose. Visos 15 baigusios Taurų universitetą; bakalauro studijas - 12, magistro - 3. Iš jų 3 - Lietuvos logopedų asociacijos narės. Vaiko gerovės komisijos narės - 14 (komisijai ne traukta tik 2012 m. rugsėjo mėnesį savo profesinį veiklą pradėjusi jauna specialistė). 4 specialistės dirba dviejose darbovietėse.

Logopedžių amžius:

20 - 30 met		30 - 40 met		40 - 50 met		50 met ir daugiau	
2	6,7 %	5	33,3%	4	26,7%	5*	33,3 %

*viena iš pensijinio amžiaus.

Logopedžių pasiskirstymas pagal darbo stažą:

1 - 5 metai		5 - 10 met		10 - 15 met		15 met ir daugiau	
2	13,3%	2	13,3%	2	13,3%	9	60,1 %

Logopedžių kvalifikacinė kategorija:

Logopedas		Vyr. Logopedas		Metodininkas		Ekspertas	
4	26,7 %	5	33,3 %	6	40 %	0	0 %

Mokyklų vadovai. Tyrime dalyvauja 15 ugdymo staigų direktorių ir 22 pavaduotojai. Jie sudaro 16,4 % apklausoje dalyvavusių respondentų. Moterys – 32 (86,5 %), vyrai – 5 (13,5 %).

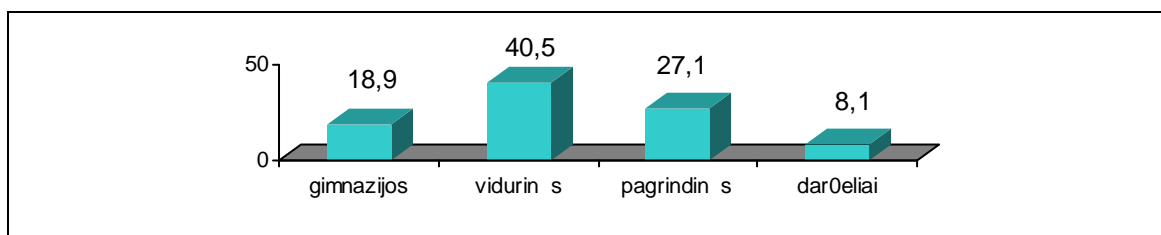
Dauguma apklaustųjų - vyresni nei 40 metų, nemaža dalis iš jų solidaus amžiaus, turintys ilgamet vadybinę patirtį.

Ugdymo įstaigų vadovų (direktorių ir pavaduotojų) amžius:

30 - 40 met		40 o 50 met		50 met ir daugiau	
2	5,4%	17	45,8%	18*	48,6%

*3-į mokyklų direktoriai jau sulaukė pensijinio amžiaus.

Didžiausia dalis apklausoje dalyvavusiųjų dirba vidurinėse mokyklose, mažiausiai (2) progimnazijoje. Šis santykis atitinka visų ugdymo įstaigų pasiskirstymą pagal mokyklų statusą rajone:

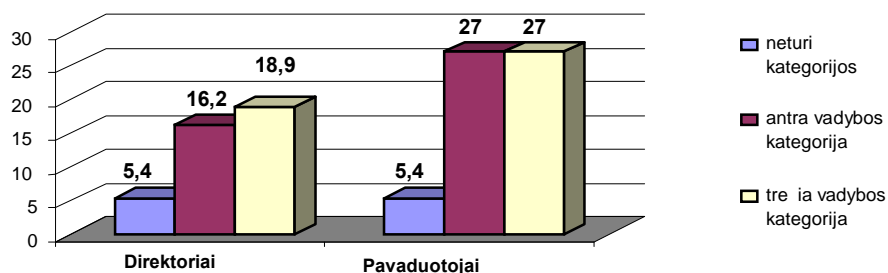

1 pav. Vadovų pasiskirstymas pagal mokyklos statusą, %

Rajono savivaldybės –vietimo ir sporto skyriaus duomenimis (2013-03-19), pirmąją vadybinę kategoriją turi tik vienas vadovas (A gimnazijos direktor), tačiau ji apklausoje nedalyvavo, nes –ioje ugdymo įstaigoje nėra SUP mokinių. (Subjektyviai tyrėjos nuomone, tai mažai tikėtina, tačiau šiam faktui patvirtinti arba paneigti reikia turėti duomenis.)

Dauguma rajono ugdymo įstaigų vadovų (direktorių ir pavaduotojų) turi antrąją vadybinę kategoriją; keletas vadybinės dar kategorijos neturi.

Dalyvaujanti tyrime vadovų (direktorių ir pavaduotojų) turimos vadybinės kategorijos:

2 pav. Vadovų pasiskirstymas pagal vadybines kategorijas, %

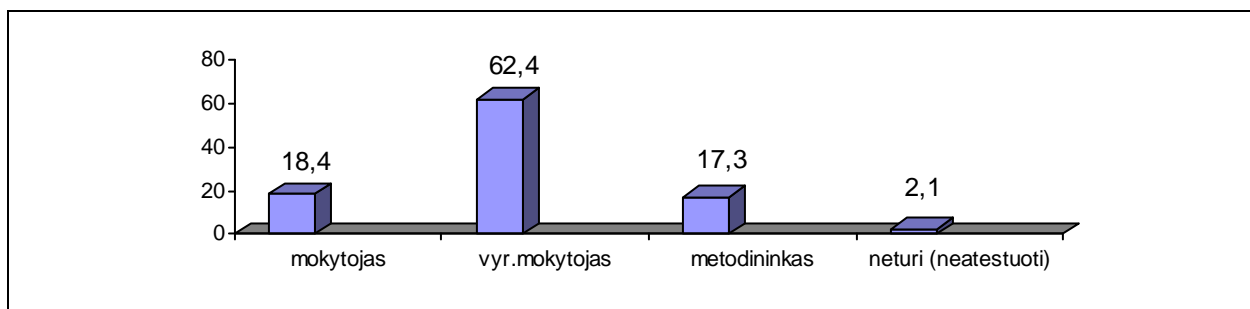
Tyrimu nepavyko nustatyti, kad nuo turimos vadybinės kategorijos tiesiogiai priklauso specialiosios pedagoginės (tame tarpe iš ir logopedinės) pagalbos planavimo ir organizavimo kokybė.

Pavyzdžiui, ikimokyklinio ugdymo staig vadov turima kvalifikacin kategorija yra flema (1 direktor neatestuota, 2 turi tre i vadybin kategorij), ta iau vis pofli ris logopedin s pagalbos teikimo (ir teik j) atfvilgiu pozityvus; tuo tarpu vienos gimnazijos direktorius, turintis antr j vadybin kategorij jau kelinti metai neatsifvelgia pradinio ugdymo skyriaus tv pra-ymus, ir pradinio ugdymo skyriuje besimokan i mokini t vai (ypa tie, kuri vaikai turi speciali j ugdymosi poreiki , vis daflniau apsisprendffia, kad j vaikai t st mokym si kaimyninio rajono gimnazijoje, kurioje yra visa specialist komanda.

Mokytojai. 2012 m. rugs jo 1d. ugdymo staigose dirbo 560 pedagog . Apklausoje dalyvavo 98 mokytojai, sudarantys 43,6 % respondent . Moterys ó 93 (94,9%), vyrai ó 5 (5,1%).

Mokytojo kvalifikacin kategorij turi 10%, vyr. mokytojo ó 58,9%, mokytojo metodininko ó 26,4%, eksperto ó 0,4 %; jokios kvalifikacin s kategorijos neturi 3,4%.

Tyrim dalyvavusi mokytoj kvalifikacin s kategorijos atitinka rajono pedagog turim kvalifikacij santyk (procentine rai-ka):

3 pav. Mokytoj pasiskirstymas pagal kvalifikacines kategorijas, %

Mokytojų amžius:

20 ó 30 met		30 ó 40 met		40 ó 50 met		50 met ir daugiau	
5	5,1 %	30	30,6 %	38	38,8 %	25	25,5 %

Mokytojų darbo stažas:

1 ó 5 metai		5 ó 10 met		10 -15 met		15 met ir daugiau	
5	5,1 %	15	15,3 %	16	16,3 %	62	62,3 %

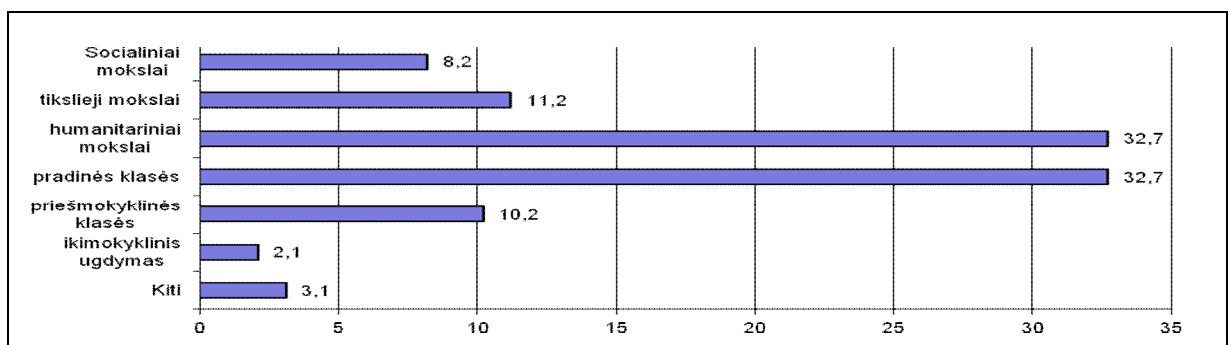
Mokytojų pasiskirstymas ugdymo įstaigose:

Gimnazijos		Vidurini s		Pagrindini s		Progimnazija		Darfeliai - mokyklos	
36	36,8 %	25	25,5 %	26	26,5 %	5	5,1 %	6	6,1 %

Daugiausiai anket ufild pradini klasi ir humanitarini dalyk mokytojai (65,4%). Tyrimas atskleid , jog b tent -iems mokytojams kyla daugiausiai sunkum , kai klas je yra kalb jimo ir kalbos (komunikacijos) bei su jais susijusi mokymosi (skaitymo, ra-ymo)

sutrikim turintis mokinys. Atsitiktin s atrankos b du tyrime dalyvav mokytojai procentine rai-ka atitinka rajono mokytoj pasiskirstym pagal d stomus dalykus.

Tyrime dalyvavusi mokytoj pasiskirstymas pagal dalyk pateikiamas paveiksle:

Kiti ó k no kult ros, muzikos mokytojos ir socialin pedagog .

4 pav. Mokytoj pasiskirstymas pagal d stom dalyk , %

Tėvai sudaro 33,3% respondent . I-platint anket t vai gr flino mažiausiai, nors jie tur t b ti labiausiai suinteresuoti teigiamais vaik ugdymo pokyiais. Dalis anketos klausim kai kuriems t vams pasirod pernelyg sud tingi; gal tod l tiek daug anket nebuvo gr flinta, o i-gr flint 12 - sugadintos. Tai parod ir pedagogin je psichologin je atlikta apklausa. Viena mama (kaip v liau paai-k jo, turinti intelekto sutrikim), savaranki-kai negeb jo ufpildyti netgi demografini duomen bloko, o atsakin dama pateiktus klausimus flodffiu, akivaizdfliai painiojo teiginius. Ta iau -i mama supranta specialiosios pedagogin s pagalbos svarb ir yra viena i- aktyviausi bendruomen s nari , reikalaujan i , kad min tos mokyklos skyriuje mokiniams b t teikiama pagalba (ir viena i- apsisprendusi j abu savo vaikus leisti kito rajono gimnazij). Atlyd jusi PPT savo pirmok dukr , kar-tai liejo nuoskaudas mokyklos direktoriaus atffvilgiu.

I-75 tyrime dalyvujan i t v 53 (70,7 %) ó moterys ir 22 (29,3 %) ó vyrai.

Tėvų amžius:

20 ó 30 met		30 ó 40 met		40 ó 50 met		50 met ir daugiau	
9	12,0%	38	50,7%	24	32,0%	4	5,3%

Gyvenamoji vieta:

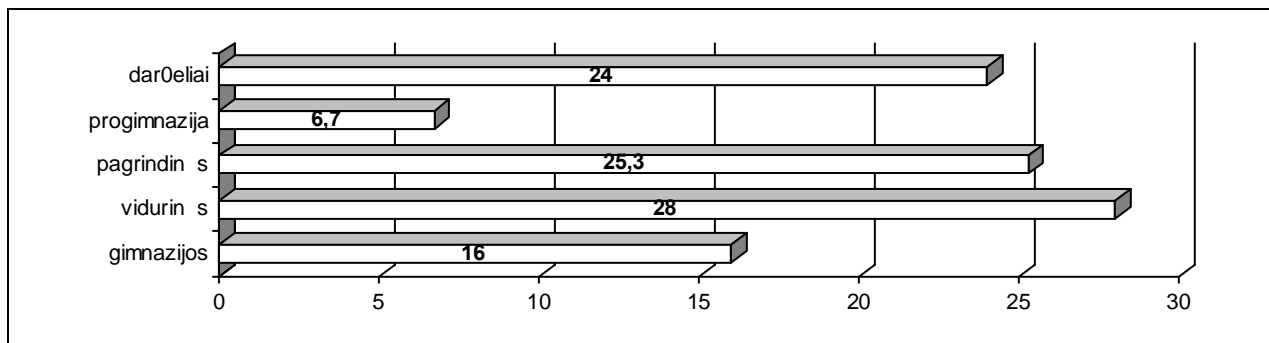
Rajono centras		Gyvenviet		Kaimas	
10	13,3%	29	38,7%	36	48%

Išsilavinimas:

Auk-tasis		Spec. vidurinis		Vidurinis		Pagrindinis		Pradinis	
9	12,0%	25	33,3%	28	37,3%	11	14,7%	2	2,7%

Tv amflius, gyvenamoji vieta ir i-silavinimas buvo svarb s tyrime analizuojant, koks yra j santykis su geb jimui laiku indentifikuoti savo vaiko raidos sutrikimus bei laiku jam pad ti, ie-kant specialist pagalb os.

Apklausoje dalyvaujan i t v vaik lankomos ugdymo staigos:

5 pav. Aptart t v vaik pasiskirstymas pagal ugdymo staigas, %

1 lentel

Tvų darboviet s

I-silavinimas	Darboviet s							
	Biudfletin s staigos		Individualios mon s		Nuosavas verslas		Nuolatinio darbo neturi	
Auk-tasis	9	100%	0	0%	0	0%	0	0%
Spec. vidurinis	3	12,0%	6	24,0%	9	36,0%	7*	28,0%
Vidurinis	1	3,6%	7	25,0%	5	17,9%	15	53,6%
Pagrindinis	0	0%	0	0%	0	0%	11**	100%
Pradinis	0	0%	0	0%	0	0%	2	100%

*2 i-7 -iuo metu yra motinyst s atostogose, ta iau nuolatinio darbo netur jo ir iki atostog .

**1 i-11 ó pensinink

Demografini duomen analiz parod , kad tyrime dalyvaujan i t v pasiskirstymas pagal gyvenam j viet , i-silavinim bei socialin status atitinka bendr rajono demografin b kl ir gali b ti pakankamai reprezentatyvus.

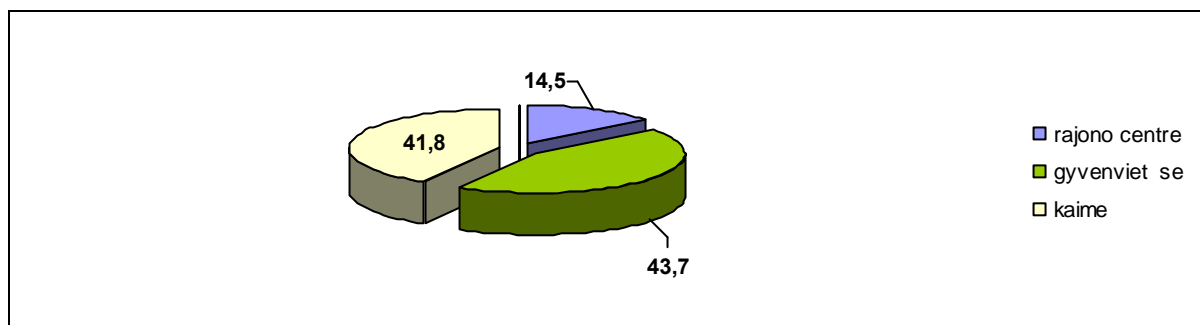
Mokiniai.

Tyrime dalyvavo 55 mokiniai, kuriems PPT buvo atliekamas kompleksinis pedagoginis psichologinis vertinimas 2011-2012 mokslo metais. Jie sudar 68,8% vertint mokini . Mergait s ó 21 (38,2%), berniukai ó 34 (61,8%).

Dauguma (85,5%) apklausoje dalyvavusi mokini gyvena kaimo tipo gyvenviet se arba kaime.

* Rajono gyventoj demografin ir socialin b kl tikslinta savivaldyb s statistikos skyriuje.

Mokinių pasiskirstymas ugdymo staigose pateikiamas paveiksle (flr. 6 pav.)

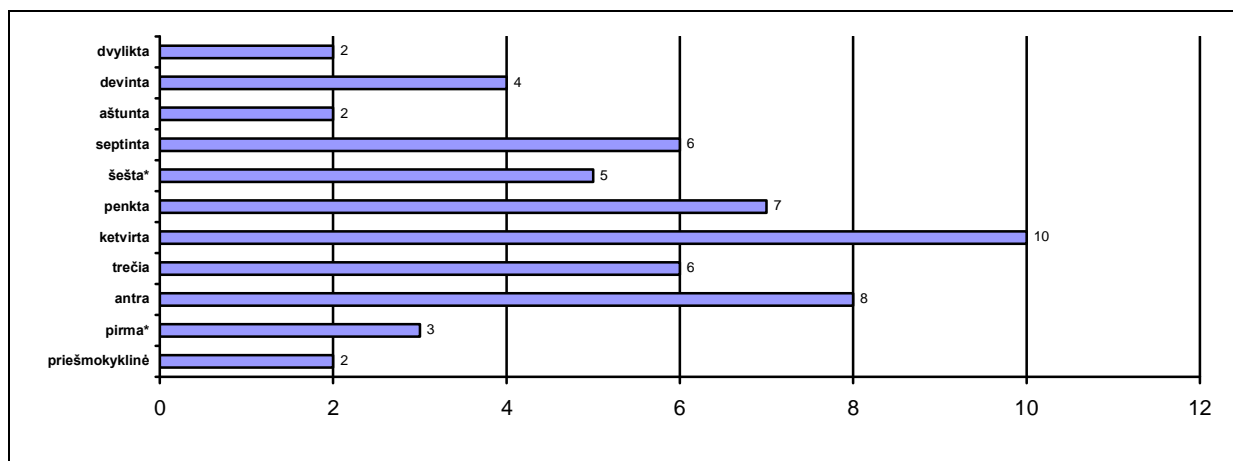

6 pav. Mokinių pasiskirstymas ugdymo staigose, %

Nepavyd tina toli nuo ugdymo staigos gyvenančių mokinių padėtis. Dažnas keliasi mažiausiai ryto, diena diena bet kokiu oru iš savo vienišio keliauja net keletą kilometrų iki artimiausio kelio, kuriuo toliau tęsia kelionę mokyklai autobusu... (Ne kiekvienam suaugusiajam toks gyvenimo tempas būtų pakenčiamas.) Apklausoje vieni iš jų nenorėjo lankyti mokyklą prieš tai buvo nurodyta: *reikia anksti keltis...*

Dauguma apklausoje dalyvavusių mokinių PPT vertinami jau nebe pirmą kartą, išskyrus 2 priešmokyklinius klases ir du pirmos klases mokinius.

Mokinių pasiskirstymas pagal klases pateikiamas 7 paveiksle:

* 2 mokiniai palikti kartoti kurso.

7 pav. Apklaustųjų mokinių pasiskirstymas pagal klases

Visi 55 mokiniai turi ne tik kalbą ir kalbos sutrikimą, bet ir mokymosi sunkumų (85% vidutini ir dideli specialieji ugdymosi poreikiai). Dauguma Tarybų atvyko mokyklos Vaiko gerovės komisijai prisilaikant rekomendacijų numatytu laiku patikslinti ugdymo(si) programą ir specialieji ugdymo(si) poreikiai lyg, tačiau du dvyliktokai (vaikinas ir mergina), turintys adaptuotas ugdymosi programas, savo gebėjimų vertinimą PPT inicijavo patys, norėdami laikyti brandos egzaminus, nors tam nepritarė mokytojai.

I-ry-k jusi konfliktin situacija tik dar kart patvirtina Ru-kaus, Mafleikio (2007) teigin , jog skirtingi ugdymo dalyviai skirtingai sivaizduoja (reprezentuoja) ugdymo rezultatus, o mokini t v ir pa i mokini interesai traktuojami kaip nepagr sti, nereal s ir tod l pedagog lieka nei-girsti. Norisi tik tis, jog tokie atvejai rajono ugdymo staigose reti.

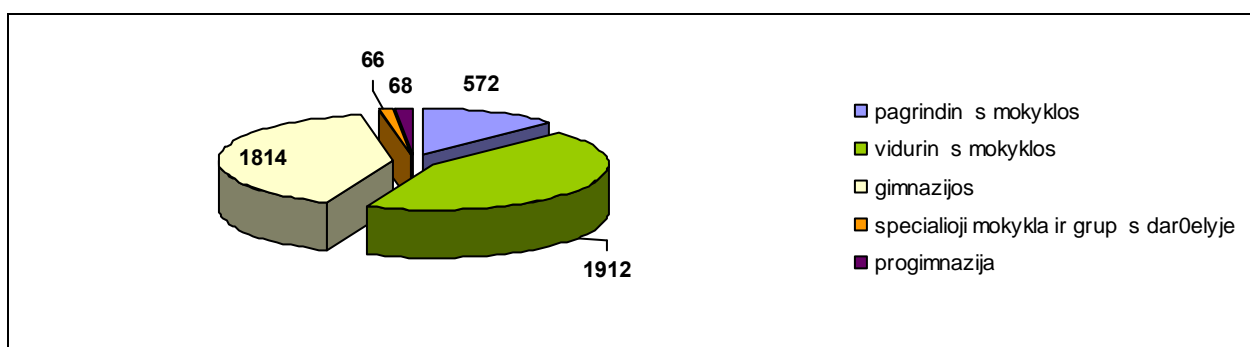
2.3. Rajono švietimo sistema 2012-2013 mokslo metais

2012 - 2013 mokslo metais rajone veikia 4 gimnazijos, 5 vidurin s mokyklos, 4 pagrindin s mokyklos, 1 progimnazija, 2 vaik lop-eliai ó darfeliai, 1 darfelis - mokykla, 1 specialioji mokykla, Pedagogin psichologin tarnyba.

3 kaimo pradin s mokyklos yra rajono pagrindini ir vidurini mokykl skyriais; 3 kaimo pagrindin s mokyklos yra pagrindinio ugdymo skyriais. 6 rajono darfeliai yra pagrindini ir vidurini mokykl skyriai. 16 mokykl turi prie-mokyklinio ugdymo grupes. Prie-mokyklinio ugdymo grup s veikia ir visuose darfeliuose.

Moksleivi sporto poreikius tenkina Jaunimo k rybos ir sporto centras. Turintys menini polinki mokiniai gali mokytis meno mokykloje.

Pagrindin se mokyklose (ir j skyriuose) mokosi 572 mokiniai (12,9%), progimnazijoje ó 68 (1,5%), vidurin se mokyklose (ir j skyriuose) mokosi 1912 mokini (43,2%); gimnazijose (ir j skyriuose) mokosi 1814 mokini (40,9%); skyriuose mokosi 183 mokiniai. Specialiojoje mokykloje mokosi 58 mokiniai (1,3%). Mokyklos darfelio specialiosios grup s 8 mokiniai sudaro 0,2%. Viso skyriuose mokosi 183 mokiniai. (flr.1 pav.)

8 pav. Mokini pasiskirstymas (procentais) rajono ugdymo staigose

X rajono savivaldyb s -vietimo skyriaus duomenimis, 2012 m. rugs jo 1 dien rajono -vietimo staigose buvo ugdomi 558 prie-mokyklinio amffiaus vaikai, 271 vaikas lank prie-mokyklinio ugdymo grupes; vairaus tipo bendrojo ugdymo mokyklose mok si 4433 mokiniai, M profesinio rengimo centro skyriuje ó 329 mokinys.

2.3.1. Rajono švietimo įstaigų tinklo pertvarka

Nuolat besitęsiančioje –vietimo reformoje bandoma veikti sunkumus, susijusius tiek su –vietimo prieinamumu visiems specialiąjį ugdymosi poreiki turintiems asmenims, tiek gyvendinant lygi galimybi idėjas. Kol problemos aptarinėjamos ministerijų kabinetuose, siauruose mokslinink rateliuose, mokykl tinklo pertvarka be gailės io reorganizuojama (naikina?) mafla mokyklas. Tai ypatingai skaudffiai jau iama kaimi–kuose rajonuose. X rajonas ó ne i–imtis. Rengiantis –vietimo staig tinklo pertvarkai 2012-2013 mokslo metais, rajono savivaldyb s –vietimo ir sporto skyriaus specialistai atliko i–sami analiz . Lentel je pateikti duomenys rodo, kad beveik visos rajono mokyklos dirba nepilnu paj gumu (fr. 2 lentel)

2 lentel

Mokyklų užpildomumas 2011-2012 mokslo metais, %

Mokykla* (laikantis etikos reikalavim , mokykl pavadinimai neskelbiami)	Mokini skai ius	Klasi komplekt kiekis	Vidutinis klas s komplekto mokini skai ius	Projektinis mokyklos paj gumas pagal higienos normas	Tu– ios mokymosi vietos pagal projektin mokyklos paj gum	Užpildomumas %	I–laidos vienam mokiniui i–laikyti pagal MK metodik
1.	463	16	28,94	390		118,72	4811
2.	428	22	19,45	750	322	57,07	4462
3.	31	3	10,33	126	95	24,60	6091
4.	861	36	23,92	1107	246	77,78	3966
5.	360	19	18,95	658	298	54,71	4276
6.	182	12	15,17	279	97	65,23	5033
7.	208	12	17,33	450	242	46,22	5416
8.	427	23	18,57	780	353	54,74	4408
9.	410	18	22,78	454	44	90,31	4555
10.	186	12	15,50	291	105	63,92	5583
11.	418	17	24,59	804	386	51,99	3880
12.	143	10	14,3	247	104	57,89	5033
13.	49	5	9,8	216	167	22,69	6514
14.	110	9	12,22	170	60	64,71	5985
15.	116	10	11,6	216	100	53,70	6364
16.	46	4	11,5	300	254	15,33	6114
17.	91	8	11,375	127	36	71,65	5954
18.	68	5	13,6	300	232	22,67	5983
19.	59	6	9,83	154	95	38,31	6343
Vidutiniškai:	245,05		16,30	411,53	179,78	59,55	5303,7

Rajone 2012 metais buvo reorganizuotos 3 mokyklos. Vis mokykl reorganizacijos dokumentuose ra–ytas vienas ir tas pats tikslas, nurodantis, jog mokyklos reorganizuojamos tam, kad b t galima sudaryti visiems mokiniams vienodas kokybi–ko ugdymo(si) s lygas maksimaliai i–naudojant ugdymo plano galimybes, siekti optimaliai i–naudoti mokykl patalpas, atsifflvelgiant esam mokini skai i , stambinti mokyklas siekiant optimalaus mokini skai iaus, kuris garantuot mokytoj darbo viet stabilum ; tikslingiau paskirstyti ir naudoti

mokinio krepšelio l –as gyvendinant ugdymo programas, savivaldybės biudžeto l –as ó modernizuojant ir turtinant ugdymo aplink .

D l dviej mafl mokykl li (kurios tapo didesn j pagrindini mokykl skyriais dideli abejoni nekyla, ta iau kai d l politik ambicij buvo sunaikinta (prijungta prie ir taip daug mokini turin ios vidurinis mokyklos) didffiausia rajone, prie– kelet met puikiai renovuota, visais specialij pagalb teikianiais specialistais apsir pinusi pagrindin mokykla (2011-2012 mokslo metais joje mok si 418 mokini) ó kyla klausimas, ar mokykl pertvarka i–ties vyksta atsifvelgiant ^{TM}Vietimo statymo deklaruojamas vertybes *savarankiška mokykla, saugus ir sveikas vaikas, laiminga visuomenė, daugiau veikimo galimybių švietimo įstaigų steigėjams, pačioms mokykloms, bendruomenėms?*

Prijungus pagrindin mokykl prie vidurinis mokyklos, buvo sumaflinta specialist etat (vietoje 2 specialij pedagog liko 1,25; panaikinta 0,5 logopedo etato); prie– kelet met kitai pagrindinei mokyklai tapus gimnazijos pradinio ugdymo skyriumi, jame taip pat neliko logopedo 0,25 etato, o gimnazijos logoped specialiosios pedagogin s pagalbos skyriaus mokiniams neteikia. Mokiniam pasisek bent tiek, kad skyriuje dirbusi logoped –iuo metu dirba pradin klasi mokytoja ir teikia metodin pagalb kitiems ten dirbantiems pedagogams. skyriaus bendruomen s pra–ymus sudaryti s lygas vaikams gauti logopedin pagalb gimnazijos direktorius neatsifvelgia, ir dalis t v apsisprendffia savo vaikus leisti gretimo rajono gimnazij , kurioje specialioji pedagogin pagalba, t v manymu, teikiama kokybi–kai. Tai vienas i–paai–kinim , kod l rajone mafl ja mokini skai ius.

Kalb jimo ir kalbos sutrikim (ir su jais susijusi skaitymo ra–ymo sutrikim) turin i vaik skai ius mokyklose nesumafl jo, ta iau po reorganizacij dalis j jau nebegauna taip reikalingos specialist pagalbos. Apie emocin saugum apibendrintai kalb ti tr ksta duomen , ta iau i–specialij ugdymo(si) poreiki turin i mokini bei j t v pasisakym galima daryti prielaid , kad mokykl pertvarka rajone jie nepatenkinti. Atsakydami klausim , kas labiausiai nepatinka mokykloje, 8 (14,5%) apklausoje dalyvav min tos mokyklos mokiniai (6 pradin klasi ir 2 –e–tos klas s mokiniai) teig , jog jiems *nepatinka triukšmas, nes didelė mokykla ir daug vaikų, sunku susirasti valgyklą, nespėja pavalgyti*. (Visi vaikai buvo priversti keisti mokykl po reorganizacij). T vai –i mokykl sujungim vienareik–mi–kai vertina neigiamai.

X rajono savivaldybės 2011 ó 2017 met pl tros strateginiame plane⁴⁶ numatoma ir toliau optimizuoti –vietimo staig tinkl . Iki 2017- j met planuojama reorganizuoti keturias vidurines mokyklas, likviduoti keturis pradinio ugdymo skyrius prie pagrindini ar vidurini mokykl , esant maflam vaik skai iui, steigti daugiafunkcines staigas.

---

⁴⁶ X rajono savivaldybės 2011-2017 m. strateginis pl tros planas, 2011

Belieka viltis, kad maflos mokyklos sugeb s i-likti besikei ian iomis s lygomis. Juolab ó pradffia jau yra. Daugiafunkciniai centrai i-andien kaimo mokykl i-sigelb jimas, kai mokyklos i-naudodamos savo sukaupt patirt gali kurti naujas, visai vietos bendruomenei reikalingas veiklas.

P. vidurin mokykla - bene pirmoji alyje, kai daugiafunkcinis centras steigiamas lygiagre iai su vidurin s mokyklos pertvarkymu ir kuriama bendra pagrindinio ugdymo, neformalaus vietimo ir kult rin s veiklos organizavimo perspektyva. Nuo 2012 m. rugs jo pirmosios ia jau veikia vaik darfelis, kurio miestelis netur jo daugiau nei 20 met . Taip pat mokyklos patalpose sik r s Vaik dienos centras, vie-oji miestelio biblioteka, kuri bus apr pinta visa modernia ranga. Pagal projekt 2013 m. vasario ó kovo m nesiais darb prad t specialiosios pedagogin s pagalbos grup , vietimo ir menin s kult rin s veiklos klubai, kra-to muziejus vaik , jaunimo ir suaugusi j sportin s veiklos klubai.³⁰

Vietimo prieinamumo ir lygi galimybi problema tur t b ti sprendffiama realiai derinant du principus ó lanks ios mokyklos (mokykloje integruojami vairi mokymosi galimybi , taip pat vaikai, turintys speciali j ugdymosi poreiki) ir lanks ios vietimo staig sistemos, sudarytos i- vairi tip mokykl bei teikian ios vairius poreikius atitinkan ias paslaugas.

Gyvenimo b das kaime gerokai skiriasi nuo gyvenimo mieste, taigi ir gyvenimo kokyb turi b ti matuojama visai kitokiais rodikliais³³. Bendrojo ugdymo mokyklos dafnai yra vieninteliai vietimo tiek jai kaime, saugotojai ir puosel tojai vietimo aplinkos, kuri sudaro s lygas mokymuisi vis gyvenim ir t stinio mokymosi pl trai kaime.

Subjektyvia tyr jos nuomone, atliekant esmines reformas vietimo sistemoje (pradedant valstyb s mastu ir baigiant savivaldyb s ugdymo staigomis), tur t b ti siklausoma vis ugdymo(si) proceso dalyvi nuomones. Ne tik siklausoma, bet ir atsiffvelgiama tai, jog negalima vienu vieninteliu pofflymiu ó finansine nauda ó matuoti vis ugdymo staig . Kaimo mokykl mokiniams, turintiems speciali j ugdymosi poreiki , tur t b ti sudarytos tokios pat geros galimyb s gauti vietimo pagalb .

---

³⁰ Kaimuose ó universal s daugiafunkciniai centrai. Prieiga internete <http://drg.lt/index.php/svietimas/2935-svietimas.html> [fii r ta 2012-09-11]

³³ Kokie ugdymo skirtumai kaimo ir miesto mokyklose? Vietimo b kl s analiz , 2011, lapkritis Nr. 10 (60). Prieiga internete http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/2011%20Nr10%20%2860%29%20Kokie%20ugdymo%20skirtumai%20kaimo%20ir%20miesto%20mokyklose.pdf [fii r ta 2013-02-15]

2.4. Kalbėjimo ir kalbos (komunikacijos) sutrikimų turintys mokiniai ugdymo įstaigose

Tyrimu buvo siekiama išsiaiškinti, kokius sunkumus patiria kalbėjimo ir kalbos (komunikacijos) sutrikimų turintieji mokiniai ugdymo įstaigose, kaip vertina jiems teikiamą pagalbą ir teikiančius pagalbą asmenis, kokia jų nuomonė apie logopedus ir kitus asmenis (mokytojus, tėvus) teikiamą pagalbą.

Mokymosi sunkumai ir motyvacijos priežastys šiame tyrime nebuvo išsamiai analizuojamos, su mokiniais apie sunkumus ir nesunkumus mokykloje buvo kalbamasi, nuosekliai pereinant prie tiesioginio tyrimo tikslo išsiaiškinti, kaip jie vertina teikiamą pagalbą.

Interviu turėjo ir kitą (grynai praktinį) tyrimo autorėi) reikšmę: PPT atliekant logopedinį vertinimą, pokalbio metu buvo stengiamasi gauti svarbios informacijos apie tai, kaip patys mokiniai vardiavo ir vertina savo problemas, kokius santykius su tėvais ir pedagogais, kaip ryškiai jie geba verbalizuoti savo mintis.

Lentelėje pateiktuose mokinių atsakymų pavyzdžiuose matyti, kad daugeliui mintis sekasi reikšti sunkiai, atskirais atvejais stebimi agramatismai, tačiau buvo stengiamasi išlaikyti mokinių kalbos autentiškumą.

3 lentelė

Kategorija **Dalykai, dėl kurių verta lankyti mokyklą**

Subkategorija	Atsakymų pavyzdžiai	dažniai	
		0-5 kl.	6-12 kl.
Mokyklos aplinka	<i>Nedaug vaikų mokykloje.</i>	1	
	<i>Skanus maistas mokyklos valgykloje.</i>	5	
Mokymasis	<i>Mokytis patinka, nes daug sužinau apie viską. Pamokos įdomios. Sekasi kai kurios pamokos. Nes jau išmokau daugiau. Nes skaityti smagu, rašyti ir pasakų klausytis. Nes per kai kurias pamokas nesunku. Nes duoda gyvenimui daug žinių.</i>	23	13
Mokytojų asmeninės savybės	<i>Su mokytoja patinka pasišneketi. Geri mokytojai.</i>	10	13
Santykiai su bendraamžiais	<i>Žaisti su vaikais per pertraukas. Su draugais susitikti. Su draugais bendrauti.</i>	25	13
Popamokinė veikla	<i>Sportuoti patinka.</i>	2	3
	<i>Galima pabūti prie kompiuterio.</i>	2	3
	<i>Kai važiuoju kur nors su klase. Šventės patinka.</i>	6	-
	<i>Būreliai patinka (piešti, vaidinti, šokti...)</i>	3	5
	<i>Atostogos patinka labai.</i>	1	
Patinka viskas	<i>Viskas man patinka.</i>	4	1

Mokinių atsakymai parodė, kad jiems labai svarbu mokykloje patirti sunkumus (65%); tarp jaunesniojo mokyklinio amžiaus mokinių tokie beveik dvigubai daugiau. Tačiau ir vieniems, ir kitiems mokymasis neteikia jokio džiaugsmo, kai nesiseka *sunkūs dalykai* (kartais šokinėjimas, kultūros, muzikos pamokos). Pereinant vyresnėms klasėms, vis dažniau nemgstamos tos pamokos,

per kurias reikia daug *pasakoti, skaityti, rašyti*; jau nuo pat pirmosios klasės lietuvių kalbos, užsienio kalbų pamokos nurodomos tarp nemgstamiausių.

4 lentelė

Kategorija Kas nepatinka mokykloje?

<i>Subkategorija</i>	<i>Atsakymų pavyzdžiai</i>	<i>dažniai</i>	
		<i>0-5 kl.</i>	<i>6-12 kl.</i>
<i>Mokyklos aplinka</i>	<i>Didelė mokykla. Daug mokinių. Triukšmas mokykloje.</i>	4	2
	<i>Mokyklos valgyklos maistas.</i>	1	1
<i>Mokymasis (motyvacijos stoka)</i>	<i>Kai daug reikia dirbti per pamokas. Kad reikia daug mokytis. Sunkūs dalykai. Nes nemoku. Sunku man, nesiseka. Nesiseka pasakoti, rašyti, skaičiuoti. Nes mokytoja liepia garsiai skaityti. Nes reikia dėdą pasiimti. Nes iškerta per kvadratą...</i>	28	15
<i>Mokytojai</i>	<i>Kai mokytoja barasi. Kai mokytojai šaukia. Mokytoja visai nepatinka. Mokytoja su manimi nedraugauja.</i>	6	7
<i>Santykiai su bendraamžiais</i>	<i>Kai vaikai mušasi. Kai vaikai tyčiojasi. Nepatinka, kai iš manęs tyčiojasi ir kai pats iš kitų tyčiojuosi.</i>	19	6
<i>Nepatinka viskas</i>	<i>Niekas nepatinka (arba nežino, kas nepatinka). Keltis anksti nepatinka. Visų pamokų nemėgstu!</i>	8	4

Santykiai su mokytojais. Klausiami apie tai, kas patinka ir kas nepatinka mokykloje, juos mini 65,5% mokinių. Visi amžiaus grupių mokinių vertinimai pasiskirsto beveik lygiai. 47,3% teigia, jog mokyklą verta eiti todėl, kad geri mokytojai ir smagu su jais pasišnekėti, likusieji 18,2% nepatenkinti, kai mokytojai barasi. Dar blogiau: dviems pradinėse klasių mokiniams jų mokytoja visai nepatinka, ir visai niekas nepatinka mokykloje.

Pavyzdys, paremtas asmenine patirtimi dešimtmetyje mokykloje: vienas berniukas (dabar ketvirtokas), protestuodamas prieš jį nepatinkančią mokytoją, pirmosios klasės viduryje visai nustojo mokytis, mokytoja krsti vairiausias eibes klaseje, kad sutrukdyt pamoką. Klausim, kodėl jis taip elgiasi, vaikas su nuoskauda atsakė: mokytoja man dar ant juoko, ir aš jai... Situacija pagerėjo tik tuomet, kai mama nusprendė palikti sūnų kartoti kurso. Pasikeitus mokytojui, reikalai greitai išmokytojo krypti gerą linkmę.

Tokių juokų darbo praktikoje vis pasitaiko, kada mokyklą ateina darbu su vaikais nepasirengę mokytojai. (Beje, minėta mokytoja mokykloje dirba jau per dešimtmetį, turi metodinį kvalifikaciją.) Tai laikytina labiau dešimtimetnei nei galiojančia norma, nors per 70% mokytojų teigia patiriantys vairaus pobūdžio sunkumų ugdydami kalbą ir kalbos (komunikacijos) sutrikimus mokiniams.

Didžiajai daliai apklausoje dalyvavusiųjų geri santykiai su bendraamžiais labai svarbūs. 69,1% teigia, kad mokykloje smagu susitikti draugus, su jais pafilaisti, bendrauti. Tačiau paaiškėjo, jog aktualiausia problema. 45,5% mokinių atsakymai parodė, kad jie mokykloje tai patiria. Jaunesniųjų klasių mokiniai ši problemą vardija gerokai dažniau, nei vyresnieji. (Vienas devintokas taip pakomentavo klausimą, ar pats nesityčioja: kartais iš manęs tyčiojasi,

kartais – aš, bet toks gyvenimas...). Mokinių atsakymai rodo, kad neretai bendraamfi paty ios tiesiogiai susijusios su kalb jimo, kalbos sutrikimais bei sunkumais mokantis skaityti (fr. 5 lentel):

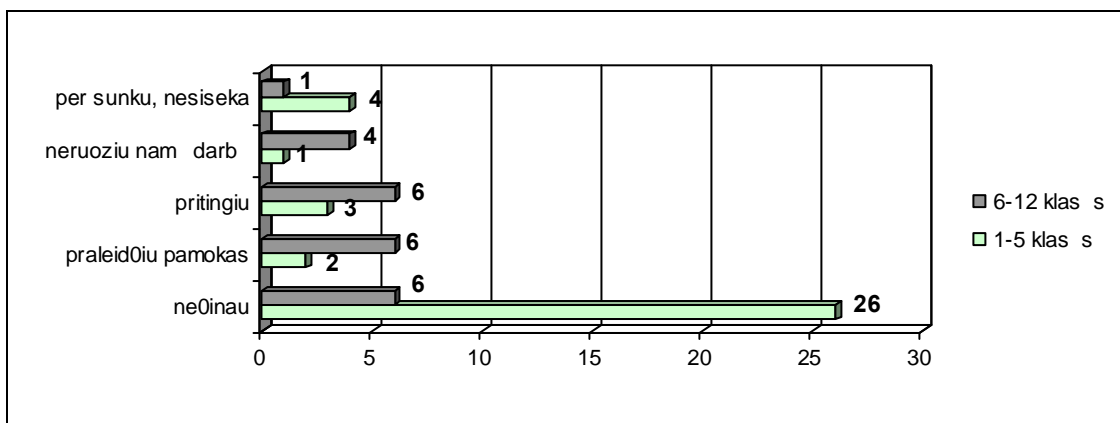
5 lentel

Kategorija **Mokinių patirtos problemos dėl komunikacijos (rašymo, skaitymo) sutrikimų**

<i>Subkategorija</i>	<i>Atsakymų pavyzdžiai</i>	<i>dažniai</i>	
		<i>0-5 kl.</i>	<i>6-12 kl.</i>
<i>Bendravimo sunkumai</i>	<i>Nesuprato manęs, kai ko pasiprašyt norėjau, pykau labai, juokės kiti iš manęs... o aš pykau. Vaikai juokės, kai sveplavau. Tei as puvau nulinėj, tei lapai neistartavau... tei vaikai nesuprasdavo mano kalpos... Šveplas ilgai buvau, mėgdžiodavosi vaikai. Brolis visada mane šveple vadindavo... Viena nenorėjo su manim traukauti... ji bloka buvau... Baisiai neištardavau r... Blogai tardavau daug raidžių Neištardavau š. Neištardavau ir iš viso nešnekėdavau paskiau.</i>	15	9
<i>Baimė kalbėti prieš klasę</i>	<i>Bijodavau pasakot, kai liepdavo (mokytoja)... Ir dabar nesmagu prieš klasę šnekėt...</i>	2	5
<i>Skaitymo sunkumai</i>	<i>Neišmokau pasiskaityt ilgų žodžių. Kai mažiuks buvau, tai visai nemokėjau paskaityt. Nesmagu, kai reikia skaityt... Skaityt blogai mokėjau, ilgai neišmokau... Bijojau skaityt garsiai. Nuo darželio laikų mokėjau tik raides vardyt...paskui išsiuntė į Šiaulių logopedinę mokyklą kartoti kurso... Liūdnei buvo, gėda, kad nemoku... Buvo labai nesmagu, kai mokytoja mane pasodindavo, o kitą pakviesdavo. Kai liepė pasiskaityt, ką ant lentos parašė (mokytoja),nesupratau... Skaityt nenorėjau prieš klasę... vaikai juokdavosi. Aga, kad liepė skaityt garsiai, vaikai juoktis pradėjo.</i>	6	7
<i>Rašymo sunkumai</i>	<i>Kontroliniai nelabai sekasi. Blogi pažymiai... Rašyt nepatinka. Nesiseka diktantus rašyt. Daug klaidų labai...</i>	3	7

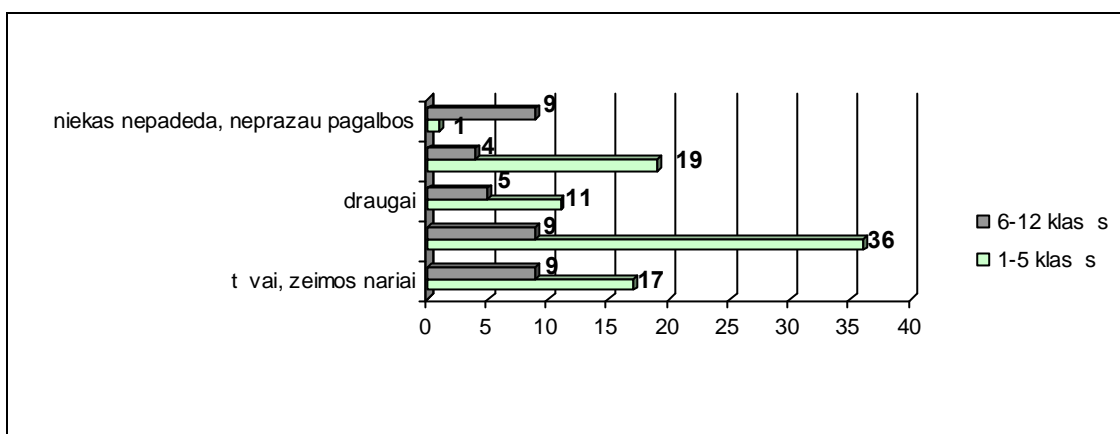
Penktadalis apklausoje dalyvavusi j teigia nepatyr joki sunkum arba neprisimena juos buvus. Subjektyvi mokinių nuomon –iuo atveju gali b ti siejama ir su nesavikriti–ku vertinimu. (Tarp netur jusi problem ó vienas septintos klas s mokiny, kuris lig –iol blogai skaito, turi dideli mokymosi sunkum d l ribot intelektini geb jim .)

Tyrimas parod , kad mokiniai dafniausiai jau iasi nesmagiai d l tarimo tr kum , jau ia baim kalb ti, skaityti prie–klas , jiems nerim kelia ra–ymo mokymosi sunkumai. Matydami, jog j rezultatai blogesni nei bendraamfi ir patirdami nuolatinės nes kmes, vyresn se klas se vis dafniau ima praleidin ti pamokas, praranda nor mokytis, o poreikis pagalbai vis mafl ja. Didffioji dalis apklausoje dalyvavusi 1-5 klasi mokini neflino, kod l jiems –iuo metu nesiseka mokytis, ta iau vyresnieji numanomas prieflasis (j subjektyvia nuomone) nurodo konkre iau (fr.9 pav.):

9 pav. Mokymosi sunkum prieFASTYS mokini nuomone. (dafniai)

Tyrimo duomenys rodo, kad tik 45,5% mokini pagalbos, veikiant mokymosi sunkumus, dafniausiai sulaukia i– savo –eimos nari ; tarp skirtingo amffiaus grupi mokini –is santykis pasiskirst s beveik vienodai. Dafniausiai pagalbos sulaukiama i– mokytoj , j labiausiai vertina paradini klasi mokiniai. Mafdaug pus pradini ó penkt klasi mokini pagalbos dar sulaukia i– specialist , tuo tarpu vyresnieji jos jau nebeGauna. Net 47,4% vyresni j klasi mokini teigia jau nepraa–antys niekieno pagalbos (fr.10 pav.)

10 pav. k kreipiesi pagalbos, kai nesupranti uflduo i ? (dafniai)

Dalis (21,8%) apklausoje dalyvavusi mokini logoped s pagalbos ir negali tik tis, nes ji mokykloje nedirba. Mokini buvo teiraujamas, ar jie lankyt si pas logoped , jei gal t rinktis.

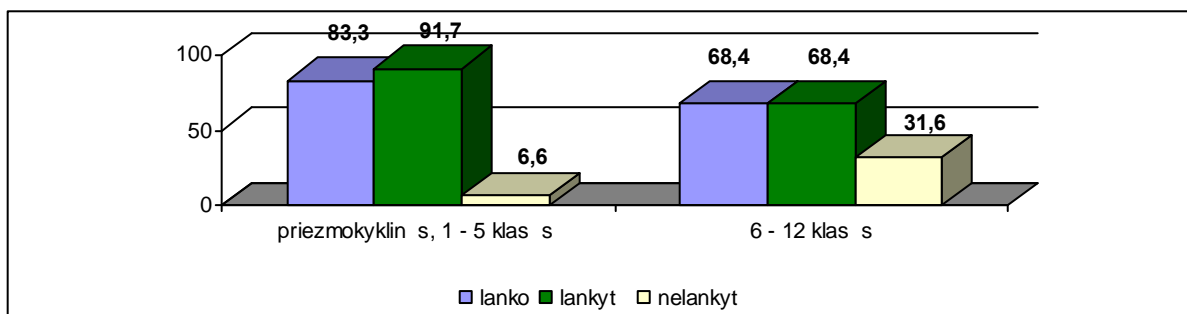
Didffioji dalis 1-5 klasi mokini nor t lankytis (nelankyt du), tuo tarpu vyresnieji dafniau teig , kad nelankyt (8):

- nepatinka, k reikia daryti pas logoped ó 1 (2 klas);
- jau n ra jokio reikalo ó 3 (7, 8, 9 klas s);
- tingiu - 3 (6, 8, 12 klas s);
- neffino kod l nelankyt ó 3 (2, 6, 7 klas s)

Kompleksinis psichopedagoginis vertinimas PPT parodė, kad visiems – itaip teigusiems logopedo pagalbos reikia. Ir net labai...

Mokinių atsakymai, ar lankyti pratybas, jei galėtų rinktis pateikiami 11 paveiksle:

11 pav. Logopedinės pagalbos poreikis mokinių nuomone, %

6 lentelė

Kategorija **Priežastys, dėl kurių verta lankyti logopedines pratybas**

Subkategorija	Atsakymų pavyzdžiai	dažniai	
		0-5 kl.	6-12 kl.
Nori geriau mokytis, geriau kalbėti	<i>Kad noriu išmokyti gerai skaityti. Nes išmoksiu skaityti. Nes reikia, kad geriau išmokčiau. Noriu gerai išmokyti viską. Biškį neištariu brolis... ir rašyti, skaityti mokytis. Kad noriu išmokyti garsus tarti. Noriu išmokyti kalbėti. Tūdel nelabai gerai šneku. Nes daug klaidų padarau, kai rašau. Nes išsimokysiu geriau. Paaiškina geriau. Paaiškina, kai nesuprantu lietuvių.</i>	21	
	<i>Prastai mokinuosi. Nes ji man padeda išmokyti, ko nesuprantu. Nes padeda, mokina. Padeda namų darbus padaryti. Užduotis kartu darom...</i>		8
Asmeninės logopedės savybės	<i>Nes kad smagu pas ją. Todėl, kad ji man patinka. Nes jinai labai gera, mokina mane. Nes biškį smagu. Ji gera, išmokyti mane skaityti. Su ja smagu, duoda su kompiuteriu žaisti.</i>	8	
Keisti atsakymai	<i>Ma patogu (patogu). Smagu visai... Patinka man...</i>	3	
	<i>Tai kad nuo pamokos nusimuilinti. Nes galima iš kai kurių pamokų išeiti. Galiu kartais iš pamokos (lietuvių) išeiti. Taip.</i>		4

Mokinių atsakymai rodo, kad dauguma jaunesniųjų klasių mokinių logopedines pratybas lanko labai motyvuotai, turdami aiškų tikslą ir jas dėdami daug vilių. Kas atsitiks vėliau su tais paais mokiniams? Ar ir jie, kaip vyresnieji, logopedines pratybas lankys tik tam, kad galėtų išvengti nepatinkančių pamokų? Tik pusė 6-12 tyrimo dalyvavusių 6-12 klasių mokinių logopedines pratybas lanko (lankyt) tik dėl gauti pagalbos, kitiems tai būtų išvengti nemokamos pamokos.

Mokiniai teirautasi, ar jie pasikalbės namuose su tėvais apie tai, kas veikia mokykloje per pamokas ir per logopedines pratybas. Pasikalbantys teigia 61,1% priešmokyklinio ir penktosios klasių ir tik 47,7% – šešioliktosios klasių mokinių.

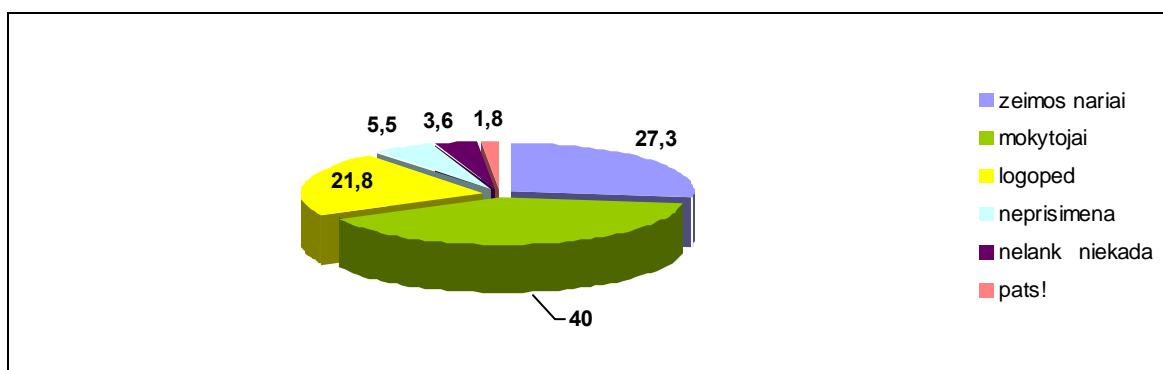
Vykdydami logopedų nurodymus prisipaflsta tik mažesnioji dalis mokinių (25% priešmokyklinio ir penktosios klasių ir 21% vyresniųjų klasių mokinių).

Mokini atsakymai leidžia daryti išvadą, kad namuose jie nesulaukia reikiamo dėmesio. Klausim, kodėl namuose nevykdo logopedinės nurodymų, atsak:

- pamirštu (6);
- mama neturi laiko padėti (3);
- neklausia niekas (2);
- tingiu (2).

Dalis mokinių nurodė, kad namų darbus logopedinės neįvykdo (dėl kokių priežasčių neįvykdo, su logopedėmis nebuvo aiškinamasi; tik tada, kad priežastys tos pačios, jau nurodytos mokinių atsakymuose).

Dauguma mokinių teigia, jog logopedines pratybas pradėjo lankyti tik mokykloje, paraginti mokytojos ar logopedės (žr. 12 pav.).

12 pav. Kas paskatino lankytis pas logopedį? %

Tai patvirtina tiktai anketinis apklausos metu gautus duomenis, iš kurių paaiškėjo, kad per 30% tiktai nepastebėjo savo vaiko kalbos raidos sutrikimų ir (ar) nematė bėgusių išieškoti logopedo pagalbos prieš jį pradėdant lankyti ugdymo staigą.

Apibendrinus tyrimo duomenis galima daryti išvadą, kad kalbėjimo ir kalbos (komunikacijos) sutrikimų turintys mokiniai ugdymo staigose dažnai patiria emocinį diskomfortą: bendraamžių patyrimas, vidinės baimes, jautriai reaguoja patiriamus mokymosi sunkumus. Didžioji dalis mokinių vertina jiems teikiamą logopedinę pagalbą ir gali konkrečiai pasakyti, dėl kokių priežasčių lanko (ar nori lankyti) pratybas: nori išmokti taisyklingai kalbėti, gerai skaityti ir rašyti. Jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikai išreikšia didesnį poreikį logopedinei pagalbai: daugiau nori lankyti logopedines pratybas, nei lankant jas. Akivaizdu, kad laiku nesuteikta pagalba ir nepakankamas tik dėmesys veikiant mokymosi sunkumus menkina mokymosi motyvaciją ir vis labiau didina akademinį atsilikimą. Susitaikę su nuolat patiriamomis sunkumais, vyresni klasi mokiniai ne tik nustoja prašyti pagalbos, bet ir apskritai mokytis, lankyti mokyklą. Mokiniai nuomonę ir pageidavimus tiek vertinant j

ugdymosi sunkumus, tiek sudarant jiems ugdymo programas verta sisklaustyti ir su jais tartis kaip su lygiaveriais partneriais. Taip ar taip, jie ó patys svarbiausi asmenys ugdymo(si) procese...

2.5. Tėvų požiūris į savo vaikų kalbėjimo ir kalbos sutrikimus

Mokslinje literaturoje⁴⁸ teigiama, jog socialinė aplinka turi lemiamos takos vaiko kalbos vystimuisi. Tyrime buvo siekiama išsiaiškinti, kodėl mes tai skiria vaikų kalbos sutrikimams prieš jiems pradėdant lankyti mokyklą. Statistiniai duomenų faktoriaus analizė parodė, kad tai gyvenamoji vieta, išsilavinimas turintis tokos gebėjimui laiku indentifikuoti savo vaiko raidos sutrikimus bei laiku jam padėti, ieškant specialistų pagalbos.

7 lentelės duomenys rodo, kaip tai susipainioję prielastimis, lūmusiomis vaikų kalbos raidos sutrikimus.

7 lentelė

Kalbos ir kalbėjimo sutrikimus lūmusios priežastys (tėvų nuomone), %

Kalbos ir kalbėjimo sutrikimus lūmusios priežastys %	Tėvų išsilavinimas				
	auktasis	Spec. vid.	vidurinis	pagrindinis	Pradinis
Kalbos centrų pažeidimai nėtumo metu	22,2	4,0	7,1	0	0
Gimdymo trauma	33,3	20,0	17,9	9,1	0
Kalbos aparato defektai	0	4,0	3,6	0	0
Ligos vaikystėje	22,2	16,0	28,6	9,1	100*
Paveldimumas	0	8,0	7,1	27,3	0
Netinkamos ugdymo sąlygos	22,2	12,0	0	18,2	0
Kita (paprašyta nurodyti priežastis)	0	36,0	35,7	45,4	0

*Tyrime pradinis išsilavinimas turintys tėvai buvo tiksliai 2, tad spūsti apibendrintai trūkstama duomenų.

Visi apklausoje dalyvavę aukštųjų išsilavinimą turintys tėvai aiškiai išnorojo savo vaikų sutrikimų priežastis. Jų teigimu, dažniausiai sutrikimus lūmus gimdymo traumos, kalbos centrų pažeidimai nėtumo metu bei persirgotos ligos vaikystėje. Tėvų manymu, nemažai turi ir netinkamos ugdymo sąlygos (tėvų bėrnai, skrybybos, dėmesio vaikui stoka d l per didelio tėvų užimtumą). Išmesn išsilavinimą turintys tėvai sunkiau pastebi savo vaikų kalbėjimo, kalbos sutrikimus prieš jiems pradėdant lankyti mokyklą. Daugiau nei trečdalis specialų vidurinių ir vidurinių išsilavinimą ir beveik pusė pagrindinių išsilavinimą turinčių tėvų negalėjo nurodyti sutrikimų priežastis. Išryškėjo ir reikšmingi skirtumai išuo pofli riu. Specialų vidurinių ir vidurinių išsilavinimą turintys tėvai dažniau teigia, jog tokos turintis gimdymo traumas ir ligos vaikystėje (jas dažniau nurodo vidurinių išsilavinimą turintieji, tačiau nemanoma, kad tokos gali turėti netinkamos ugdymo sąlygos). Tuo tarpu pagrindinių išsilavinimą turintiems tėvams atrodo, kad jų vaikų sutrikimai paveldėti; kitas svarbi priežastis nurodo netinkamas ugdymo sąlygas.

Galima prielaida, kad tokos joms susidaryti turi ir tėvų bedarbiystė. Daugiau nei 50% vidurinių ir visų pagrindinių išsilavinimą turinčių tėvų neturi nuolatinio darbo (fr.1 lentelė).

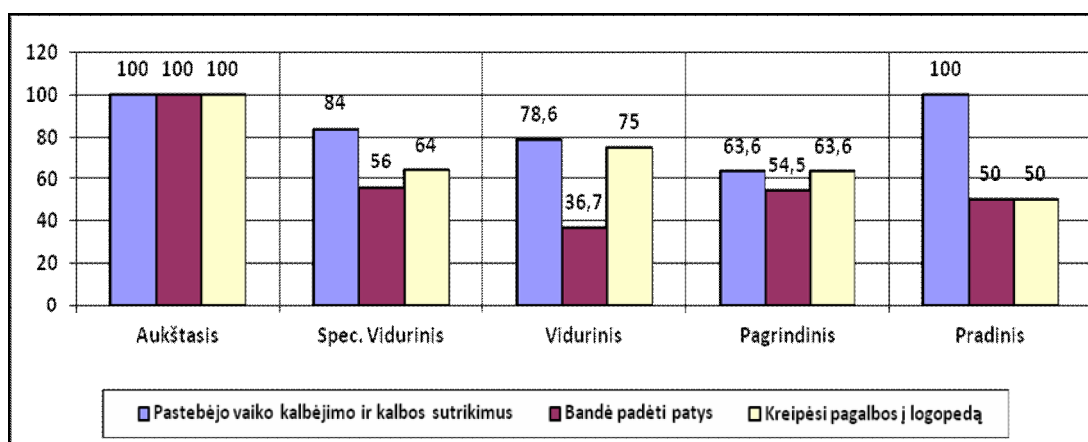
⁴⁸ Volkva, Michovskaja (1998)

Absoliuti dauguma min t t v gyvena kaime ar gyvenviet se; dalis j ó vienkiemiuose, dideliu atstumu nutolusiuose ne tik nuo rajono centro, bet ir nuo artimiausios ugdymo staigos. Keletas apklausos dalyvi nurod negal veffioti vaiko pas logoped privat kabinet rajono centre, kadangi neturi tam l – .

Turim duomen nepakanka patvirtinti, kad visi atokiose vietov s gyvenantys t vai nepasir pino logopedine pagalba savo vaikui, prie–jam pradedant lankyti mokykl , ta iau tyrime dalyvavusi j t v apklausos laisvai formuluojam atsakym turinio analiz leidffia daryti toki prielaid .

Apklausoje teirautasi, ar t vai pasteb jo savo vaik kalb jimo ir kalbos sutrikimus prie–jims pradedant lankyti ugdymo staig . Visi tyrime dalyvavusieji auk–t j i–silavinim turintys t vai ir didesn dalis special j vidurin bei vidurin i–silavinim turin i t v teigia, jog pasteb jo, band pad ti veikti sunkumus patys, taip pat ie–kojo specialisto pagalbos. Tarp pagrindin i–silavinim turin i t v vaiko kalbos raidos sutrikimus pasteb jusi j mafliau, ta iau visi teigia ie–koj logopedo pagalbos; –iuo poffi riu didelio skirtumo tarp j ir auk–tesn i–silavinim turin i t v n ra.

Atsakydami klausim , kod l savo vaikui neie–kojo pagalbos, vieni respondentai teig , jog problem nepasteb jo, nes vaikas prad jo kalb ti laiku (33,6%); kiti man , kad i–augs savaim (30,8%); 1% neffinojo, kur kreiptis. Likusieji 34,6% respondent nenurod ai–kios prieffasties, kod l j vaikai logopedo pagalba nebuvo teikta.

13 pav. T v poffi ris vaik kalb jimo ir kalbos sutrikimus,%

I–paveikslo matyti, kad r pinim si savo vaiko kalb jimo ir kalbos sutrikim veikimu gerai vertina ir pradin i–silavinim turintys t vai, ta iau tyrime dalyvavo tik dvi mamos ó per maflai, kad b t galima daryti i–vadas apie visus pradin i–silavinim turin ius t vus.

Tyr jos darbo patirtis leidffia teigti, jog didffioji dalis pradin i–silavinim turin i j ó specialiosios mokyklos aukl tiniai, stokojantys ne tik ffini , bet ir socialini g dffi tinkamai pasir pinti savo vaik ugdymu. Atvyk PPT b tent –ie t vai i–sako daugiausiai priekai–t ,

dafniausiai ó d l per dideli mokyklos vadov , mokan i mokytoj , socialini darbuotoj reikalavim j vaikui ar jiems patiems.

Tyrimė dalyvavusi t v teirautasi, su kokiais sunkumais dafniausiai susiduria ugdydami kalb jimo ir kalbos bei skaitymo, ra–ymo sutrikim turint vaik . Viena pradin i–silavinim turinti mama apgailestavo, kad be visada gali pad ti savo vaikui (ketvirtokui), nes *ne visada supranta, kq vaikams mokytoja uđduoda*. Pereidami vyresn klas , vaikai vis re iau besulaukia pagalbos.

8 lentel

Kategorija Tėvų nuomonė apie patiriamus sunkumus ugdant kalbėjimo ir kalbos (komunikacijos) sutrikimų turinčius vaikus, %

Subkategorijos	Atsakymų pavyzdžiai	Dažnis	%
Specialistų trūkumas	<i>Nėra logopedo darželyje, tenka vežtis į rajono centrą. Nėra logopedo mokykloje, nors labai reikia. Kai prijungė prie gimnazijos, logopedo neliko.</i>	10	13,3
	<i>Per mažai individualių pratybų. Per mažai pratybų. Per mažai logopedės pagalbos.</i>	16	21,3
Finansinės problemos	<i>Neturime finansinių galimybių vežtis į privatų kabinetą. Brangiai kainuoja vežiotis į PPT (pas logopedę).</i>	8	10,7
Bendravimas su vaiku	<i>Trūksta laiko su vaiku bendrauti namuose. Trūksta laiko. Visai nekalba, gyvena savo pasaulėly.</i>	5	6,7
Pedagogų kompetencija	<i>Per mažai gauname užduočių iš mokytojos ir logopedės. Neužduoda namų darbų.</i>	3	4
Motyvacija, mokymosi sunkumai	<i>Vaikas nenori klausyt, neatlieka logopedės skirtų užduočių. Nenori mokytis. Nenori ruošti pamokų. Nenori skaityti. Nenori lankyti mokyklos.</i>	15	20
	<i>Nesuspėja per pamokas su visais vaikais kartu. Neišmoksta skaityti, painioja raides.</i>	5	6,7
Emocinės problemos	<i>Labai užsispyrusi. Bijo skaityti prieš klasę. Vengia kalbėti prieš klasę. Nenori bendrauti su kitais vaikais, labai uđdara. Darosi uđdaras, sėdi namie. Nedrįsdavo skaityti klasėje, kol gerai nemokėjo. Bijo rašyti diktantus, nes gali prastai parašyti. Dažnai konfliktuoja mokykloje, piktas. Pyksta, kai nesuprantame, kq sako.</i>	11	14,7
Išsilavinimo stoka	<i>Ne visada suprantu, kq vaikui uđduoda. Neturime žinių, kaip geriausiai padėti vaikui.</i>	2	2,7

I–analizavus gautus duomenis matyti, jog logopedo pagalbos poreikis didelis. 34,7% apklausoje dalyvavusi t v teigia, jog j vaikas ugdymo staigoje pagalbos negauna arba pagalba teikiama nepakankamai, ta iau tik dalis turi finansini galimybi pasir pinti, kad logopedo pagalba b t suteikta. Darbo neturintys ar minimalias pajamas gaunantys t vai negali ne tik sumok ti ufl privataus logopedo paslaugas; dafnam kelion i–rajono pakra–io bent kart per savait ó nepasiekiami prabanga. Finansinius sunkumus, vien i– svarbiausi prieflas i , nurodo beveik 11% t v .

Daugeliui vaik nes km s mokantis sukelia vairiausi emocini problem , kurios neretai vardijamos *nenoru mokytis*, ir tik nedidel dalis apklausoje dalyvavusi t v nurod konkretesn priefflast , susijusi su emocin mis problemomis. Tyrimas parod , kad auk–tesn i–silavinim ir socialin status turintys t vai labiau akcentuoja savo vaik emocines problemas (nenor bendrauti su bendraamffiais, baim kalb ti, skaityti prie–klas , pyk io protr kius) ir i–sako apgailestavim , kad per maflai bendrauja su vaiku, nes tam tr ksta laiko. Dalis –i t v pageidaut daugiau ufduo i i–mokytoj bei logoped s, kad gal t vaik pamokyti namuose. Tuo tarpu keletas mafl i–silavinim turin i j prisipafl sta, kad *ne visada supranta, ką vaikui užduoda ir trūksta žinių jam padėti*.

Tyrimo duomenys atskleidffia, kad tik dalis t v gerai ffino savo vaik kalb jimo ir kalbos (komunikacijos) sutrikim priefflastis, su jais susijusius mokymosi sunkumus ir emocines problemas bei yra pasireng ie–koti specialist pagalb s. Daffnai vaik sutrikimai i–ry–k ja tik jiems prad jus lankyti mokykl , ir t vai net tuomet n ra pasireng pad ti mokytojams, specialiesiems pedagogams (–iuo atveju ó logoped ms) veikiant mokymosi sunkumus.

Poffi ris pagalb s teikim priklauso tiek nuo t v i–silavinimo, socialinio statuso, tiek nuo gyvenamosios vietos, tiek nuo finansini galimybi . Pasitaiko atvej , kad begal klaid savo vaik s siuviniuose t vai pamato tik atvyk su vaiku PPT. Tai patvirtina ir mokini pateikti atsakymai, i–kuri paai–k jo, kad apie 50% daffniausiai gauna pagalb i–eimos nari .

Akivaizdu: b tina –vesti t vus kalbos raidos, sutrikim prevencijos klausimais, didffiausi d mes skiriant ffemesn socialin status turin ioms ir(ar) socialin s rizikos grupei priklausan ioms –eimoms, gyvenan ioms atokiose kaimo vietov se. Ne tik –vesti, bet ir suteikti reali pagalb . Po truput ger jantis tarpinstitucinis bendradarbiavimas rajone teikia vil i , kad situacija ger s ir logopedin s pagalb s teikimo srityje tiek jos gav j , tiek teik j atffvilgiu.

2.6. Rajono savivaldybės pedagoginės psichologinės tarnybos logopedo pagalba ugdymo proceso dalyvių vertinimu

Dauguma su speciali j ugdymosi poreiki tenkinimu susijusi funkcij X rajono savivaldyb s –vietimo ir sporto skyriaus sprendimu deleguota Pedagoginei psichologinei tarnybai. PPT direktor 2012 met veiklos ataskaitoje, min dama silpn sias Tarnybos puses, nurodo nepakankam kompleksin tarpinstitucin darb . Tai s lygoja ir maflas specialist skai ius (tik 5 pedagogini darbuotoj etatai; specialiajam pedagogui ir logopedui ó po vien).

Tarnyboje lig –iol n ra socialinio pedagogo, nors nauji teis s aktai²⁵ nurodo, jog –is etatas b tinas normaliam PPT funkcionavimui.

²⁵ D l pedagogini psichologini tarnyb darbo organizavimo tvarkos apra–o patvirtinimo (Vilnius, 2011 m. liepos 22 d. Nr. V-1396 (fiin., 1991, Nr. 23-593; 2011, Nr. 38-1804)

Tų komplikuo situacij specialist s sprendfia, dalindamosi socialinio darbuotojo funkcijas tarpusavyje: parengtas *klausimynas tėvams*, kuriame bendrais bruoflais atsispindi –imos socialin pad tis, kompleksinio tyrimo metu mozaikos principu d liojama tiriamojo –imos socialin situacija, aptariama apibendrinant tyrimo rezultatus. Techninio darbuotojo Tarnyba taip pat neturi, tad specialist ms tenka pa ioms atlikti darbus, nesusijusius su pareiginiais nuostatais. Tai trukdo tiesiogini funkcij vykdymui, tuo pa iu - ir darbo efektyvumui.

Deja, kol finansavimas bus skiriamas tik atsifvelgiant mokinio krep–elio l –as, teigiam poky i laukti neverta. Prie–ingai: vis dafniau pasigirsta kalb apie finansavimo sumaffinim d l mafl jan io mokini skai ius mokyklose.

Rajono savivaldyb s –vietimo ir sporto skyriaus duomenimis, per paskutinius ketverius metus j skai ius sumaff jo 872 mokiniais. Paradoksali situacija: statistiniais duomenimis, nuo 2007 m. gimstamumas tiek rajone, tiek visos Lietuvos mastu po truput auga, o mokini skai ius kasmet mafl ja. I–sam s tyrimai, kur konkre iai i–vyksta rajone gimusieji vaikai, neatliekami. Ta iau akivaizdu, kad tai nei–vengiamai susij su bendra demografine Lietuvos situacija.

Ugdymo staig pateiktais duomenimis (2012-09-30), –vietimo pagalba buvo reikalinga 777 mokiniams, turintiems vairaus lygio (nedideli , vidutini ir labai dideli) speciali j ugdymosi poreiki (59 i–j ó specialiosios mokyklos mokiniai).

Speciali j ugdymosi poreiki mokiniai rajono ugdymo staigose sudaro 14%. Tik kalb jimo ir kalbos sutrikim turintieji sudaro apie 60% vis speciali j ugdymosi poreiki turin i j mokini .

Per 2012 metus PPT buvo atlikti 125 kompleksiniai pedagoginiai psichologiniai mokini vertinimai, kuri metu didffiajai daliai (per 75%) mokini rekomenduota logopedo pagalba.

Lankydama ugdymo staigas, PPT logoped i–siai–kino, kad –ios rekomendacijos dafniausiai nesilaikoma, jei ugdymo staigoje nedirba logopedas. Pad tis nefflymiai pager jo, rajone 2012 m. prad jus teikti mokamas logoped s paslaugas. Labiausiai susir pin savo vaik kalbos raidos sutrikimais t vai turi galimyb gauti kvalifikuot pagalb , ta iau i–kyla mokumo problema: ne kiekvienas, gaunantis maflas pajamas, gali tai sau leisti.

Nustatyti, kiek i–ties vaik turi tik kalb jimo ir kalbos sutrikim , labai sunku. Ypa tais atvejais, kai kitos pirmin s negalios (pvz., intelekto sutrikimas, autizmas, Dauno sindromas ir kt.) n ra akivaizdffios ir nesukelia dideli mokymosi sunkum ar negali . Paprastai, jei ugdymo staigoje n ra specialisto, toki vaik specialieji ugdymosi poreikiai n ra nustatomi, o jei ir i–ai–kinami, tai n ra tenkinami (tuo pa iu –ie vaikai nepatenka oficiali j statistik).

Dar blogesn situacija su ikimokyklinio amfliaus vaikais, nelankan iais ugdymo staig . Kaip jau min ta, daugiau nei 60% t v , pasteb jusi savo vaiko kalb jimo ir kalbos sutrikimus, laiku nepasir pino, kad j vaikui b t suteikta specialist pagalba.

Tai patvirtina ir mokini apklausa: teigusi , kad logopedo pagalba buvo prad ta teikti t v iniciatyva buvo 27,3%. Likusieji logopedin pagalb prad jo gauti tik mokykloje arba jos visai negavo.

Situacija rajone speciali j ugdymosi poreiki indentifikavimo poffi riu n ra pakankamai ai-ki, kai kuriais aspektais netgi komplikuota. Pasikeitus speciali j ugdymosi poreiki nustatymo ir tenkinimo tvarkai, nustatant program pritaikymo lyg visuomet privalo dalyvauti PPT. Tais atvejais, kai mokytojai nesitiki programos pritaikymo mokiniui (mokymosi sunkumai n ra dideli ar labai dideli), jie net nesikreipia mokyklos Vaiko gerov s komisij , o –i ó Tarnyb . Taigi, jei mokykloje n ra specialisto (specialiojo pedagogo, logopedo), tikimyb s sulaukti flini apie tok mokin beveik n ra. Tokiais atvejais PPT specialistai neturi galimyb s suteikti bent minimali metodin pagalb , konsultuoti mokytojus, mokin ir jo –eimos narius.

Tyrimu, lyginant skirting ugdymo proceso dalyvi (logoped , vadov , mokytoj , t v) nuomones ir poffi rius, buvo siekiama i–analizuoti, kaip PPT logopedo teikiam paslaug veiksmingum jie vertina, kurios pagalbos sritys (vertinimas, konsultavimas, –vietimas) yra s kmingiausios ir kurios i–pl totos nepakankamai, kok poreik pagalbai jie i–rei-kia.

PPT logopedo veiklos sritis anketin je apklausoje pra–yta vertinti pagal –iuos poffylius:

PPT logopedo pagalbos sritys
vertina ikimokyklinio ar mokyklinio amfliaus vaiko kalb , teikia rekomendacijas t vams, pedagogams d l specialiosios pagalbos vaikui.
Rengia tyrimo (vertinimo) i–vad , teikia rekomendacijas d l tolimesnio darbo su vaiku logopedams, pedagogams, t vams (mokymosi negal s ir sunkumus vertina dirbant komandoje su kitais specialistais).
Rekomenduoja vaiko t vams (glob jams) ugdymo staig , kurioje vaikui gali b ti suteikta specialioji pagalba.
Teikia metodin pagalb staig specialiojo ugdymo komisijoms ir logopedams, dirbantiems –vietimo staigose.
Tviesa t vus ir ugdymo staig logopedus vaik kalbos, komunikacijos geb jim ir ugdymo klausimais.
Veda seminarus, skaito prane–imus kalbos ugdymo klausimais, dalyvauja mokyklos Vaiko gerov s komisijos pos dfluose.

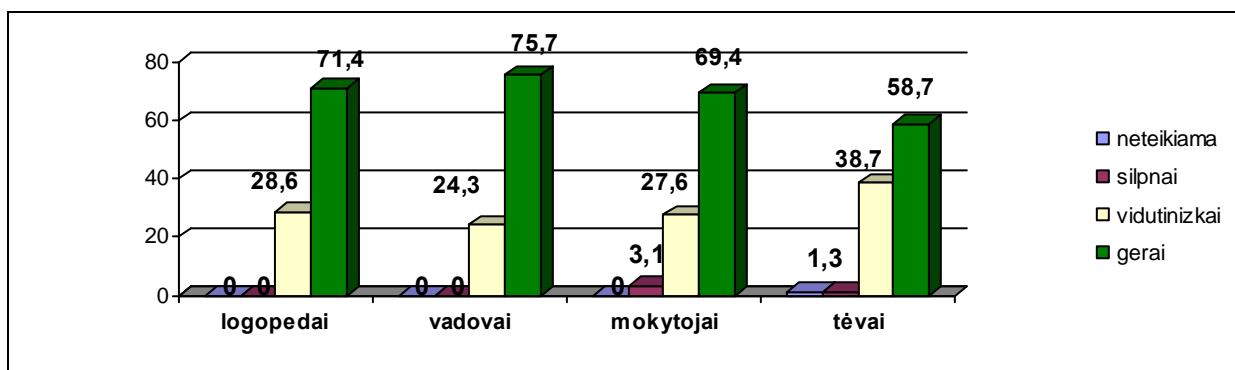
N = 225

Pagalbos sritis – vertinimas.

Respondent nuomone, PPT logoped pakankamai gerai vertina vaik kalb (vertinimo *gerai* vidurkis ó 68,8%) TŲ srit geriausiai link vertinti ugdymo staig vadovai ir logoped s (*gerai* vertinimo vidurkis ó 73,6%) ; neigiam vertinimu –iuo atffvilgiu i–j nesulaukta. Tuo tarpu 1,3% mokytoj mano, kad vertinimas atliekamas silpnai, tiek pat t v mano, kad PPT logoped vertinimo neatlieka. Daugumos mokytoj nuomon , jog vertinimas atliekamas *gerai*,

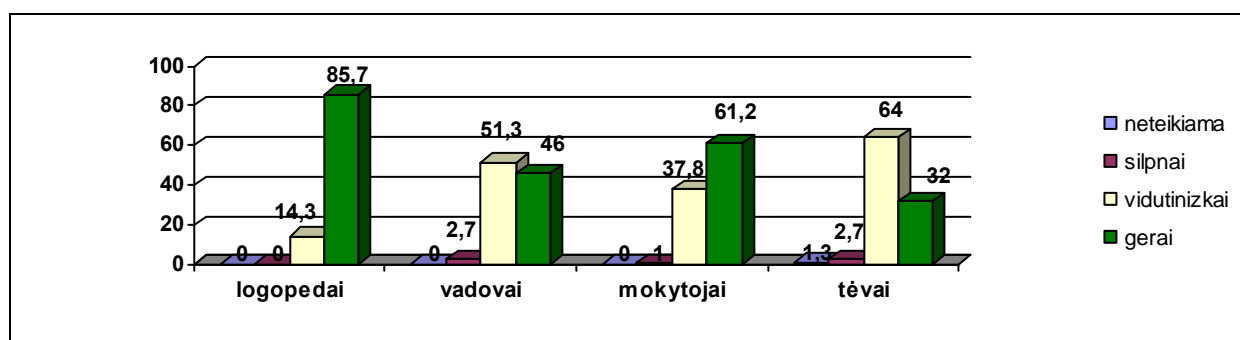
artima vidurkiui, tuo tarpu apie 40% t v pageidauja geresn s j vaik kalbos vertinimo kokyb s (flr. 14 pav.)

14 pav. PPT logopedo veiklos sritis ó vertinimas, %

Pagalbos sritis – konsultavimas

Nuomon s d l vertinimo (tyrimo) i–vad rengimo bei tolimesnio komandinio darbo su vaiku (teikiant rekomendacijas) skiriasi i–esm s. I–vados ir metodin pagalba tenkina didfl j dal logoped , ta iau kiti ugdymo proceso dalyviai tikisi veiksmingesn s pagalbos. Vadovai pageidauja daugiau pagalbos mokytojams d l ugdymo program pritaikymo, mokytojai ó konkretesni rekomendacij , individuali uflduo i , tinkam ir nauding metodini priemoni , padedan i sutrikim turintiems vaikams lengviau ir grei iau sisavinti mokom j medffiag (6,4%). Mokytojai mano, jog Tarnybos logopedas tur t daugiau traukti t vus ugdymo proces , juos daffniau konsultuoti (flr. 15 pav.)

15 pav. PPT logopedo veiklos sritis ó i–vad rengimas, rekomendacij teikimas, %

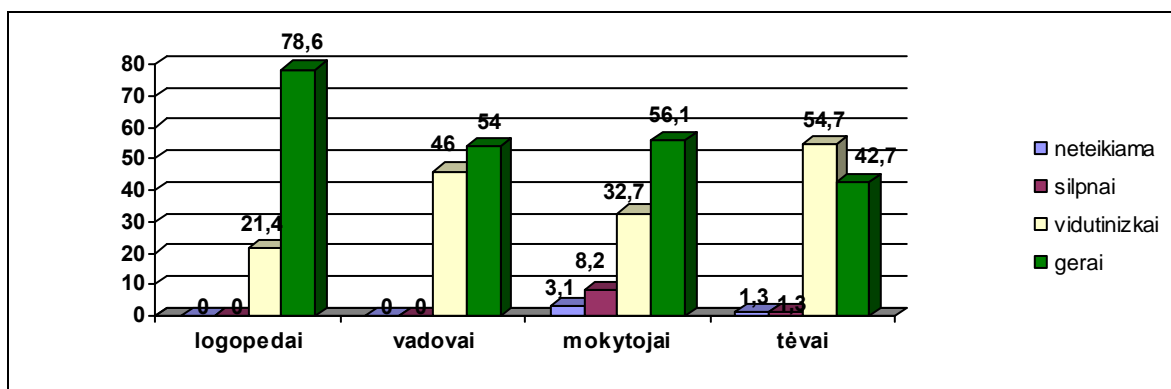
T vai anketin je apklausoje konkre i pageidavim PPT logoped s atffvilgiu nei–sak . Tyr jos darbo patirtis parod , kad maifdaug tre dalis mokini PPT kasmet atvyksta be t v , lydimi ugdymo staig specialist , socialini pedagog , mokytoj ir atsivefla tik t v sutikim vertinti. Nei t dien , nei v liau jie neatvyksta asmeni–kai aptarti savo vaik ugdymo(si) sunkum , nors PPT specialistai to primygtinai pra–o. Atsakomyb d l vaiko ugdymo link

perkelti mokyklai flemesn i–silavinim ir socialin status turintys t vai (dafniausiai priklausantys socialin s rizikos –eim grupei).

Pagalbos sritis – švietimas

Tie iam j PPT logoped s veikl kalb jimo ir kalbos sutrikim bei j prevencijos klausimais geriausiai vertina ugdymo staig logoped s; vadovai ir mokytojai PPT logoped s atffvilgiu kriti–kesni: j teigimu, t v –vietimas, logoped konsultavimas kalb jimo ir kalbos sutrikim klausimais atliekamas patenkinamai. Dauguma (66,7%) t v –vietim ir konsultavim kalb jimo ir kalbos sutrikim klausimais vertina vidutini–kai; geresni vertinimai t t v , kuri vaikai gauna logopedo pagalb ugdymo staigoje arba t vai yra lank si PPT ir asmeni–kai bendrav su logopede kalb jimo, kalbos ar kit kalbinio bendravimo sutrikim klausimais.

Seminar vedimas, prane–imai kalbos ugdymo klausimais (ir pan.) staig Vaiko gerov s komisijoms ir logopedams vertinami pakankamai gerai (vidurkis ó 57,9%), ta iau –iuo poffi riu stebimi didesni nuomoni skirtumai: 2,6 % t v ir 11,3% mokytoj –i PPT logoped s veiklos srit vertina itin blogai, teigdami, kad min ta veikla visai nevyksta arba tik labai silpnai.

16 pav. PPT logopedo veiklos sritis ó –vietimas, %

Blogiausi vertinim sulaukta tais atvejais, kai t vai ir mokytojai nedalyvauja PPT rengiamuose seminaruose ar susitikimuose ugdymo staigose, o mokykl Vaiko gerov s komisijos nariai nesuteikia (neperduoda) reikiamos informacijos. Tyrimas parod , kad per 20% t v n ra apsilank Vaiko gerov s komisijos pos dffiuose, o mokyklos renginiuose niekada nedalyvauja beveik pus apklaust j t v . Dalis mokytoj (4,1%) teigia, kad –viesti t vus, vesti seminarus, labiau traukti t vus, konsultuoti ugdymo klausimais b tina, o tai n ra daroma. Kad to daryti nereikia, niekas neprie–tarauja. Deja, t v traukimas ugdymo proces pirmiausia prasideda mokykloje, ir PPT logoped s atvykimai pad ties kardinaliai nepakeis, jeigu mokykloje n ra skatinamas bendradarbiavimas su t vais.

Apibendrinus tyrimo rezultatus paaiškėjo, kad PPT logopedų veikla vertinama pakankamai gerai (vertinimo *gerai* vidurkis – 59,9%).

Sukmingiausiai vykdoma **vertinimo** funkcija. Respondentų manymu, PPT logopedų pakankamai gerai vertina ikimokyklinio ar mokyklinio amžiaus vaikų kalbą, teikia rekomendacijas tėvams ir pedagogams dėl specialiosios pagalbos vaikui. Jie gerai vertina 71,4% logopedų, 75,7% vadovų, 69,4% mokytojų ir 58,7% tėvų. Vertinimo (tyrimo) išvados ir rekomendacijos dėl tolesnio darbo su vaiku dirbant komandoje tenkina 78,6% specialistų ir 61,2% mokytojų. Mokyklų vadovai ir tėvai esama situacija patenkinti mažiau, per 50% vadovų ir 64% tėvų mano, kad ši PPT logopedo funkcija vykdoma tik vidutiniškai, tačiau dideli priekaištai turi tik 1,3% tėvų.

Metodinę pagalbą Vaiko gerovės komisijoms ir logopedams geriausiai vertina logopedai (85,7%), kritiškiausiai nusiteikę tėvai: mažiau nei pusė jų (44%) mano, kad pagalbos pakanka, tuo pat metu išreiškė didžiausius poreikius patenkinti **švietimui** vaikų kalbos, komunikacijos gebėjimų ugdymo klausimais. Tėvų nuomone, vedam seminarai, skaitom pranešimai kalbos ugdymo klausimais trūksta. Tuo tarpu daugiau nei pusė vadovų ir mokytojų esama situacija patenkinti.

Laukta flymiai daugiau neigiamą vertinimą konsultavimo ir švietimo srityse: tam nebelieka pakankamai laiko dėl didelio darbo krūvio, kadangi Tarnyboje – tik vienas logopedo etatas, o pagrindinė PPT logopedo funkcija yra *įvertinti ikimokyklinio ar mokyklinio amžiaus vaiko kalbą, teikti rekomendacijas tėvams, pedagogams dėl specialiosios pagalbos vaikui*.

Tyrimo duomenų analizė parodė, kad geriausiai PPT logopedų veiklą visose srityse vertina ugdymo staigų logopedai. Rezultatai pranoko tyrimo išvadas, tačiau nebuvo labai netikėti: tarp ugdymo staigų specialistų ir PPT susiklostė pakankamai geri darbiniai santykiai; anketinį je apklausoje taip pat nesulaukta neigiamą vertinimą.

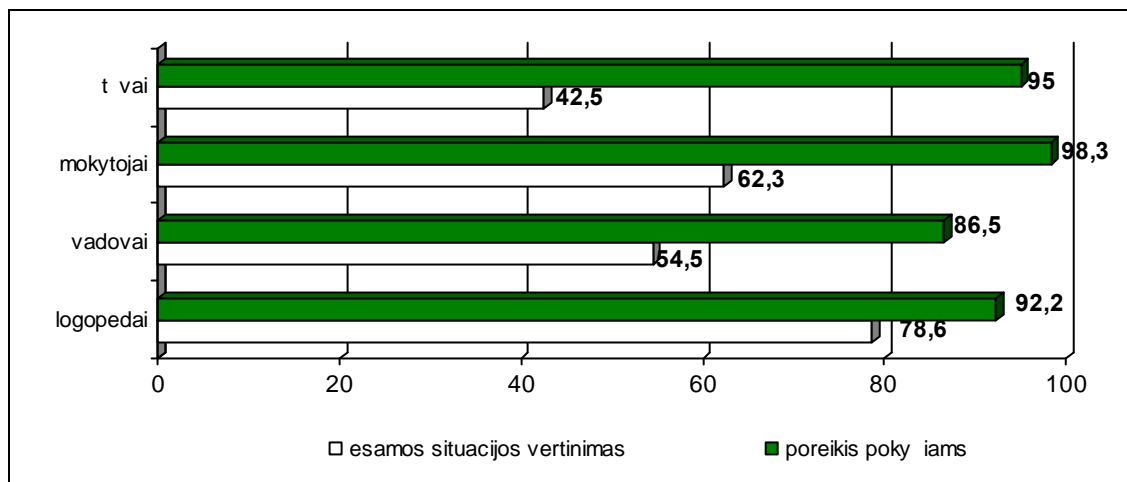
Daugiausiai priekaištai sulaukta iš tėvų, atskirais atvejais – iš mokyklų vadovų ir mokytojų; tai dažniausiai susiję su specialistų trūkumu ugdymo staigose. Dviejose anketose (tėvų ir mokytojų) – prašymas padėti, *kad mokykloje dirbtų logopedas, nes labai reikia*. Deja, nuo PPT logopedų gerior mažai priklauso specialistų etatų steigimas ugdymo staigose...

Tyrime visų ugdymo proceso dalyvių buvo prašoma pareikšti savo nuomonę apie PPT atliekamos veiklos sritis stiprinimą. Tuo pačiu metu buvo išnagrinėti skirtumas reikšmingas.

Mažiausi poreikiai esamos situacijos gerinimui išreiškė ugdymo staigų logopedai. Mokyklų vadovai ir mokytojai esamą situaciją vertino pakankamai gerai, tačiau tuo pat metu išreiškė poreikį bendradarbiavimo stiprinimui, tikslesni tyrimo (vertinimo) išvada bei

rekomendacij d l tolimesnio komandinio darbo su vaiku, taip pat pageidaujama daugiau metodin s pagalbos, –vietimo kalbos ugdymo klausimais.

T v teigimu, pagalbos veiksmingumas tur t b ti flenkliai didesnis visose PPT logopedo vykdomose funkcijose. Didfliausias poreikis ó rekomendacijoms d l tolimesnio vaiko ugdymo bei –vietimo pagalbos, komunikacijos geb jim ugdymo klausimais.

17 pav. Poreikis PPT logoped s veiklos sri i stiprinimui, %

Tais atvejais, kai ugdymo staigoje dirba logopedas ir (dafniausiai) atlieka pagrindin tarpininko misij tarp PPT ir mokyklos bendruomen s, vertinimai PPT logoped s atffvilgiu yra auk–tesni; tuo tarpu specialist neturin iose ugdymo staigose nepasitenkinimas esama situacija perkeliamas PPT. Tyrimu nustatyta, kad pras iausiai PPT logoped s vykdomas funkcijas vertina tie mokytojai, kuriose logopedo etato n ra.

I–vada: PPT logoped privalo dafniau bendradarbiauti su specialist neturin iomis staigomis, teikti metodin pagalb , –visti ten dirban ius mokytojus bei t vus kalbos ugdymo klausimais; dalyvauti Vaiko gerov s komisijos pos dfliuose, aptariant kalb jimo, kalbos (komunikacijos) turin i mokini ugdymo(si) pasiekim dinamik ir teikti rekomendacijas mokytojams d l ugdymo program sudarymo; rengti seminarus, t v susirinkimuose skaityti prane–imus ir konsultuoti t vus. Kaip tai atlikti vienai, klausimas kol kas retorinis.

2.7. Logopedin s pagalbos teikimas rajono ugdymo įstaigose

2012 m. rugs jo 30 d. duomenimis, buvo 9,48 logopedo ir 6,25 specialiojo pedagogo etatai rajono bendrojo ugdymo ir ikimokyklinio ugdymo staigose. Remiantis vien statistiniais duomenimis, vienareik–mi–kai logopedin s pagalbos tenkinimo lyg rajone vertinti negalima, nes situacija ugdymo staigose labai skirtinga: vienose mokini poreikiai kalbos ir komunikacijos

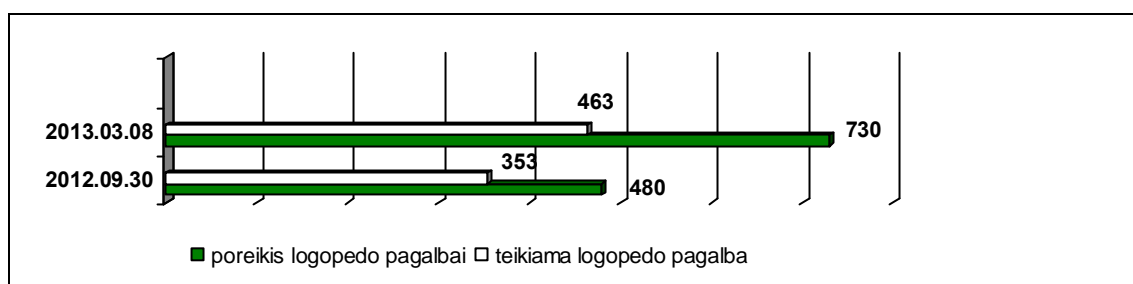
sutrikim veikimo poffi riu tenkinami puikiai (97,3% ó 100%), kitose pagalbos negauna n vienas kalb jimo ir kalbos sutrikim turintis mokinys (flr. 9 lentel).

9 lentel

Logopedinés pagalbos teikimas ugdymo įstaigose, %

Ugdymo staiga (pavadinimai neskelbiami laikantis etikos reikalavim)	Reikalinga logopedo pagalba	Pagalba teikiama		Pagalba neteikiama	
		Mokini (vaik) skai ius	%	Mokini (vaik) skai ius	%
1.	66	53	80,3	13	19,7
2.	41	40	97,6	1	2,4
3.	55	35	63,6	20	36,4
4.	40	25	62,5	15	37,5
5.	34	2	5,9	32	94,1
6.	70	46	65,7	24	34,3
7.	55	40	72,7	15	27,3
8.	97	57	58,8	40	41,2
9.	91	46	50,5	45	49,5
10.	25	17	68,0	8	32,0
11.	25	14	56,0	11	44,0
12.	22	14	63,6	8	36,4
13.	21	14	66,7	7	33,3
14.	39	33	84,6	6	15,3
15.	24	24	100	0	0
16.	25	3	12,0	22	88,0
Viso:	730	463	Vid. 63,0%	271	Vid. 37%

Pedagoginei psichologinei tarnybai ugdymo staig logopedffii pateikti duomenys apie kalb jimo ir kalbos turin i j poreiki tenkinim ugdymo staigose 2012 m. rugs jo 30 d. atrod pernelyg optimisti-ki (buvo pateikti s ra-ai tik kalb jimo ir kalbos sutrikim turin i mokini , kurioms logoped s pagalb teikia). Tuo metu pagalbos tenkinimo lygio vidurkis siek 86% (net 9 logoped s nurod , kad poreikis j ugdymo staigoje tenkinamas 100%). 2013 m. kovo 3 d. papra-ya patikslinti duomenis, suskai iuoti *visus* mokinius, kuriems logopedo pagalba ugdymo staigoje reikalinga (ir tuos, kam ji reikalinga, ta iau neteikiama). Patikslinus duomenis, rajono bendrojo ugdymo ir ikimokyklin se ugdymo staigose kalb jimo ir kalbos bei vairi kalbinio bendravimo sutrikim turin i vaik (skaitant ir mokymosi sunkum turin iuosius) gerokai padaug jo (flr. 18 pav.):

18 pav. Kalb jimo ir kalbos sutrikim turintys mokiniai rajono ugdymo staigose

Suprantama, per pusmet kalb jimo ir kalbos sutrikim turin i asmen skai ius reik–mingai nepasikeit . Tik dar vienas pavyzdys, kaip nepatikrinta statistika ir netiksliai pateikti duomenys gali i–kreipti esamos situacijos vertinim . Kita vertus, reali situacija rajone logopedin s pagalbos poreikio ir jos tenkinimo santykiu n ra ai–ki, nes kol kas n ra tikslios apskaitos, kiek ir koki sutrikim turi bei kokios pagalbos reikia ikimokyklini staig nelankantiems vaikams, ne trauktiems net Ankstyvosios reabilitacijos tarnybos (ART) skait .

Mokini kalb jimo ir kalbos sutrikim tyrimas ugdymo staigose, kuriose dirba logopedai, vykdomas kiekvien mokslo met pradflioje. Pradin vertinim dafniausiai inicijuoja pradini klasi mokytojai. Naujai mokykl at jusios mokinius, ypa maflesn se mokyklose, stebi ir patys logopedai (lankosi pamokose, renginiuose). Kai n ra galimybi suteikti reikaling pagalb visiems sutrikim turintiems vaikams, prioritetas teikiamas prie–mokyklinio ugdymo grupi ir pradini klasi mokiniams. Penkiose mokyklose logopedo funkcijoms vykdyti skirta tik 0,25 etato (vienoje ó dar perpus su specialiojo pedagogo), nepakanka laiko ne tik veiksmingos pagalbos teikimui, bet ir vertinimui. Pasiteiravus min toje mokykloje dirban ios logoped s, ar ji teikia pagalb ir mokyklos skyriuose, atsakymas buvo retorinis: *dirbu už pusę ketvirčio logopedu (kita pusė ketvirčio – specialiojo pedagogo), tai kaip tada įvertinti visus darželio, mokyklos ir dar skyriaus vaikus???* I–ties ó kada? Ne tik *kaip*. Paprastai visas –i specialis i darbo laikas panaudojamas logopedin ms pratyboms. Konsultavimo, darbo Vaiko gerov s komisijose funkcijos –iose mokyklose dafniausiai atliekamos kaip savanori–ka, papildoma veikla.

Vyraujanti logoped darbo organizavimo forma ó pogrugin s pratybos. Motyvuodamos – pasirinkim , specialist s teig : *trūksta kontaktinių valandų teikti pagalbą visiems logopedinių problemų turintiems mokiniams, nors reikėtų daugiau individualių pratybų, vykstančių 2-3 karus per savaitę; SUP mokiniams teikiu logopedinę, spec. pedagoginę pagalbą kartu, tuo pačiu laiku. Idealu būtų teikti logopedinę pagalbą individualiai, bet kai 1 etatas (logopedui ir spec. pedagogui kartu) - tai nerealu, tenka grupuoti net pirmokus.* Etatas, nors ir per pus su specialiojo pedagogo, nedidel se mokyklose (minimoje mokosi apie 300 mokini) ó ne pats blogiausias variantas. Blogai, kai n ra net ketvir io, kai mokiniams neteikiama bent minimali pagalba.

Sudarydamos logopedini pratyb tvarkara– ius, specialist s stengiasi juos derinti su mokini pamok tvarkara–iais bei specialiojo pedagogo tvarkara–iu, grupuoti mokinius pagal kalb jimo ir kalbos sutrikim pob d bei pagal galimybes atsifflvelgti t v pageidavimus. Re iau atsifflvelgiama mokini amffi , popamokin s veiklos tvarkara– ius, kadangi n ra reali galimybi juos suderinti.

Vis ugdymo staig logoped ms administracija suteikusi laisv savaranki-kai sudaryti logopedini pratyb tvarkara- ius, ta iau savaranki-kumas s lyginis. Logoped s turi derinti savo pratyb tvarkara- ius ne tik prie mokini tvarkara- i , bet ir prie transporto, pav fl jan io mokinius namus, grafiko.

Didel je miesto vidurin je mokykloje situacija komplikuota kitu aspektu: logoped s negali grupuoti vaik ne tik pagal kalb jimo ir kalbos sutrikimus, bet ir pagal klases, kadangi j pratyb tvarkara-tis su mokyklos tvarkara- iu nederinamas, o po pamok dalis mokini , kuriems reikalinga pagalba, i-vaffiuoja namo. Pad tis flymiai pablog jo 2012-2013 mokslo metais, kai panaikintos de-imtmet s mokyklos mokiniai (vir- 300) per jo mokytis min t j , o logopedo etat , taupant l -as, buvo sumaffinta: vietoje buvusi 1,5 liko 1,25. T yje mokykloje (su 2 skyriais kaimo vietov se) - apie 1100 mokini , 97 i- j turi kalb jimo ir kalbos bei kalbinio bendravimo sutrikim . Mokyklos logopedffi pateiktas duomenimis, jos poreikis logopedinei pagalbai tenkinamas tik apie 60%; dviej mokyklos skyri mokiniams ir j -eim nariams teikiamos tik epizodin s konsultacijos.

Apibendrinus rezultatus, galima daryti i- vad , kad logopedin s pagalbos poreikis rajono ugdymo staigose labai nevienodas ir priklauso nuo to, kiek etat skirta logopedo funkcij vykdymui. 2013 m. kovo m n. logopedin s pagalbos tenkinimo vidurkis rajono ugdymo staigose buvo 63%.

2.7.1. Logopedo kompetenciju isivertinimas

Tyrime buvo siekiama i-siai-kinti, kaip logoped s pa ios vertina savo flinias ir geb jimus, mok jimus profesin je srityje, etines normas bei kokie kvalifikacijos k limo b dai (formas) priimtinausi, gilinant profesines flinias.

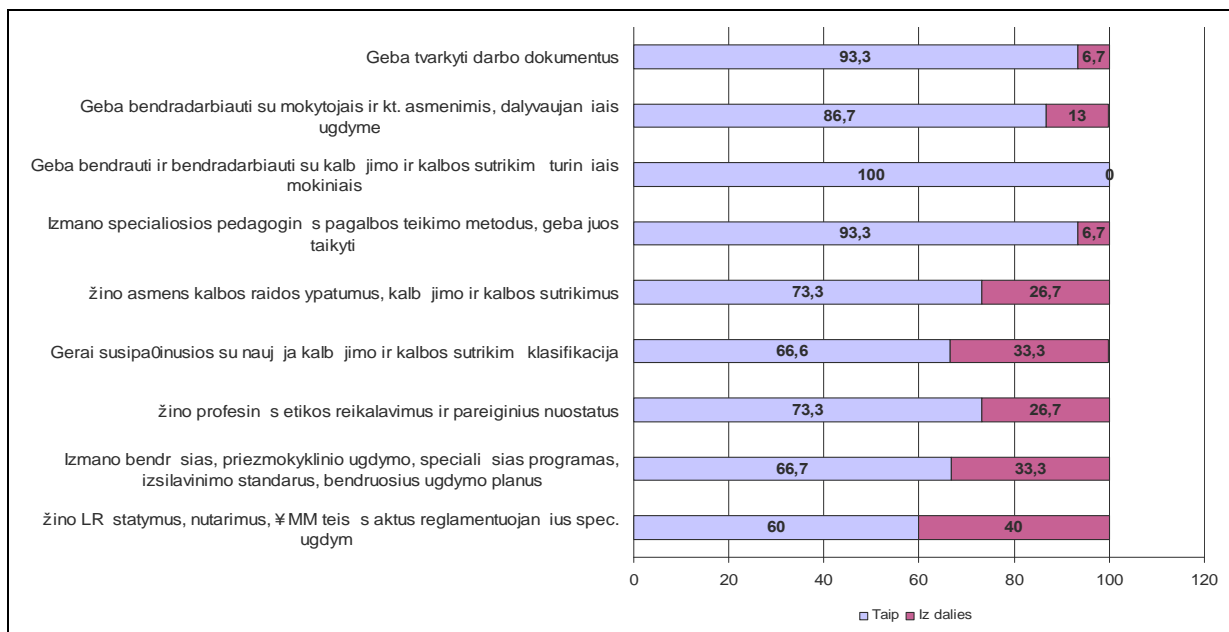
Profesijos apra-e⁸ nurodoma, jog logopedas privalo siekti nauj flini ir tobulinti savo asmeninius g dffius dalyvaudamas kvalifikacijos k limo veikloje; pl toti savo profesij , dalintis fliniomis ir g dffiais, rengti publikacijas, dalyvauti kvalifikacijos k limo renginiuose, inicijuoti ir dalyvauti moksliniuose tyrimuose.

Subjektyvia specialis i nuomone, jos puikiai geba bendrauti su kalbos ir kalb jimo sutrikim turiniais mokiniiais, i-mano specialiosios pedagogin s pagalbos teikimo metodus bei geba juos taikyti profesin je veikloje ir gerai tvarko savo darbo dokumentus. Kiek pras iau vertina bendradarbiavim su mokytojais ir kitais asmenimis, dalyvaujaniais ugdyme. Tyrime nustatyta, kad silpniausia bendradarbiavimo sritis ó su t vais. Tiek pa ios logoped s, tiek t vai nurod , kad pasigenda sistemingo bendradarbiavimo.

---

⁸ CPLOL Professional Profile of the Speech and Language Therapist (1990,1994,1997)
Prieiga internete http://www.cplol.eu/eng/profil_professionnel.html [ffi r ta12012-12-29]

Lietuvos Respublikos statymus, nutarimus, ^{TM}Vietimo ir mokslo ministerijos teis s aktus bei special j ugdym reglamentuojan ius teis s aktus teigia gerai flinan ios tik devynios i–penkiolikos logopedfi ; naujai priimti dokumentai (statymai, teis s aktai, nutarimai), reglamentuojantys special j ugdym , jas tenkina tik i–dalis. Dvi teigia esan ios nepatenkintos. Nepakankamai susipaflinusios su nauj ja kalb jimo ir kalbos sutrikim klasifikacija ir bendrosiomis, prie–mokyklinio, specialiojo ugdymo programomis, i–silavinimo standartais ir bendraisiais ugdymo planais mano penktadalis (fr. 19 pav.)

19 pav. Logopedo kompetencij sivertinimas, %

I–paveikslo matyti, kad logoped s pakankamai objektyviai vertina savo kompetencijas. Subjektyvia tyr jos nuomone, n ra labai smagu prisipaflinti, jog nepakankamai gerai flinai profesin s etikos reikalavimus ir pareiginius nuostatus ir asmens raidos ypatumus, kalb jimo ir kalbos sutrikimus. (Taip teigian ioms specialist ms der t pasikartoti bent jau logopedijos vadov l ir paskaityti special j ugdym bei profesin veickl reglamentuojan ius teis s aktus...)

Tyrimo demografini duomen analiz parod , kad profesin kvalifikacija, profesin s kompetencijos, darbo staffas ir specialis i amflius negali b ti vertinami kaip vienas nuo kito priklausantys kintamieji. Tai grei iau sietina su asmenin mis savyb mis ir poffi riu atliekam veickl .

2.7.2. Logopedzių profesinių žinių (kompetencijų) gilinimo būdai ir formos

^{TM}šame tyrime nebuvo klausama, kiek laiko logoped s skiria kvalifikacijos k limui, ta iau ankstesni met duomenys rodo, jog vidutini–kai buvo skiriama 18 valand per vienerius metus.

Pastaruuju metu speciali j pedagog atestacija nevyksta, nes mokytoj ir pagalbos

specialist (išskyrus psichologus) atestacijos nuostatai vis dar nepritaikyti specialiesiems pedagogams. Savivaldybės –vietimo ir sporto skyrius (tuo pačiu ir ugdymo staigos, priklausomos nuo savivaldybės finansavimo) neskatina siekti aukštesnės kvalifikacinės kategorijos dėl – stygiaus, tad savo asmeninį tobulėjimą kvalifikacijos kėlimo srityje specialistai supranta labai skirtingai, atsišvelgdamos tik savo asmeninius poreikius.

Tyrimu siekta išsiaiškinti, kokiais būdais ir formomis logopedai dažniausiai kelia kvalifikaciją, gilindamos profesines finias. Logopedų teigimu, populiariausia ieškoti reikalingos informacijos internete, ten jie dažniausiai randa 80%. Galbūt dėl tos pačios priežasties yra teigiančių (6,7%), jog niekada neskaityt mokslinių publikacijų vairiuose leidiniuose, tame tarpe ir leidinyje *Specialusis ugdymas*, nors beveik pusė specialistų pažymi, kad – leidinį skaito dažnai, didesnioji dalis – bent kartais. Kiti moksliniai leidiniai, ypač užsienio kalbomis, mažiau populiarūs.

Gerai vertinama PPT specialistų teikiama metodinė pagalba ir bendradarbiavimas su logopedais iš kitų ugdymo staigų, tačiau aktualius klausimus aptarinti logopedų susirinkimuose dažnai norėtų tik nedidelė dalis (pastaraisiais metais logopedų metodiniai susirinkimai rengiami vos du – tris kartus per metus, jų lankomumas gerokai sumažėjo). Gana populiarūs kvalifikacijos kėlimo formos dalyvavimas konferencijose ir seminaruose Lietuvoje; juose dažnai dalyvauja 46,7% specialistų; likusios teigia dalyvaujančios kartais, motyvuodamos laiko stoka dėl –eimyninių priežasčių: *maži vaikai, slaugoma motina* ir pan. Dažniausiai specialistai dalyvauja PPT rengiamuose seminaruose ugdymo staigose arba renkasi arčiau gyvenamosios vietos organizuojamus seminarus. Organizuoti –vykti LLA ar SPPC renginius nei tyrimo autorei, nei rajono specialioji pedagogų metodinės grupės pirmininkei per pastaruosius penkerius metus suorganizuoti nepasisekė.

Užsienio –alyse rengiamas konferencijas, seminarus ar stafluotes vykstama itin retai. Tai susiję ne tiek su kompetencijos stoka ar nenoru tobulinti profesinę veiklą, kiek su finansiniais galimybėmis. Ne kiekviena gali sau leisti dažnai keliauti užsienį, tegul ir netolimą ... Tačiau gyvenimas (profesinio tobulėjimo prasme) nėra beviltiškas. Viena rajono specialistė (specialioji pedagogė, logopedė) dalyvauja ES projekte *Specialiųjų mokymo priemonių rengimas, II etapas*⁴³. Šis faktas byloja apie jos aukštą kompetencijų profesinės veiklos srityje. Ji ne tik noriai dalijasi savo patirtimis siauroje specialioji pedagogė (logopedė) bendruomenėje, rengdama pranešimus mokyklos bendruomenei, bet ir skleisdama gerą patirtį visuomenei. Apie vieną iš daugelio jos patirtį, viešint ^{TM}edijoje, 2011 metų lapkritį rašė rajono spauda.

---

⁴³ SPPC Projektas „Specialiųjų mokymo priemonių rengimas, II etapas“ (projekto kodas VP1-2.3-TMM-04-V-03-003 2012-2014 m. <http://www.sppc.lt/index.php?1526319541>, [fi rta 2013-04-01]

2.8. Ugdymo įstaigų vadovų ir logopedžių nuomonė apie specialiosios pedagoginės pagalbos organizavimą (planavimą) ugdymo įstaigose

Specialiojo ugdymo veiksmingumas ugdymo įstaigose didele dalimi priklauso nuo vadovo požiūrio, nuo jo gebėjimo *sutelkti specialistų komandą, gebančią organizuoti ir koordinuoti prevencinį darbą, švietimo pagalbos teikimą, saugios ir palankios vaiko ugdymui aplinkos kūrimą, švietimo programų pritaikymą mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, atlikti mokinio specialiųjų ugdymosi poreikių (išskyrus poreikius, atsirandančius dėl išskirtinių gabumų) pirminį įvertinimą ir atlikti kitas su vaiko gerove susijusias funkcijas*²³.

Tyrimu siekta vertinti ugdymo įstaigų vadovų (direktorių ir pavaduotojų) požiūrį bei palyginti jį su logopedų nuomone specialiosios pedagoginės pagalbos priemonių planavimu bei jos organizavimu įstaigose. Gauti duomenys pateikiami 10 lentelėje:

10 lentelė

Mokyklų vadovų ir logopedžių nuomonė apie specialiosios pagalbos teikimo organizavimą, %

Teiginiai		Ne	I–dalis	Taip
Esate patenkinta(s) specialiosios pedagoginės pagalbos organizavimu mokykloje.	Mokyklų vadovai	8,1*	48,6	43,3
	Logopedai	0	33,3	66,7
Mokyklos veiklos programoje suformuluoti tikslai ir uždaviniai siejami su specialiosios pagalbos teikimo problemomis.	Mokyklų vadovai	0	29,7	70,3
	Logopedai	0	33,3	66,7
Mokykloje sudarytos geros ir lygios specialiosios ugdymosi poreikių mokiniams bei mokiniams, turintiems kalbėjimo ir kalbos, rašymo ir skaitymo sutrikimų, ugdyti.	Mokyklų vadovai	8,1*	46,6	43,3
	Logopedai	0	53,3	46,7
Manote, kad mokiniai, turintys specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymo kokybę gali lemti staigos aprašymas visais specialistais.	Mokyklų vadovai	0	46,0	54,0
	Logopedai	6,6	26,7	66,7

* Neigiamai atsakė tie vadovai, kurių mokyklose nėra specialistų.

klausimui, ar planuoja specialiosios pagalbos priemonių mokykloje, absoliuti dauguma mokyklų vadovų atsakė teigiamai. 16 direktorių (visi apklausoje dalyvavusieji) ir 5 pavaduotojai teigiamai planuojantys specialiosios pedagoginės pagalbos priemonių; iš dalies prieš priemonių planavimo ir specialiosios pedagoginės pagalbos organizavimo prisideda 14 pavaduotojų; 2 mokyklų pavaduotojai teigia, jog su specialiosios pagalbos priemonių planavimu mokykloje neturi nieko bendro. Tie patys respondentai teigia nedalyvaujantys ir vaiko gerovės komisijos veikloje. (Tokių pavaduotojų atsakymai kelia abejonių dėl jų kompetencijos, tačiau vadovų kompetencijos klausimai nebuvo šio tyrimo objektas ir pagrįsti ar paneigti savo abejones nėra pagrindo.)

²³ Mokyklos vaiko gerovės komisijos sudarymo ir jos darbo organizavimo tvarkos aprašas (2011 m. balandžio 11 d. Įsakymas Nr. V-579; Žin., 2011-04-13, Nr. 45-2121)

Specialiosios pagalbos organizavimu visai nepatenkinti tik t ugdymo staig , kuriose n ra specialist , vadovai. I-reik-dami nepasitenkinim , jie nurod pagrindin prieffast -l – tr kum . Specialist neturin i ugdymo staig vadovai teigia, jog s lygos ugdytis speciali j ugdymo(si) poreiki turintiems mokiniams j netenkina, ta iau –iuo poffi riu veiksmai visi-kai skirtingi. Pavyzdffiui, vaik darffelio ó lop-elio direktor , vos prad jusi vadovauti 2012 metais, prad jo ie-koti galimybi logopedo etatui steigti, o kol jo n ra ó bendradarbiauti su PPT; tuo tarpu vidurin s mokyklos, kurioje kalb jimo ir kalbos sutrikim turi per 30 mokini , vadov bendradarbiavimas su PPT logopede daugiau formalus, apsiribojantis mokymosi sunkum turin i vaik vertinimu ir kalb jimo ir kalbos sutrikim turin i mokini s ra-o sudarymu.

Vertindami s lygas, sudarytas mokykloje speciali j poreiki turin i mokini ugdymui, visi-kai jomis patenkinti beveik pus vadov ir didesnioji dalis logopedffi .

Turinio analiz atskleid pagrindines problemas, su kuriomis susiduria ugdymo staig vadovai tiek planuodami specialiojo ugdymo prieffi r , tiek organizuodami special j ugdym . (fr. 11 lentel).

11 lentel

Kategorija **Specialiojo ugdymo organizavimą apsunkinantys veiksniai, %**

<i>Subkategorijos</i>	<i>Atsakymų pavyzdžiai</i>	<i>Dažnis</i>	<i>%</i>
<i>Teisinė bazė</i>	<i>Per didelis mokinių skaičius logopedui. Negali įsteigti logopedo etato - per mažai vaikų.</i>	2	5,4
<i>Vadyba</i>	<i>Sunku suderinti tvarkaraščius su logopedo pratybų tvarkaraščiu. Tvarkaraštį tenka derinti su autobusų grafiku.</i>	2	5,4
<i>Finansavimas</i>	<i>Trūksta (neskiria savivaldybė) lėšų logopedo etatui įsteigti; nėra lėšų padidinti logopedo darbo krūvį.</i>	11	29,7
<i>Bendradarbiavimas su tėvais</i>	<i>Tėvų pagalbos stoka. Tėvai atsakomybę „permeta“ mokyklai, nedalyvauja ugdyme.</i>	7	18,9
<i>Pedagogų kompetencija</i>	<i>Mokytojai nepakankamai atsižvelgia į problemų turinčius mokinius. Kompetencijos stoka.</i>	2	5,4
<i>Motyvacija</i>	<i>Stinga mokymosi motyvacijos. Dalis mokinių praleidinėja pamokas.</i>	4	10,8

Mokykl vadov teigimu, pagrindinis veiksnys, stabdantis specialiosios pedagogin s pagalbos pl tojim yra ne tik nepakankamas finansavimas, bet ir steig jo priimami sprendimai d l per mafo mokyklai skiriamo specialist etat dydffio. Vadov nuomone, staig apsir pinimas visais specialistais (logopedais, specialiaisiais pedagogais, psichologais) ó vienintelis kelias ufftikrinti speciali j ugdymo(si) poreiki turin i mokini ugdymo kokyb .

Neabejodami specialiosios pedagogin s pagalbos prasme ir svarba, mokykl direktoriai ir pavaduotojai pripafl sta, kad integracijos veiksmingumas esamomis s lygomis yra nepakankamas. Pastebimi teigiami poky iai, ta iau manoma, jog speciali j ugdymo(si) poreiki

tenkinimui dar nesudarytos pakankamai geros sąlygos; nesant reikiam specialist integracijos procesas praranda savo prasmę.

Logopedai pasigenda sistemingo komandinio darbo, mokyklos administracijos domėjimosi specialiojo ugdymo problemomis. Jų teigimu, problemos sprendžiamos nepakankamai veiksmingai, vis atsakomybė už specialiojo ugdymo nesiklaidumus perleidžiant specialistams. Daug kritikos išsakyta ir naujai priimtoms teisės aktais, reglamentuojančioms specialųjį ugdymą, atžvilgiu. Tyrimu nustatyta, kad naujai priimti dokumentai (statymai, teisės aktai, nutarimai) visiškai tenkina tik 26,7% logopedų; yra kategoriškai nusistačiusi 13,3% jais nepatenkintos, tačiau iš jų viena teigia, jog su dokumentais susipažinusi tik iš dalies. Kita vertus, permainos, kokios bebūt, daliai žmonėms sukelia norą protestuoti (fl. 12 lentelė).

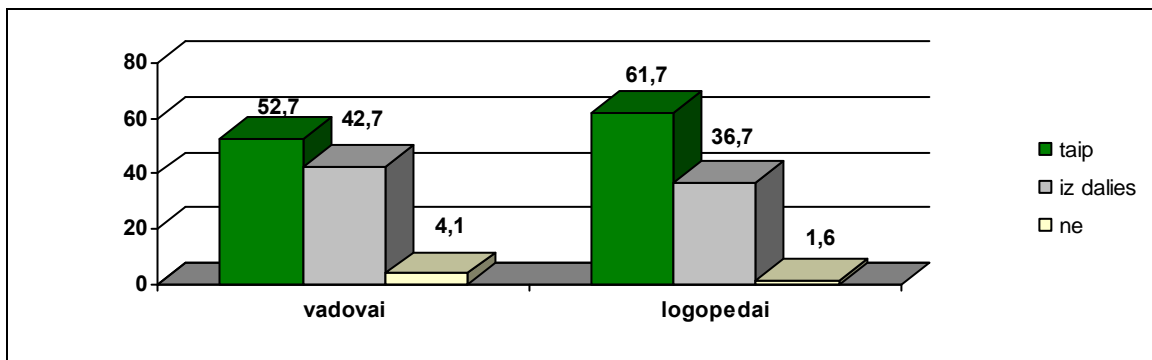
12 lentelė

Kategorija Logopedinės pagalbos teikimą apsunkinantys veiksniai, %

Subkategorijos	Atsakymų pavyzdžiai	Dažnis	%
Teisinė bazė	<i>Per didelis mokinių skaičius etatui. Vaikų daug, o valandų mažai. Trūksta laiko individualioms pratyboms. Netenkina SUP grupių apskaičiavimo metodika. Netenkina nauji teisiniai aktai dėl ugdymo skyrimo tvarkos. Per daug nereikalingos dokumentacijos.</i>	8	53,3
Vadyba	<i>Komandinio darbo trūkumas. Silpnas komandinis darbas. Nėra sistemingo darbo, kiekvienas dirba savo srityje. Administracija nepakankamai domisi specialiuoju ugdymu, šį klausimą „perleidžia“ logopedams. Nesprendžia problemų. Sudarant pamokų tvarkaraščius nederinama su logopedu (pvz., jungti paralelines klases). Pratybų laiko nesuderinamumas. Po pamokų vaikai negali lankyti pratybų, nes mokykliniu autobusu išvežami namo.</i>	9	60
Finansavimas	<i>Trūksta mokykloje priemonių, tenka pirkti už savo pinigus. Nemokami procentai už darbą su SUP vaikais.</i>	4	26,7
Bendradarbiavimas su tėvais	<i>Menka pagalba iš tėvų. Tėvų abejingumas. Atsainus požiūris į vaiko sutrikimą, mokymosi sunkumus. Nepavyksta užmegzti kontakto su tėvais. Nenoras padėti savo vaikui, tik reikalavimai specialistui greitų pokyčių.</i>	8	53,3
Motyvacija	<i>Mokinių nenoras mokytis, nėra motyvacijos. Pamokų nelankymas.</i>	6	40

Apibendrinus statistinius duomenis paaiškėjo, kad specialiosios pedagoginės pagalbos priemonių planavimu bei organizavimu ugdymo staigose labiau patenkintos logopedai, nei mokyklų vadovai (direktoriai, pavaduotojai). Tyrimo rezultatai netikėti: tiek anketinėje apklausoje, tiek papildomai tikslinant duomenis, logopedai išsakydami daugiau problemų, susijusių su specialiosios pedagoginės pagalbos organizavimu ugdymo staigose, nei mokyklų vadovai. Kita vertus, su ugdymo staigų logopedais tyrimo autorius bendradarbiauja glaudžiau,

j i-sakomos problemos tiesiogiai siejasi su Tarnybos logoped s vykdomomis funkcijomis ir geriau flinomos.

20 pav. Specialiosios pedagogin s pagalbos vertinimas organizavimo (planavimo) pofli riu, %

2.9. Ugdymo proceso dalyvių nuomonė apie logopedinės pagalbos teikimą ugdymo įstaigose

Tyrimu buvo siekiama nustatyti, kaip logopedo pagalb vertina mokykl vadovai, mokytojai, t vai bei patys logopedai sivertina savo teikiam pagalb . Ar jie patenkinti esama situacija? Koks yra min tos pagalbos poreikis vis ugdymo proceso dalyvi nuomone?

Buvo analizuojamos dvi pagrindin s logopedo veiklos kryptys: pagalba vertinimo ir ugdymo(si) procese ir pagalba bendruomen s nariams traukiant juos ugdymo(si) proces , remiantis nurodytais poflymiais:

1. Logopedo pagalba vertinimo ir ugdymo(si) procese
Logopedas nustato ugdytinio kalb jimo, kalbos ir kitus kalbinio bendravimo sutrikimus.
Logopedas padeda veikti mokini kalb jimo ir kalbos sutrikimus.
Logopedas padeda mokytojams pritaikyti mokom j medfliag ir mokymo priemones mokiniams.
Logopedas sudaro individuali sias logopedini pratyb programas.
Logopedas sudaro grupines logopedini pratyb programas.
2. Logopedo pagalba bendruomenės nariams įtraukiant juos į ugdymo(si) procesą
Logopedas konsultuoja mokytojus, kaip pad ti mokiniams
Logopedas konsultuoja t vus, kaip pad ti savo vaikams
Logopedas kartu su vaiku, t vais, mokytojais tariasi ir rengia rekomendacijas d l vaiko ugdymo
Logopedas –vie ia mokyklos bendruomen vairiais specialiojo ugdymo klausimais
Logopedas –vie ia mokyklos bendruomen kalbos raidos, nei-lav jimo ir(ar) sutrikim prevencijos bei veikimo klausimais
Logopedas informuoja t vus apie institucijas, teikian ias speciali j (logopedin) pagalb

N –225.

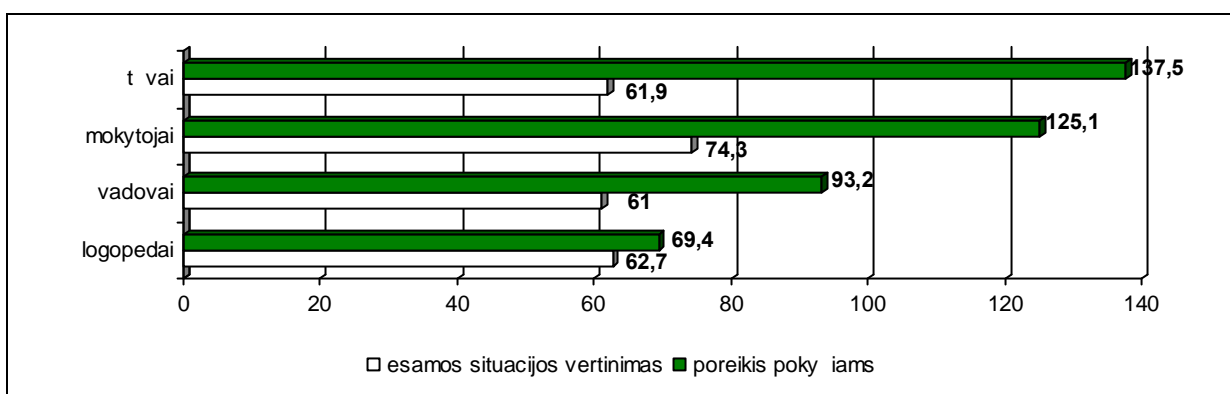
2.9.1. Logopedės pagalba vertinimo ir ugdymo(si) procese

Tyrimo duomenys rodo, kad dauguma logopedfli pakankamai gerai vertina savo geb jimus nustatyti kalb jimo, kalbos ir kitus kalbinio bendravimo sutrikimus, ta iau dalis prisipafl sta, jog ne visuomet sutrikimus pavyksta veikti. Gerai –i funkcij atliekan ios mano

66,7%. Tiek pat manoma, kad nepavyksta gerai sudaryti grupinių ir individualių pratyb programų. Prasčiausiai logopedai vertina savo pagalbą mokytojams padedant pritaikyti mokomąjį medžiagą ir mokymo priemones. Nepatenkintos savimi – tuo požiūriu yra daugiau nei 50% specialistai ir tai siejama su per dideliu darbo krūviu, sistemingo komandinio darbo stoka, kai kiekvienas dirba savo srityje.

Mokyklų vadovai ir mokytojai mano, kad logopedui geriausiai sekasi nustatyti komunikacijos sutrikimus, padėti mokiniams juos veikti individualiai ir grupinių pratyb metu. Tiesiogiai logopedai vykdomas funkcijas vadovai ir mokytojai vertina geriau, nei patys specialistai. Prasčiausiai vertinama pagalba mokytojams. Tuo požiūriu logopedai ir vadovų nuomonės sutampa: tik trečdalis mano, kad teikiamos pagalbos pakanka; mokytojų vertinimai – tuo požiūriu labiausiai išsiskiria: 7,2% mano, jog pagalba teikiama silpnai, 36,7% – vidutiniškai; 55,1% – gerai. Tuo tarpu tėvai pratyb programų sudarymą ir pagalbą mokytojams vertina geriausiai. Tai galėtų būti siejama arba su patenkintais įlkesiais, arba su nepakankama mokyklos informacija apie ugdymo būdus, kas labiau tikėtina. Tyrimas atskleidė, kad tiek logopedai, tiek mokytojai pasigenda tvėdom jimosi savo vaikų mokymosi sunkumais (fr. 11, 12 lentelės).

Nepavyksta sivaizduoti situacijos, kad mokyklų atėjusieji paprašyt parodyti logopedines pratyb programas ar pamokoje naudojamąs priemones, o logopedai ir mokytojai nepratęmi apie tai suskubę pasakoti... Tėvai prasčiausiai vertina t logopedo veiklos sritį, su kuria geriausiai susipažinę pagalbą mokiniui veikiant kalbėjimo ir kalbos sutrikimus. Tik mažesnę pusę (45,3%) patenkinti teikiama pagalba; net 24% apgailestauja, kad reikiamos pagalbos jų vaikai negauna.

21 pav. Logopedai teikiamos pagalbos vertinimo ir ugdymo(si) procese vertinimas, %

Iš paveikslėlyje matyti, kad mažiausiai pokyčių tikisi logopedai. Jos, vadovai ir tėvai esamą situaciją vertina labai panašiai (procentine išraiška), ji laikoma vidutiniškai veiksminga; kiek geresni mokytojų vertinimai, tačiau jie išreiškia didelį poreikį teigiamiems pokyčiams, tik dviem trečdaliams pagalbos pritaikant mokomąjį medžiagą ir mokymo priemones mokiniams bei teikiant pagalbą kalbėjimo ir kalbos sutrikim turintiems (tiek nustatant kalbos ir kitus

kalbinio bendravimo sutrikimus, tiek padedant juos veikti). Taip manan ir yra per 50% mokytojų. Tuo pat metu ir vaikai dar didesni (per 75%) daugiausiai įsijungia su pagalba veikiant kalbėjimo ir kalbos sutrikimus bei pagalba mokytojams.

Tyrimo anketinių duomenų analizė parodė, kad tėvai, kai buvo klausama ar pagalba turėtų būti stiprinama, dažniausiai flmjo atsakymą *taip*.

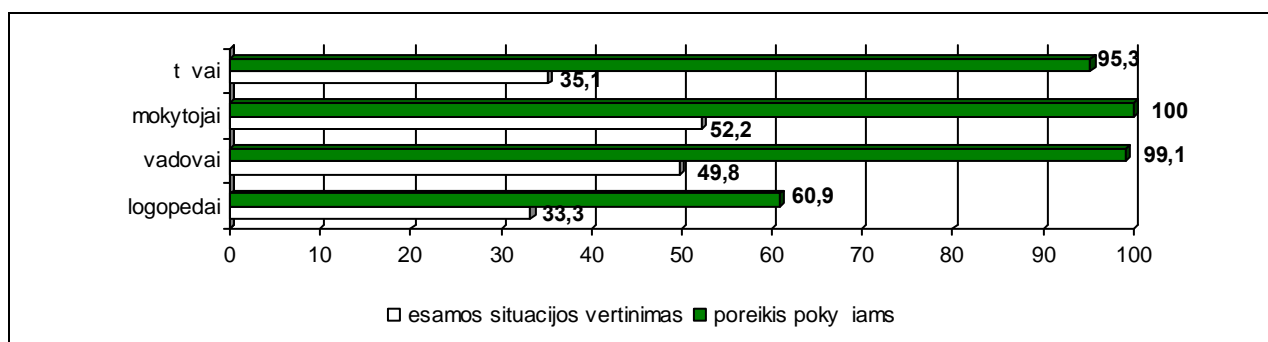
2.9.2. Logopedės pagalba bendruomenės nariams įtraukiant juos į ugdymo(si) procesą

Nustatyta, kad savo teikiama pagalba bendruomenės nariams logopedės nepatenkintos, tik trečdalis esamų situacijų vertina gerai. Savo veiklą įtraukiant bendruomenės narius ugdymo(si) procese vertina itin kritiškai, silpniausiomis veiklos sritimis laikydamos mokyklos bendruomenės –vietim kalbos raidos, neišlavėjimo ir(ar) sutrikimų bei prevencijos klausimais, rekomendacijų rengimą kartu su vaiku, jo tėvais ir mokytojais. Tik keturios iš penkiolikos manomųjų funkcijų vykdanios gerai, tuo tarpu tiek pat manan ir, kad bendradarbiavimas rengiant rekomendacijas – silpniausia veiklos sritis (jos ugdymo staigose dirba mažiau nei vienas ketvirtas (0,25 etato).

Tėvai pageidauja, kad logopedės dažniau bendradarbiautų su jais, mokytojais ir vaikais rengiant rekomendacijas ugdymui, konsultuotų bei –viestų vairiais specialiojo ugdymo klausimais.

Didesnioji dalis mokytojų mano, kad logopedės pakankamai gerai atlieka –viešiam joms funkcijų bei tariasi su vaikais, tėvais ir mokytojais rengiant rekomendacijas dėl vaiko ugdymo, konsultuoja tėvus dėl vaiko ugdymo. Tuo pat metu ir mokytojų nuomonės iš esmės skiriasi.

Vadovų nuomone, labiausiai tobulintina logopedo veiklos sritis - bendradarbiavimas su mokytojais, tėvais ir vaikais rengiant rekomendacijas ugdymui bei joms –vietimas. Esama padėtis tenkina mažiau trečdaliu apklausoje dalyvavusiųjų (flr. 22 pav.)

22pav. Logopedfi teikiama pagalba bendruomenės nariams ir poreikis pokyčiams, %

Tyrimo rezultatai leidžia daryti išvadą, kad logopedfi pagalbą įtraukiant bendruomenės narius ugdymo(si) procese galima būtų vertinti mažiau nei vidutiniškai veiksminga. Labiausiai esama situacija nepatenkintos patios logopedės, tačiau būtina jos išreikšti reikalingi poreikiai pokyčiams. Mokytojai, palankiausiai vertindami –i pagalbą sritį, tuo patiu daugiausiai tikisi

permain . Panaš ir ugdymo staig vadov bei t v l kes iai, tikintis geresn s –vietimo, konsultavimo kokyb s.

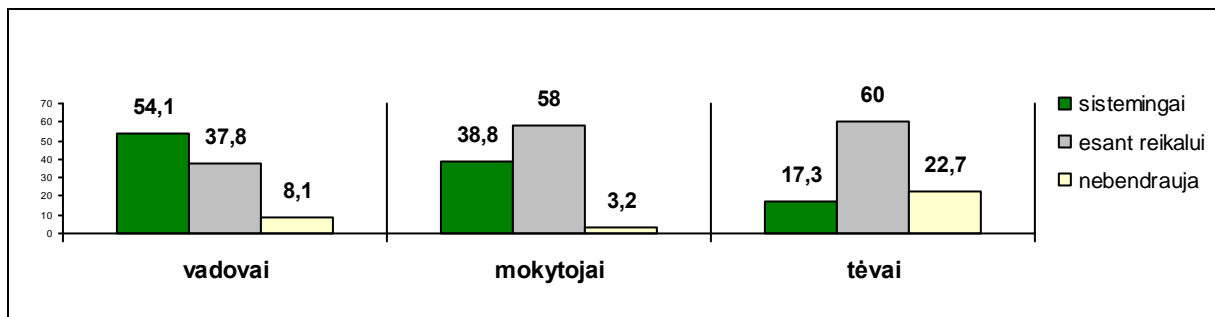
Susidaro savoti–kas ufdaras ratas: t vai tikisi veiksmingesn s logopedin s pagalbos savo vaikams. Logopedams, mokytojams atrodo, kad t vai per maffai domisi savo vaik ugdymosi pasiekimais ir perleidflia vis atsakomyb mokyklai. Mokiniam s stinga ir vien , ir kit pagalbos... I– –io ufdaro rato tur t pad ti i–eiti ugdymo staig vadovai. Mokiniam s teikiama pagalba turi b ti kompleksin , vienijanti visos mokyklos bendruomen s, vairi specialist bei socialini partneri pastangas, sutelktas bendros pagalbos strategijos gyvendinim .

2.9.3. Mokyklos bendruomenės narių požiūris į bendrą veiklą su logopede

Siekiant atskleisti s kmingiausias logopedo bendravimo (bendradarbiavimo) su mokyklos bendruomene sritis, respondent buvo teiraujamas, koki veikl jie dafniausiai atlieka su logopedu. Analizuojant anket duomenis, remtasi –iais poffymiais:

Vaiko gerov s komisijos pos dffiuose su logopedu aptaria mokini (vaik), turin i kalb jimo ir kalbos sutrikim , ugdymo(si) dinamik
Kartu su logopede sudaro bendr kompleksin s pagalbos mokiniui plan
Veda atviras logopedines pratybas, pamokas
Dalyvauja bendruomen s renginiuose, –vent se
Dalyvauja projektin je veikloje
Dalyvauja t v susirinkimuose
Rengia seminarus, konferencijas specialiojo ugdymo klausimais

Dauguma vis respondent pirmenyb teikia bendraudami su logopede teikia individualiems pokalbiams. Re iau bendraujama telefonu, lai–kais ar kalbamasi tik vaiko gerov s komisijos pos dffiuose. Dalis t v ir mokytoj teigia niekada nebendraudantys. Vienu atveju ó kai n ra su kuo bendrauti, nes logopedo ugdymo staigoje n ra, kitu - kai neturima bendr interes .

23 pav. Ugdymo proceso dalyvi bendravimo su logopedu intensyvumas, %

I– analizavus mokytoj bendradarbiavimo su logoped mis periodi–kum (flr.23 pav.) galima teigti, kad didesn pus mokytoj dafniau bendrauja reikalui esant, paneigdami logopedffi

nuomon , jog bendraujama sistemingai. (Bendravimas ir bendradarbiavimas sistemingai sunkiai gyvendinamas, kuomet ugdymo staigoje logoped dirba vos kelet valand per savait .) Apklausoje dalyvav pradini klasi ir humanitarini dalyk mokytojai kaip svarbi bendradarbiavimo form nurod ne tik dalyvavim Vaiko geroves komisijos pos dfluose su logopedu aptariant mokini (vaik), turin i kalb jimo ir kalbos sutrikim , ugdymo(si) dinamik , bet ir bendr darb sudarant kompleksin s pagalbos mokiniui plan .

Vadov bendravimas dafniausiai apsiriboja susitikimais Vaiko gerov s komisijose ar tuomet, kai reikia spr sti i-kilusias problemas, pasira-yti dokumentus ar tvirtinti s ra-us, ta iau didesn dalis vadov (dafniausiai ó Vaiko gerov s komisijos pirmininkai) teigia tai darantys sistemingai.

T vai su logopede dafniausiai bendrauja tik reikalui esant. Dauguma t v (63,9%) Vaiko gerov s komisijoje apsilanko tik kartais, o 21,4% teigia niekada nedalyvav Vaiko gerov s komisijoje. T v susirinkimuose su logopede niekada nesusitinka apie 7% t v , tik 23% teigia susitinkantys visada arba dafnai. Visai nebendraujan i ir bendraujan i santykis statistikai nereik-mingas, tod l galima daryti i-vad , kad logoped s su t vais bendrauja tik reikalui esant, dafniausiai ó Vaiko gerov s komisijos pos dfluose ir t v susirinkimuose. Galima daryti prielaid , kad intensyvesnis bendravimas ir bendradarbiavimas vyksta tose ugdymo staigose, kuriose logoped s dirba didesniu kr viu.

Kartu su logopede t v susirinkimuose, projektin je veikloje, bendruomen s renginiuose ir -vent se dafnai dalyvauja daugiau nei pus apklausoje dalyvavusi vadov ir mokytoj , tuo tarpu 63,3% t v teigia juose kartu su logopede dalyvaujantys tik kartais, likusieji ó niekada.

Silpniausia komandinio darbo sritis ó seminar , konferencij specialiojo ugdymo klausimais rengimas kartu su bendruomen s nariais. 40% logopedffi prisipafl sta niekada nerengian ios kartu. Tik kartais juos rengia 53,3% , dafnai ó 6,7%; bendroje veikloje niekada nedalyvauja net 65,3% mokytoj ir absoliuti dauguma ó 98,7% t v . Dafniausiai seminarai, konferencijos organizuojami kartu su ugdymo staig vadovybe.

Atviras logopedines pamokas, pratybas kartais veda 53,3% logopedffi , bendr veikl sitraukia apie 40% mokytoj , dafniausiai ó prie-mokyklini klasi ir pradini klasi mokytojos. Tik nedidel dalis logopedffi ir mokytoj tai daro sistemingai (dafnai). Niekada atvirose pamokose, logopedin s pratybose nedalyvauja absoliuti dauguma t v .

Apibendrinant turimus duomenis galima teigti, kad logoped s dafniausiai ry-ius palaiko su mokytojais ne tik vykdydamos savo tiesiogines funkcijas padedant mokiniams veikti kalb jimo ir kalbos, kalbinio bendravimo sutrikimus, bet ir dalyvaudamos ugdymo staigos bendruomen s

renginiuose, bendruose projektuose. Bendravimo ir bendradarbiavimo intensyvumas priklauso nuo to, kokio darbo krūvį logopedas turi ugdymo staigoje.

Tyrimo duomenys parodė, kad mokyklos bendruomenės veikloje rečiausiai bendradarbiaujama su tėvais. Tačiau nenoras dalyvauti bendruomeniniuose renginiuose gali sietis su nenoru pasijusti nereikšmingais, nelygiavertiais dialogo partneriais.

Tyrimais rodyta⁴¹ kad patys mokytojai ir specialistai jaučia tam tikrą pesimizmą, fatalizmą vaiko ugdymo, mokyklos gyvenimo klausimais. Neretai pedagogai neatskleidžia ir neišnaudoja turimų resursų (pvz., laisvalaikio, darbo, kt. pomėgių) vaiko ugdymo procesui suteikiant daugiau galimybių ir variantų. Kai kurie tėvai linkę labiau bendrauti tik individualiai su pedagogais, mažiau bendruomeninius renginius ar susirinkimus neateina arba juose dalyvauja neaktyviai. [...] Mokyklos gyvenime bei ugdymo procese, kuriant planus, vaikų auklėjimo procese ryškiai dominuoja pedagogai. Tyrimo autorių teigimu, asmens matymas iš turkumo, sutrikimo pozicijų uždėria kelius išvengti asmens gebėjimus, saviraiškumą ir dalyvavimo galimybes.

2.9.4. Logopedinės pagalbos poreikis padedant įveikti mokinių, turinčių kalbėjimo ir kalbos, rašymo ir skaitymo sutrikimų, mokymosi bei emocines problemas

Kalbėjimo, kalbos ir kitų komunikacijos sutrikimų turintys mokiniai yra kiekvienoje mokykloje. Mokslinėje literatūroje (Hallagan, Kaufman (2003), Ivoškuvienė (2003), Radzevičienė (2003), Makauskienė (2004) teigiama, jog dažnesni kalbėjimo, kalbos ir komunikacijos sutrikimų turintieji neretai patiria ne tik mokymosi sunkumų. Dažnai nepasitenkinimo savimi jausmas skatina uždarumą, neįsivertinamumo jausmą, dažniau protesto reakcijas, trikdo normalią asmenybės raidą. Pradinukai dažniausiai skundžiasi nuovargiu, dažniau skausmais, tuo tarpu vyresnieji darosi nedrausmingi, konfliktiški, ima praleidinėti pamokas.

Šis tyrimas atskleidė, kad minėti problemų nepavyksta ir išvengti apklausoje dalyvavusiems mokiniams (žr. 4 lentelę). Atvirame anketos klausime, su kokiais sunkumais dažniausiai susiduria ugdydami kalbėjimo, kalbos sutrikimų turinčius mokinius, mokytojai (11,2%) minėjo mokinių emocinių elgesio sutrikimus. Galima teigti, kad kitaip vadinami sunkumai taip pat susiję su mokinių emocine būsena, kadangi mokinių atsakymuose patiriamus sunkumus mokykloje dėl turimo (ar turto) sutrikimo jos buvo minimos labai dažnai: iš visų apklausoje dalyvavusių mokinių tik 27,3% teigia sunkumų neturįjį arba neprisimeną.

---

⁴¹ Ruks, Mafleikis (2007)

Laisvai formuluojamu klausimu mokytoj buvo klausama, kokius sunkumus jie patiria ugdydami kalb jimo ir kalbos (komunikacijos) bei skaitymo, ra-ymo sutrikim turinius mokinius. Tai, kad min t mokiniai klas je sudaro papildom r pes i , parod mokytoj teiginiai. – klausim atsak apie 50% mokytoj ; gauti 79 atsakymai, kuriuos buvo galima sugrupuoti –ias subkategorijas (fr.13 lentel):

13 lentel

Kategorija **Mokytojų patiriami sunkumai ugdant kalbėjimo ir kalbos (rašymo, skaitymo) sutrikimų turinčius mokinius, %**

Sunkumų priežastys	%
Laiko tr kumas individualiam darbui per pamokas su SUP mokiniais	30,6
Specialist tr kumas	15,3
Priemoni , metodin s medfliagos tr kumas	12,3
Nepakanka ffini darbui su kalb jimo ir kalbos sutrikim turiniais mokiniais	4,1
Mokini kalbos sutrikimai (sunku suprasti, k nori pasakyti)	14,3
Mokini emocin s problemos	6,1
Mokini elgesio, socialin s raidos sutrikimai	5,1
Mokini suvokimo sutrikimai	10,2
Skaitymo, ra-ymo sutrikimai	16,3
Nepakankama mokymosi motyvacija	6,1
Tr ksta t v pagalbos	23,5

Turinio analiz parod , kad didffiausiai daliai mokytoj sunkum kelia laiko pamokoje planavimas, kadangi sunku rasti laiko papildomai (individualiai) dirbti su mokiniu, kurio *lėtesnis darbo tempas ir nespėja atlikti užduočių kartu su kitais mokiniais*. Tai aktualiausia pradini klasi ir humanitarini dalyk mokytojams. Jie sudar didffiausi dal (76,5%) atsakiusi j klausim . Min tiems mokytojams taip pat aktualiausias specialist tr kumas mokykloje; jie nor t ne tik logopedo pagalbos padedant individualizuoti ufdutis ar tvirtinant pamokos medfliag individuali pratyb metu, bet ir mokytojo pad j jo pagalbos. Tai aktualu 45% pradini klasi ir 26,7% humanitarini dalyk mokytoj ; mokytojo pagalbos nor t tik nedidel dalis tiksli j ir socialini moksl mokytoj .

Mokini kalbos sutrikimai, skaitymo, ra-ymo sutrikimai taip pat aktualiausi pradini klasi mokytojams. Tuo tarpu suvokimo sunkumus daffniau mini socialini ir tiksli j mokom j dalyk mokytojai. Jie taip pat daffniau pasigenda speciali j mokymo priemoni ir metodin s pagalbos. TŲe mokytojai (tarp atsakiusi j ó vyresniojo amffiaus) teigia, kad nepakanka ffini , kaip dirbti su *tokiais* mokiniais. Tai gali b ti siejama su tuo, kad logopedas metodin pagalb daffniausiai teikia pradini klasi , lietuvi kalbos mokytojams.

T v pagalbos, padedant veikti mokymosi sunkumus, daffniau stinga pradini klasi mokytojams; nors reik–mingo skirtumo tarp j ir kit dalyk mokytoj nestebima.

Paty ias, pagrindin problem ugdymo(si) procese, pamin jo tik viena tyrime dalyvavusi socialin pedagog .

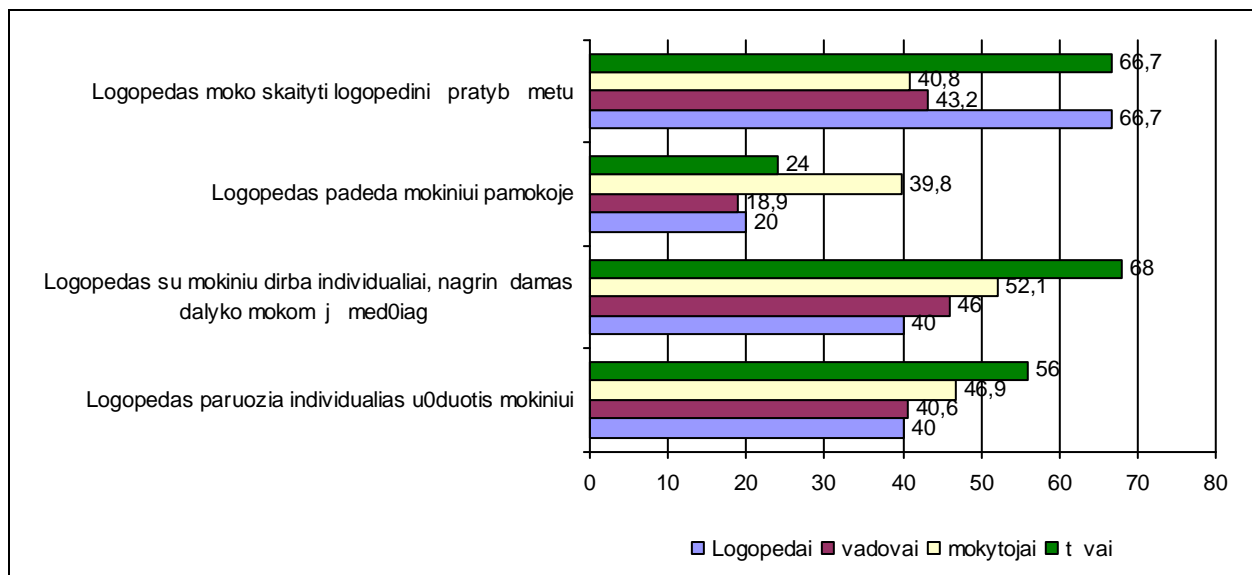
Respondent teirautasi, kokia logopedo veikla, j nuomone, b t veiksmingusia padedant veikti mokini , turin i kalb jimo ir kalbos, ra-ymo ir skaitymo sutrikim , mokymosi bei emocines problemas.

Logopedin s pagalbos poreikis skaitymo sutrikim ų turintiems mokiniams

mokyklas ateina vis daugiau mokini , turin i kalbos raidos sutrikim . Logoped praktik patirtis rodo, kad vaik kalba kasmet prast ja, sutrikimai darosi vis sud tingesni ir sunkiau veikiami. Nerim kelia tai, kad ugdymo staigas pradeda lankyti vaikai, kuriems konstatuojamas vidutinis arba net flymus kalbos nei-sivystymas, ir tai nesuj su intelekto, klausos ar kitais sveikatos sutrikimais. Toki pradini klasi mokini 2012-2013 mokslo metais X rajono bendrojo ugdymo staigose yra 10 (vidutin kalbos nei-sivystym turi 6, flymus kalbos nei-sivystymas konstatuotas 4). Tokiems vaikams reikalinga speciali kalbos ugdymo programa ir special s kalbos ugdymo ir mokymo kalb ti b dai, ta iau i- min t 10 mokini logopedin s pagalbos negauna 2, o l ó tik vien kart per savait .

Mokslin je literat roje^{9,10} minima, jog d l kalbos nei-sivystymo mokykloje labiausiai nuken ia skaitymas ir ra-ymas.

Paveiksle pateikiama, kok poreik logopedinei pagalbai i-rei-kia mokykl vadovai, mokytojai, t vai bei kokius pagalbos b dus esant veiksmingais mano logoped s, pad damos veikti skaitymo sutrikimus (flr. 24 pav.)

24 pav. Logopedin s pagalbos poreikis skaitymo sutrikim ų turintiems mokiniams,%

^{9,10}Gar-vien , Ivo-kuvien (1993, 2003).

Dauguma logopedų mano, kad jų pagalba būtų veiksmingiausia dirbant individualiai su mokiniu logopedini pratyb metu. Mažiausiai veiksminga pagalba mokiniui pamokoje.

Ugdymo staig vadov manymu, logopedas turėtų ne tik mokyti skaityti, bet ir tvirtinti mokytojo d stom medžiag individuali logopedini pratyb metu.

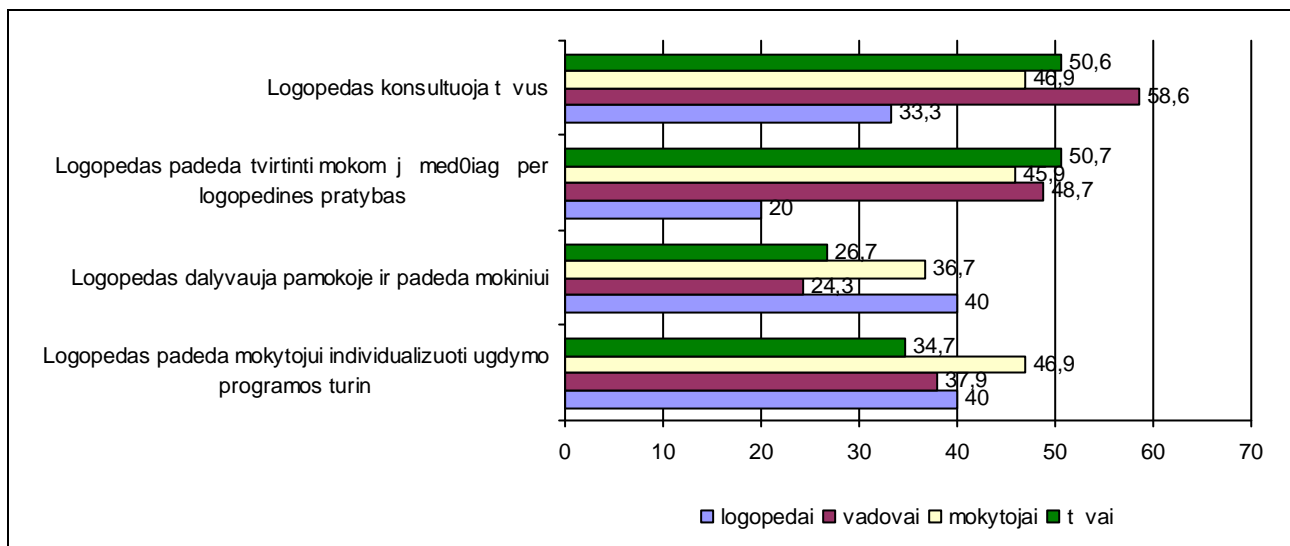
Logopedo pagalbos dažniausiai pageidauja pradinė klasi ir humanitarini dalyk mokytojai. Jie pageidaut , kad mokytojas padėtų mokiniui tvirtinti pamokoje nagrin t mokom j medžiag bei paruošt individualias uždutis darbui pamokoje. Tokios pagalb pageidaut ir nedidel dalis (12,4%) tiksl j bei socialini moksl mokytoj .

Mažiausiai veiksminga, respondent nuomone, logopedo pagalba mokiniui pamokoje. Didesn poreik jai i-rei-čia tik humanitarini dalyk mokytojai, ta iau pripafl sta, kad būtų naudingiau individualios uždutys mokiniui pamokoje.

T v nuomone, logopedo pagalba veiksmingiausia jam individualiai dirbant su mokiniu, pagalb pamokoje esant labai veiksminga mano tik ketvirtadalis apklausoje dalyvavusi t v .

Logopedinės pagalbos poreikis rašymo sutrikimų turintiems mokiniams (flr. 25 pav.)

Rašymas yra sudingas kalbin s veiklos procesas, kuriame dalyvauja kalbin klausa, kalbin motorika, reg jimas bei smulkioji rank motorika. Nustatyti, kas lemia rašymo sutrikimus nelengva, nes analogi-kus mokymosi sunkumus gali nulemti skirtingos prieflastys⁴.

25 pav. Logopedinės pagalbos poreikis rašymo sutrikimų turintiems mokiniams, %

Logoped s savo pagalb rašymo sutrikim atvejais mano esant veiksmingiausi tuomet, kai dirbama kartu su mokytoju, o mokiniai atlieka jiems paruošt-as individualias uždutis.

Vadovams -iuo atveju svarbiausia, kad būtų konsultuojami rašymo sutrikim turin i mokini t vai ir gal t suteikti savo vaikams pagalb namuose.

⁴Ali-auskas (2007)

Mokomosios medžiagos tvirtinimas logopedini pratyb metu yra aktualus pradini klasi (25%) ir humanitarini dalyk mokytojams (21%). Pagalbos poreikis gali b ti motyvuojamas tuo, kad –ie mokiniai patiria vairi sunkum mokymo(si) procese, negeba dirbti su visa klase ir nesp ja atlikti ufduo i su visa klase ir nesp ja sisavinti mokomosios medžiagos.

Mokytoj nuomone, jiems logopedo pagalbos reik t individualizuojant ugdymo programos turin bei tvirtinant mokom j medžiag per logopedines pratybas. Logopedo pagalbos pamokoje pageidauja beveik tokia pati dalis mokytoj , kaip ir skaitymo sutrikim atveju.

T vai pageidaut , kad jiems b t suteikiamos konsultacijos, kaip reikt pad ti savo vaikams veikiant ra–ymo sutrikimus. Tiek pat manan i , kad veiksmingiausia individuali logopedin pagalba.

Logopedinės pagalbos poreikis mikčiojantiems mokiniams

Mik iojimas n ra labiausiai paplit s kalb jimo sutrikimas, ta iau jis ó vienas i– t sutrikim , kurie labiausiai trikdo socialin s veik . Kallahan, Kaufman (2003) teigimu, mik iojimas yra paslaptis, fenomenas, kur vis dar bandoma teori–kai pagr sti, o apie j sukelian ias priežastis ir gydym lig –iol maflai flinoma. Moksliniu ir praktiniu poffi riu Lietuvoje reik–mingiausi Ivo–kuvien s, Makauskien s darbai.

Tiksli duomen , kiek yra mik iojan i j rajono ugdymo staigose, pateikti negalima. Jei mik iojimas nestiprus ir d l jo nekyla nei komunikacijos, nei mokymosi sunkum , specialist pagalbos neie–koma. Kita vertus, jei ugdymo staigoje n ra logopedo, o t vai nepakankamai r pestingi, vaikas lieka su savo problema vienas. Logopedffi pateiktais duomenimis, ugdymo staigose mik iojan i j yra 12.

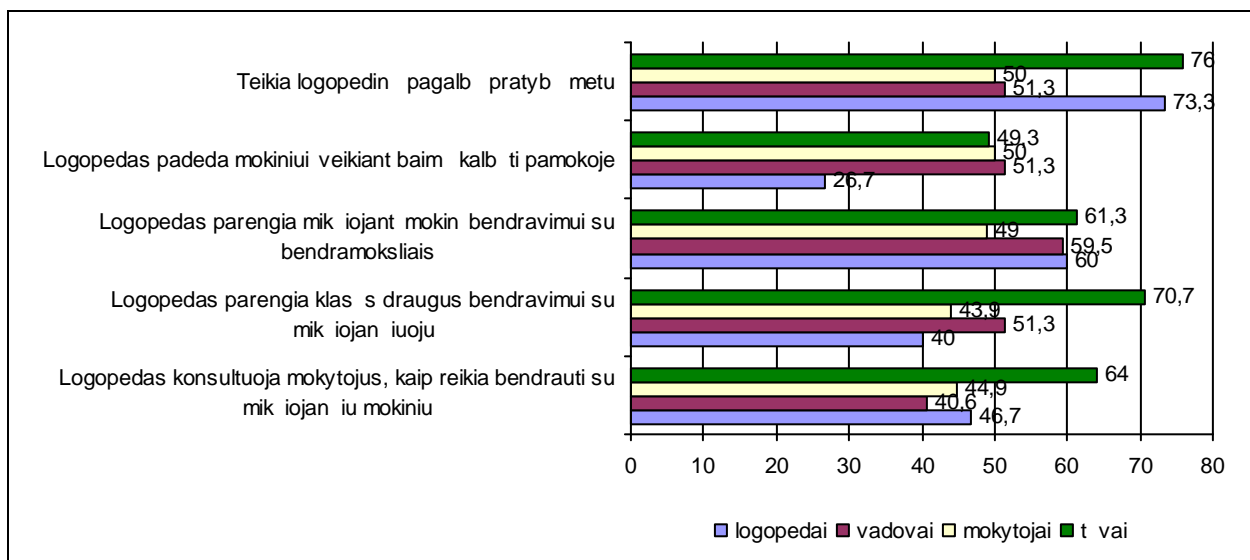
Dideli sunkum , trikdan i normali socialin raid patiria viena ketvirtoje klas je besimokanti mergait , kuriai mik iojimas ypa sustipr jo prajusiais metais. Tuo atveju vien logopedin s pratybos nepadeda, nes mergait turi rimt emocini problem , o –imos aplinka jas tik didina. Taimai rekomenduotos psichologo, vaik neurologo konsultacijos, ta iau rekomendacij nesilaikoma. Mokyklos logoped s teigimu, kai vaikas paliktas vienas su savo problema, teigiam poky i tik tis sunku.

Ivo–kuvien s (2003) teigimu, mik iojimo veikimas tur t b ti kompleksinis ir apimti keturias sritis:

- gydym vaistais;
- psichoterapij ;

- logopedin darb ;
- darb su mik iojan i j t vais ir artimaisiais.

Paveikslo duomenys rodo, kokios logopedin s pagalbos tikimasi logoped s mik iojan i j bei su jais susijusi asmen atffvilgiu (flr. 26 pav.)

26 pav. Logopedin s pagalbos poreikis mik iojantiems mokiniams, %

I–paveikslo matyti, kad logopedams svarbiausia tiesiogin pagalba individuali pratyb metu, kuri pagrindinis tikslas ó aktyvios ir taisyklingos kalbos g dffi tvirtinimas bei pasitik jimo savimi skatinimas, parengiant mik iojant j bendravimui su bendramoksliais.

Netiesiogin savo pagalb mik iojan iam mokiniui logoped s mano esant ne toki veiksming , kadangi pakeisti vis mokin supan i aplink sud tinga.

Didffiajai daliai vadov svarbiausia, kad mokins pamokoje b t pasireng s bendravimui su bendramoksliais ir mano, kad veiksmingiausia –iuo atveju tiesiogin logopedo pagalba.

Mokytoj ir logoped nuomon s, jog svarbu paruo–ti mik iojant j dalyvavimui pamokoje, sutampa. Nuomoni vieningumas –iuo klausimu teikia vil i , kad mik iojimo veikimo procese logoped s ir mokytojai aktyviai bendradarbiauja, vieningai laikydamiesi rekomendacij .¹⁵

T v manymu, logopedas tur t teikti ne tik tiesiogin pagalb logopedini pratyb metu, parengdamas mokin bendravimui su bendraamffiais. T vams atrodo, kad logopedo pagalba b t labai svarbi parengiant klas s draugus bei mokytojus bendravimui su mik iojan iuoju, nepakanka vien tiesiogini pratyb mokiniui.

¹⁵Ivo-kuvien , Makauskien (2008)

Logopedo pagalba klausos sutrikimų turintiems mokiniams

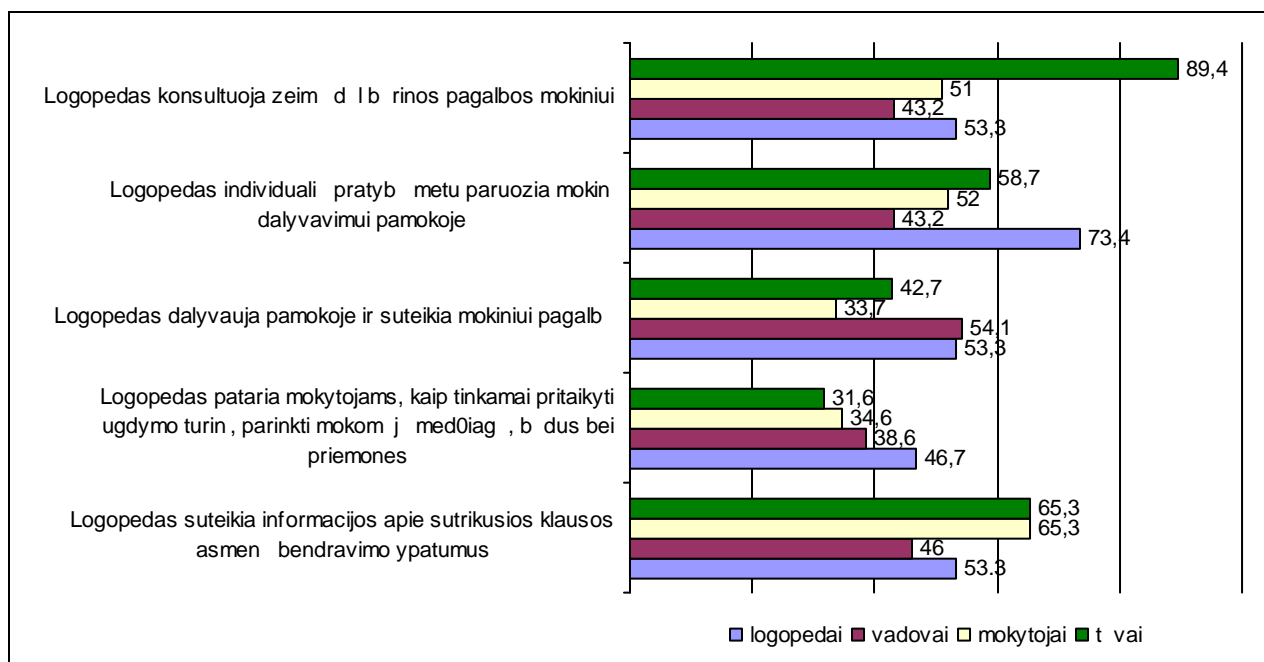
Rajono PPT duomenimis, specialioji ugdymo(si) poreikiai mokiniams, turintiems klausos sutrikimų, bendrojo ir ikimokyklinio ugdymo staigose nėra, tad respondentų nuomonė – tuo klausimu labiau suprantama kaip teoriniai pamatavimai *ko reikėtų, jeigu būtų*.

Pagal Hallahan ir Kaufman (2003), kuriaisiais laikomi asmenys, kurie dėl klausos sutrikimo negali sėkmingai apdoroti informacijos, gaunamos klausia.

Neprigirdintieji, remdamiesi savo nepilnaverte klausia, gali savarankiškai bent minimaliai gyti kalbos pradmen tiesiogiai bendraudami. Jų kalbos lygį lemia klausos susilpnėjimo laipsnis, laikas bei specialus pedagoginis darbas.

Pagal LR –vietimo ir mokslo ministerijos ir Vilniaus universiteto Specialiosios psichologijos laboratorijos sudarytą sutrikimų klasifikaciją, vertinant vaiko klausos būtinumą nurodyti klausos sutrikimo laikas: iki kalbos išmokimo (gimtas kurtumas arba neprigirdėjimas) ar išmokus kalbos (gytas kurtumas arba neprigirdėjimas).

Respondentų nuomonės, kokios pagalbos reiktų klausos sutrikimų turintiems mokiniams, pateikiamos 27 paveiksle:

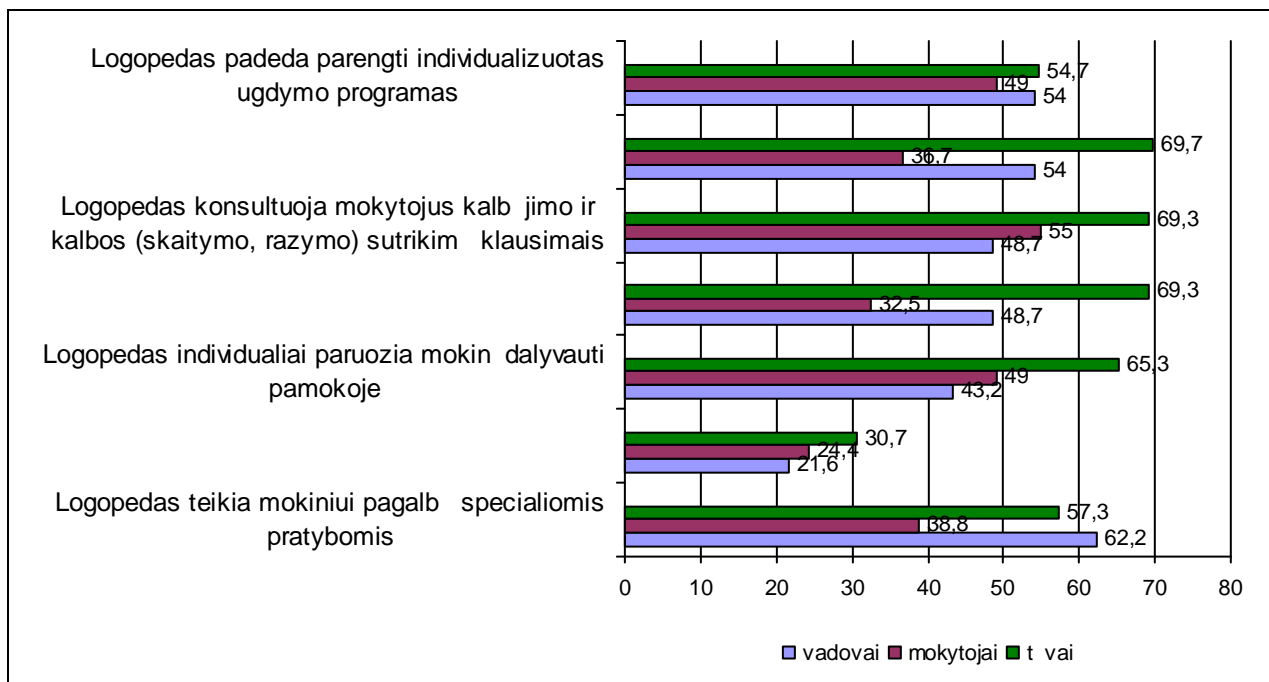
27 pav. Logopedinės pagalbos poreikis klausos sutrikimų turintiems mokiniams, %

Logopedai teigia, kad jų svarbiausia funkcija klausos sutrikimų atveju būtų paruošti mokinį dalyvavimui pamokoje individuali pratybė metu, teikti informaciją apie sutrikusios klausos asmenų bendravimo ypatumus (konsultuoti –eim bei kitus mokyklos bendruomenės narius) bei dalyvauti pamokoje ir suteikti mokiniui reikiamą pagalbą. Deja, kokybiškos pagalbos negalima suteikti nė viena rajone dirbanti logopedė: nėra turinti surdopedagogo kvalifikaciją.

Tokiu atveju logopedas pagrindinė funkcija būtų suteikti informacijos tėvams apie pagalbą teikiančias staigas⁴⁵. Tyrimas parodė, kad būtent tokios pagalbos tikisi tėvai ir mokytojai.

Apibendrinant tyrimo duomenis, išryškėjo pagrindinės sritys, kuriose ugdymo staig vadovai, mokytojai ir tėvai tikisi daugiausiai pagalbos ir mano, kad jos būtų veiksmingiausios padedant veikti sutrikimus: (flr. 28 pav.)

28 pav. Veiksmingiausios logopedo veiklos sritys ugdymo(si) proceso dalyvių nuomone. %

Apibendrinant rezultatus, galima teigti, jog veiksmingiausiomis laikytinos –ios logopedinės pagalbos sritys:

- mokytojų ir tėvų konsultavimas kalbos ir kalbėjimo sutrikimų bei rašymo ir skaitymo sutrikimų klausimais;
- pagalba mokytojams sudarant individualizuotas ugdymo programas;
- pagalba mokiniams specialiomis pratybomis, padedant veikti padedant veikti mokiniams, turintiems kalbėjimo ir kalbos (komunikacijos), rašymo ir skaitymo sutrikimų, mokymosi bei emocines problemas.

Didžiausi poreikiai logopedinei pagalbai išreiškiami tėvams, tad beveik visas logopedo veiklos sritis (tiek pagalbą mokiniui, tiek mokytojams, tiek jiems patiems) mano esant labai svarbiomis. Todėl būtina su jais kuo intensyviau bendradarbiauti ne tik vertinant vaikų problemas, bet ir juos ugdant, aptariant ugdymosi pasiekimus. Tuo pat metu labai svarbus specialistų vaidmuo, tačiau tai abipusis veiksmažodis ir negali būti suprantama tik kaip informacijos tėvams teikimas.

⁴⁵ Vanagienė, J. (Sud.). (1999) Kurias vaikas –eimoje.

Bendradarbiavimas turėtų būti grindžiamas tokiais principais⁶:

- tėvams privalo būti lygiaverčiais partneriais priimančiais visus sprendimus, susijusius su vaiko ugdymo programa;
- tėvams traukimas apima visą tėvams struktūrą;
- šeimoniški individualūs skirtumai turi būti vertinami ir gerbiami;
- visos šeimos turi stiprią pusę ir gebėjimą veikti sunkumus, tik reikia juos indentifikuoti ir stiprinti;
- tėvams yra flini apie savo vaiką –altinis.

Mokyklos ir mokinio tėvams bendradarbiavimo svarba akcentuojama visuose Lietuvos švietimo sistemų reglamentuojančiuose norminiuose aktuose: *Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatyme (2011), Valstybinėje švietimo strategijoje 2003-2012 m.* ir kt.

Tik bendromis visos mokyklos bendruomenės pastangomis galima atrasti racionali ir funkcionali būdai, padedančią specialiąjį ugdymo(i) poreikiams turintiems mokiniams lavintis, mokytis pagal gebėjimus.

Tyrimo rezultatai rodo, kad mokiniai tėvai – esmės gerai vertina teikiamą logopedinę pagalbą ir yra pasirengę bendradarbiauti. Deramą aktyvumą, iniciatyvą bei pastangas turėtų parodyti ugdymo staigvedavai, mokytojai ir, suprantama, pačių logopedų.

Tyrimo autor tikisi galintis bent minimaliai prisidėti prie tarpinstitucinio bendradarbiavimo gerinant logopedinės pagalbos teikimo kokybę.

---

⁶Aliuškienė, Miltenienė (2004).

Išvados

1. Mokslinis literatūros, teisinis dokumentų analizė parodė, kad Lietuvos Respublikos –vietimo strategijos nuostatos, naujai priimti teisės aktai deklaruoja palankios aplinkos specialiojo ugdymo(si) poreikį asmenims sukuriant, tačiau realiai situacija rajone –iuo požiūriu negerai jau keletą metų: dėl mažo finansavimo trūksta specialistų ugdymo staigose, jose besimokantys kalbėjimo ir kalbos (komunikacijos) sutrikimų turintys mokiniai reikiamos pagalbos negauna arba ji teikiama nepakankamai –o vien kartą savaitėje.
2. Empiriniai duomenų analizė leidžia daryti išvadą, jog mokyklų reorganizacija rajone turėjo neigiamas tokios logopedinės pagalbos teikimui –o sujungus mokyklas ir taupant lėšas buvo sumažintas logopedo etatiniai skaičiai. Dėl –ios priežasties pagalbos nebėgali gauti dalis jau anksčiau gavusių mokinių.
3. Logopedas pasigenda mokyklos administracijos domėjimosi specialiojo ugdymo problemomis; jos sprendžiamos nepakankamai veiksmingai, vis atsakomybė už specialiojo ugdymo nesklaidumą dažnai perleidžiant specialistams.
4. PPT logopedas veikla ir teikiama pagalba vertinama kaip vidutiniškai veiksminga. Mokyklų vadovai, mokytojai išreiškia didelį poreikį bendradarbiavimui, tikslesni tyrimo išvadai, rekomendacijų dėl tolimesnio komandinio darbo bei metodinės pagalbos kalbos ugdymo klausimais. Nesant specialistų ugdymo staigose, padidėja PPT logopedo konsultacinės, metodinės, –vietinės pagalbos poreikis.
5. Ugdymo staigų logopedinė tiesioginė pagalba mokiniui specialiosiomis pratybomis pripažįstama kaip geriausiai atliekama funkcija. Mokyklų vadovai, mokytojai ir mokiniai turėtų tikėtis daugiau konsultacinės, metodinės bei –vietinės logopedinės pagalbos.
6. Dėl didelio vaikų, tenkančių etatui, skaičiaus logopedas negali tinkamai planuoti veiklos ir kokybiškai atlikti tiesioginių funkcijų, todėl kritiškai vertina savo pagalbą bendruomenės nariams, traukiant juos ugdymo(si) procesą, silpniausiomis veiklos sritimis laikydamos mokyklos bendruomenės –vietim kalbos raidos, neišlavėjimo ir prevencijos klausimais bei rekomendacijų rengimą kartu su mokiniu, jo tėvais ir mokytojais ir mano jį esant nepakankamai išplėtotą.

7. Norin i j gauti logopedin pagalb mokini daugiau, nei gaunan i . Dauguma logopedines pratybas lanko motyvuotai, suprasdami, kokios pagalbos gali tik tis i-logoped s. Sudarant kompleksin s pagalbos mokiniams plan , der t siklausyti ir j nuomon bei poreikius.

8. Didffioji dalis mokini logopedin pagalb pradeda gauti tik prad j lankyti mokykl ; jei kalbos raidos sutrikimai nedideli, t vai dafniausiai pagalbos niekur neie-ko tik damiesi, kad vaikas i-augs savaim. Daugiau d mesio t v -vietimui tur t skirti tiek PPT logoped , tiek ugdymo staigose dirban ios logoped s ir abipusiu sutarimu skatinti tarpinstitucin bendradarbiavim .

Literatūra

1. Aidukien , T. (2009) *Teisingumo švietime vizija – mokykla visiems.* http://www.smm.lt/strategija/docs/vssi/090219/2%20sekcija/taidukiene_2009-02-19_VPU.pdf (fi r ta 2012-12-12).
2. Ali-auskas, A. (2011). *Taikomųjų tyrimų įtaka edukacinės realybės kaitai.* Pranešimas skaitytas konferencijoje Vilniuje, SPPC. <http://www.sppc.lt/index.php?1898805855> (fi r ta 2013-02-04).
3. Ali-auskas, A., Kaffemanien I., Melien , R., Miltenien , L. (2011). Inkluzinis ir specialusis ugdymas t v poffi riu. *Specialusis ugdymas*, 2 (25), 113-127.
4. Ali-auskas, A. (2007). *Vaiko psichopedagoginis vertinimas: pokyčių perspektyva.* ^{TM}auliai: ^{TM}auli universiteto leidykla.
5. Ali-auskas, A. (2002). *Vaikų raidos ypatingumų ir specialiųjų ugdymo(si) poreikių įvertinimas.* ^{TM}auliai: ^{TM}auli universiteto leidykla.
6. Ali-auskien , S., Miltenien , L. (2004). *Tėvų, specialistų ir specialiųjų poreikių turinčio vaiko bendradarbiavimo plėtotė ugdymo institucijose* (mokomoji knyga): ^{TM}auli universitetas, Specialiojo ugdymo mokslinis centras.
7. Ali-auskien , S., Ali-auskas, A., ^{TM}apelyt ,O., Melien ,R., Miltenien ,L., Gerulaitis, D. (2007) *Psichologinės, specialiosios pedagoginės ir specialiosios pagalbos bendrojo lavinimo mokyklų mokiniams lygis:* Tyrimo ataskaita. http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/tyrimai/sb/SMM_ATASKAITA_pagalbos%20lygis_2007.pdf (fi r ta 2012-02-04).
8. CPLOL Professional Profile of the Speech and Language Therapist (1990,1994,1997) http://www.cplol.eu/eng/profil_professionnel.html (fi r ta 2012-12-29).
9. Gar-vien , A., Ivo-kuvien , R. (1993). *Logopedija.* Kaunas: ^{TM}viesa.
10. Gar-vien , A., Ivo-kuvien , R. (2003). Vaikai, turintys kalb jimo, kalbos ir kit komunikacijos sutrikim . J. Ambrulaitis (Sud. Ir ats. red.) *Specialiojo ugdymo pagrindai*, (p.295-310). ^{TM}auliai: ^{TM}auli universiteto leidykla.
11. Harris, A., Jones, M. (2011) *Profesionaliojo mokymosi bendruomenės: praktinė veikla* <http://www.bmt.smm.lt/wp-content/uploads/2009/09/11-06-15-Harris-ir- Jones - Profesionaliojo-mokymosi-bendruomenes.pdf> (fi r ta 2013-03-20).
12. Fullan, M.(2010). *Motion Leadership.* Thousand Oakes, CA: Corwin Press.
13. Inkluzinis ugdymas: b das skatinti socialin sanglaud . *Tarptautinės konferencijos Madride išvados (2010).* <http://www.european-agency.org/publications/flyers/madrid-international-conference-conclusions/Madrid-Extracts-LT.pdf> (fi r ta 2012-02-04).

14. Ivo-kuvien , R., Makauskien , V. *Mokinių mikčiojimo įveikimas*. Logopedo knyga. Vilnius: Fridas.
15. Ivo-kuvien , R., Makauskien , V. (2009) Pedagog , ugdan i mik iojan ius mokinius, patirtis. *Specialusis ugdymas*,1(20), 85-92.
16. Hallagan, D.P., Kaufman, J.M. (2003). *Ypatingieji mokiniai. Specialiojo ugdymo įvadas*. Vilnius: Alma litera.
17. Lietuvos Respublika. *Konstitucija* (1996). Vilnius: Lietuvos informacijos centras prie teisingumo ministerijos.
18. Lietuvos ^{TM}vietimo statymas (Nr. XI-1281. 2011-03-17, *Žin.*, 2011, Nr. 38-1804 (2011-03-31)).
19. Lietuvos Respublikos ^{TM}vietimo pakeitimo statymas (Nr. XI-1281 2011-03-31, fin., 2011, Nr.: 38 -1804).
20. LR –vietimo ir mokslo ministro sakymas Nr. ISAK-1304 *Savivaldybės pedagoginės psichologinės tarnybos logopedo pavyzdinis pareigybės aprašymas* (2004 m. rugpj io 20d. fin., 2004-08-26, Nr.132-4772).
21. LR –vietimo ir mokslo ministro sakymas Nr. ISAK-614: *Logopedų, dirbančių mokyklose, bendrieji pareiginiai nuostatai* (2006 m. kovo 31 d. Nr. ISAK-614; fin., 2006-04-08, Nr.39-1421).
22. LR –vietimo ir mokslo ministro sakymas Nr. V-1509 *Specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo specialiųjų poreikių ikimokyklinio amžiaus vaikams namuose tvarka* (2009 m. lapkri io 11d. Nr.1509, fin., 2009.11.21, Nr.: 138).
23. LR –vietimo ir mokslo ministro sakymas Nr. V-579 *Mokyklos vaiko gerovės komisijos sudarymo ir jos darbo organizavimo tvarkos aprašas* (2011 m. balandfio 11 d.; fin., 2011-04-13, Nr. 45-2121)
24. LR –vietimo ir mokslo ministro sakymas Nr. V-1228 *Specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos aprašas* (2011 m. liepos 8 d. Nr. V-1228, fin.,: 2011-07-20 Nr.92-4395)
25. LR –vietimo ir mokslo ministro sakymas Nr. V-1396 *Dėl Pedagoginių psichologinių tarnybų darbo organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo* (2011 m. liepos 22 d., fin., 2011-07-28 Nr.97-460).
26. LR –vietimo ir mokslo ministro sakymas Nr: V-1775 *Dėl mokinio specialiųjų ugdymosi poreikių (išskyrus atsirandančius dėl išskirtinių gabumų) pedagoginiu, psichologiniu, medicininiu ir socialiniu pedagoginiu aspektais įvertinimo ir specialiojo ugdymosi skyrimo tvarkos aprašo patvirtinimo* (2011 m. rugs jo 30 d. fin., 2011-10-11, Nr.: 122-5769).

27. LR –vietimo ir mokslo ministro sakymas Nr: V-1795 *Dėl mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymo organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo (2011m. rugsėjo 30 d. Įsakymas Nr: V-1795 , fin., 2011-10-11, Nr.: 122- 577).*
28. Lietuvos mokytojų suvafliavimo (2012-03-21) rezoliucija. Prieiga internete. http://www.lsdps.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=1309:lietuvos-mokytoju-suvaiavimo-2012-03-31-rezoliucijos&catid=34:teisin-informacija[fili r ta2012-09-29].
29. Kaffemanien , I. (2006). *Negalės ir socialinės gerovės tyrimų metodologiniai aspektai.* ^{TM}auliai: ^{TM}auli universiteto leidykla.
30. *Kaimuose – universalūs daugiafunkciniai centrai.* X rajono laikra–tis *Draugas*, 2011 prieiga internete <http://drg.lt/index.php/svietimas/2935-svietimas.html> (fili r ta 2011-09-11).
31. Levin, B., (2009). *How to change 5000 schools.* Cambridge, MA: Harvard Education Press.
32. Kardelis, K. (2002) *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai.* Kaunas: Judex.
33. Kokie ugdymo skirtumai kaimo ir miesto mokyklose? *Švietimo būklės analizė*, 2011, (60). http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/2011%20Nr10%20%2860%29%20Kokie%20ugdymo%20skirtumai%20kaimo%20ir%20miesto%20mokyklose.pdf (fili r ta 2013-02-15).
34. Krankalis, R., Kablys, V.(2010) Radvili–kio rajono specialiojo ugdymo institucijų darbuotojų pofli ris darnaus vystymosi nuostat gyvendinim . *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 3 (19) 252-260.
35. Kvietkauskas, V. ir kt. (Red.). (1985) *Tarptautinių žodžių žodynas.* Vilnius: Vyriausioji enciklopedij redakcija.
36. Makauskien , V. (2004) Vaik , turin i kalbos sutrikim , sav s vertinimo ypatumai. *Specialusis ugdymas*, 2004 , 125-132.
37. Makauskien , V.(2008) *Logopedinės pagalbos mikčiojantiems moksleiviams modeliavimas į vaiką orientuoto ugdymo paradigmoje (daktaro disertacija)*, ^{TM}auliai : ^{TM}auli universiteto leidykla.
38. Merkys, G. (1999) Testavimas ó socialini moksl principas. Metodologinio diskurso projekcija. *Socialiniai mokslai*, 2(19), 7-22.
39. Pollard, A. (2003). *Reflective Teaching.* London: New York.
40. Radzevi ien , L. *Vaikų, turinčių specialiųjų poreikių, psichosocialinė raida.* ^{TM}auliai: ^{TM}auli universiteto leidykla. (p.52-60).

41. Ru-kus, J., Ali-auskas, A., Tmpelyt , O. (2006) PPT veiklos veiksmingumas: Tyrimo ataskaita http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/tyrimai/PPT_ataskaita.pdf (fi r ta 2012-12-09).
42. Ru-kus, J., Mafeikis, G. (2007). *Neįgalumas ir socialinis dalyvavimas. Kritisė patirties ir galimybių Lietuvoje refleksija.* TŲauliai: TŲauli universiteto leidykla.
43. SPPC Projektas *Specialiujų mokymo priemonių rengimas, II etapas* (projekto kodas VP1-2.3-TMM-04-V-03-003) 2012-2014 m. <http://www.sppc.lt/index.php?1526319541>, (fi r ta 2013-04-01).
44. *Valstybės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatos* (fin., 2003.07.18, Nr.: 71)
45. Vanagien , J. (Sud.). (1999) *Kur ias vaikas –eimoje.* Vilnius: Charibd .
46. Zaleskien , I., fiadeikait , L. (2012). *Paauglių socializacijos perspektyvos kūrimas.* Pedagogika: mokslo darbai, t.108, 32 ó 37.
47. *X rajono savivaldybės 2011-2017 m. strateginis plėtros planas*, 2011.
48. *Логопедия: Учебник для студентов дефектол. фак. пед. вузов / Под ред. Л.С. Волковой, С.Н. Шаховской М.:* . . . , 1998. ó 680 .

PROVIDING SPEECH THERAPY IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF X REGION GIVEN BY THE PARTICIPANTS OF EDUCATIONAL PROCESS

Summary

The topic is relevant to the author of the study, who works as a speech therapist in the Educational Psychological Service of X District Municipality and analyses the real situation about providing the Speech therapy in the region and who is in search of effective opportunities for realization of the functions of speech therapists.

To solve the objectives of the research, quantitative and qualitative research methods are combined.

Examining conceptual documents of the Ministry of Education and Science, some major changes related to legal regulation of special education were identified. Theoretical analysis of scientific literature, theoretical analysis of the results of empirical research and generalization method has allowed to obtain new information about the research object, learn about the latest work of other professionals, focusing on the essential subject of the study ó the speech therapy intervention areas which need to be improved.

The research was performed in educational institutions of X district. For the collection of the data for empirical analysis, questionnaire survey method has been applied. It helped to reveal the content, situation and need for speech therapy in the general education and pre-school education institutions in accordance with the evaluation of school leaders, teachers, parents, students, and speech therapists. Most of the questions (diagnostic blocks and attributes) are identical for all participants of thr study, they reflect legally regulated speech therapist activity components and methodological provisions of the empowerment theory.

Referring to the data of the authentic research, it is concluded: the participants of the educational process have no doubts about the significance of the speech therapy, however, they acknowledge that the efficiency of the service provided under existing conditions is not sufficient. It is thought that there are no good conditions for meeting the needs for special education in the District because of poor funding, shortage of the specialists and uncoordinated cooperation among the parts of the process. All the individuals who took part in the study express the need for strengthening help in speech therapy and parents are the ones who expect this kind of help.

Key words: speech therapy, special educational needs, cooperation.